

**NATIONAAL PARK
HOGE KEMPEN**

MASTERPLAN 20 – 40

L MISSIE **7**

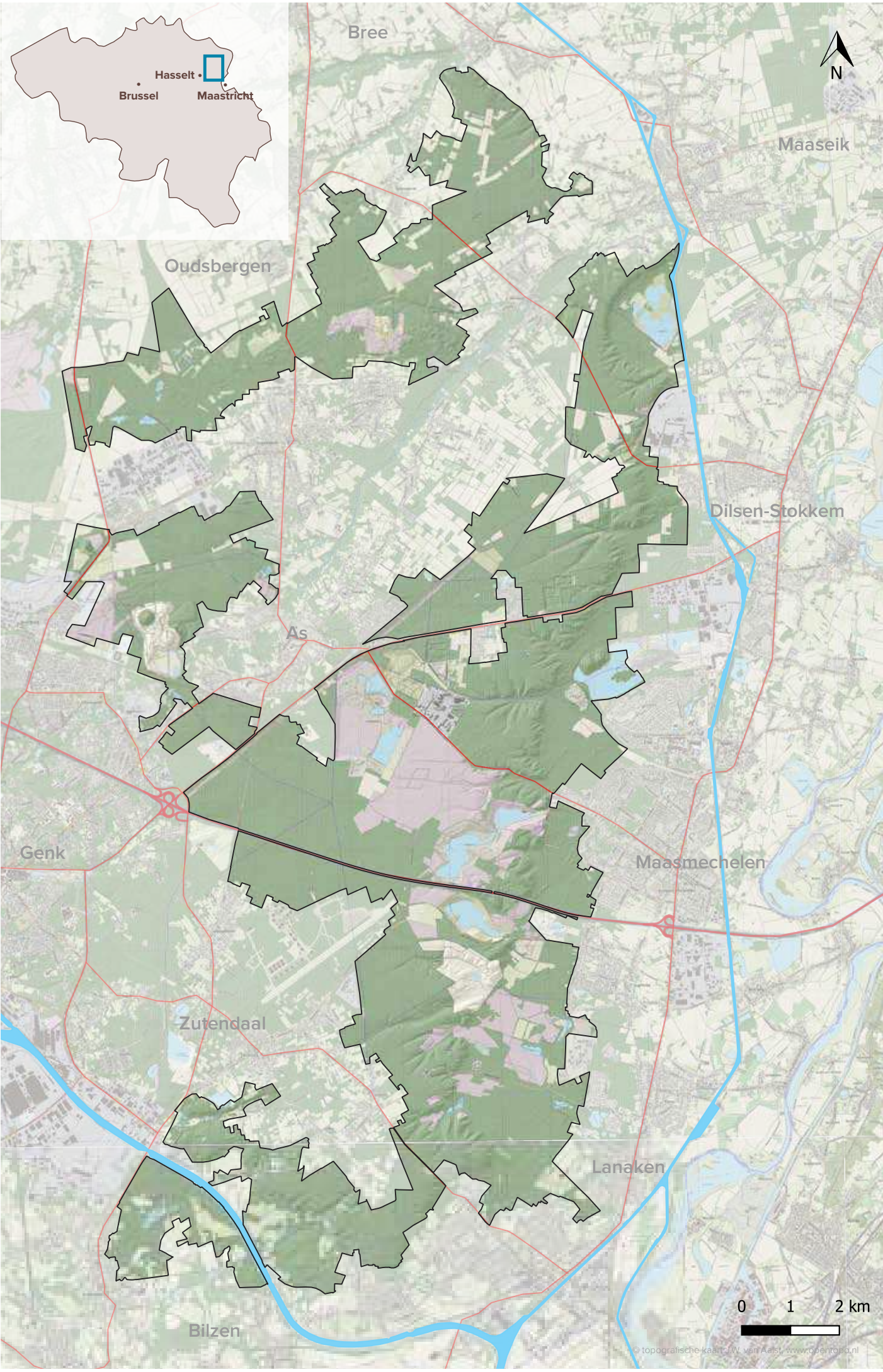
L VISIE **7**

L AMBITIE **7**

L COALITIE **7**

Bree

Maaseik

Oudsbergen

Dilsen-Stokkem

As

Genk

Maasmechelen

Zutendaal

Lanaken

Bilzen

0 1 2 km

NATIONAAL PARK HOGE KEMPEN

MASTERPLAN 20 – 40

INHOUD

1. MISSIE	8
2. VISIE	16
2.1 PERIMETER	20
2.1.1 Definitie	20
2.1.2 Deelgebieden	22
2.1.3 Gebiedsanalyse	28
2.2 RUIMTE EN OMGEVING	50
2.2.1 Ruimtelijke harmonie binnen de perimeter	51
2.2.2 Impulsgebieden grenzend aan de perimeter	59
2.2.3 Ruimte-beslag ombuigen naar ruimte-ontslag	67
2.2.4 Stilte!	68
2.3 NATUUR EN KLIMAAT	70
2.3.1 Samenhang herstellen (ontsnippering)	71
2.3.2 Interne en externe natuurverbindingen realiseren	75
2.3.3 Wild waar het kan, beheerd waar het moet	78
2.3.4 Gezamenlijke natuurdoelen (beheerplanning)	80
2.3.5 Duurzame schoonheid	81
2.3.6 Meten is weten	81
2.4 TOERISME EN BELEVING	82
2.4.1 Natuur in de hoofdrol	83
2.4.2 Florerende gemeenschap	84
2.4.3 Poorten tot het Nationaal Park verder uitbouwen en verbinden	85
2.4.4 Routestructuren optimaliseren en wandelaars als doelgroep prioriteren	95
2.4.5 Horeca-aanbod verduurzamen en jeugdverblijven stimuleren	95
2.4.6 Landschap als biografie van haar bewoners	96
2.4.7 Duurzame mobiliteit	97
3. AMBITIE	98
3.1 AMBITIE 1: KWALITEIT LIGT IN ONZE NATUUR	102
3.2 AMBITIE 2: BEHOUD EN VERSTERKEN VAN WAARDEN	106
3.3 AMBITIE 3: IEDEREEN WELKOM	108
3.4 AMBITIE 4: BELEVING, VOOR IEDER WAT WIL(D)S	112
3.5 AMBITIE 5: IEDEREEN HOGE KEMPEN	116
3.6 DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN	120
4. COALITIE	122
4.1 NATIONAAL PARK COALITIE	127
4.2 OVERLEGSTRUCTUREN	129
4.2.1 Stuurgroep	129
4.2.2 Mastergroep	129
4.2.3 Themagroep	129
4.3 NATIONAAL PARK BUREAU	131
4.3.1 Mandaat	131
4.3.2 Organisatie	132
BIJLAGEN:	134
Bijlage 1: Wat is een nationaal park? Een internationale definitie.....	137
Bijlage 2: Wat van de Hoge Kempen een nationaal park maakt(e)	141
Bijlage 3: Samenvatting gemeentelijke besluitvorming.....	149
COLOFON	153

TEN GELEIDE

Naar aanleiding van het 10-jarige bestaan van het Nationaal Park Hoge Kempen in 2016, daagde de Vlaamse Regering de regio uit om werk te maken van een Nationaal Park dat 2 keer zo groot, 2 keer zo mooi en 2 keer zo sterk is.

Daarop volgde, in opdracht van het Agentschap Natuur & Bos, een participatief proces uitgevoerd door het Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw (project 'Natuur 3.0'), waarvan dit breed gedragen 'Masterplan 20-40' het resultaat is.

Dit 'Masterplan 20-40' ambieert een wervend kader én een werkplan te zijn voor een gebiedsontwikkeling van de HOGE KEMPEN op lange termijn, gedragen door partners. Het geeft richting aan hun lopend beleid én voegt nieuwe ambities en uitdagingen toe.

De opbouw van het 'Masterplan 20-40' is vierledig:

1. MISSIE

Een kort en krachtig, gezamenlijk streefdoel waar alle partners zich achter scharen en waarbij alles wat verder volgt (visie, ambitie, coalitie) bijdraagt aan het bereiken van dit doel.

2. VISIE

Een vertaalslag van 'wat' we willen bereiken (=missie), naar 'hoe' we dat willen bereiken. De visie geeft een antwoord op vragen zoals waar het twee keer zo grote Nationaal Park Hoge Kempen ligt (=perimeter), maar evenzeer waar en hoe de ruimtelijke kwaliteit er kan toenemen, een biodivers landschap gerealiseerd wordt en een buitengewone bestemming kan ontstaan.

3. AMBITIE

In vijf grote ambities wordt de hoogte van de lat voor het realiseren van deze visie bepaald. Tegelijkertijd worden deze ambities omgezet in meer concrete doelstellingen, met bijhorende 'mispunten' voor 2040.

4. COALITIE

In dit slothoofdstuk worden de taken en opgaves verdeeld over een groot aantal partners. Het herverkavelt de ruimtelijke visie, ambities en concrete doelstellingen tussen uiteenlopende partners, rekening houdend met hun mogelijkheden, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Verder wordt omschreven hoe deze partner-coalitie samenwerkt, onderling afstemt, dit plan aanscherpt en/of bijstelt waar nodig en een mandaat geeft aan het Nationaal Park Bureau.

I. MISSIE

Samen werken aan
een **robuust, wervend** en
veerkrachtig Nationaal Park
Hoge Kempen, voor en mét
bewoners en bezoekers,
beheerders en ondernemers,
voor nu en later.

SAMEN,

omdat een project met ambitie en omvang vraagt om een collectieve inspanning en een gemeenschappelijke agenda.

WERKEN,

omdat kwetsbare natuur in een boeiend landschap niet zomaar ontstaat maar een volgehouden inspanning van ontwikkeling, herstel, inrichting en beheer nodig heeft.

ROBUUST,

omdat omvang, samenhang en gaafheid de meest onderscheidende kwaliteiten zijn die een beschermd natuurgebied tot een nationaal park maken.

WERVEND,

omdat onbekend onbemind maakt, waarden des mensen is en natuur een positieve bijdrage kan leveren aan wetenschap, gezondheid, regionale economie, recreatie, ...

VEERKRACHTIG,

omdat het over meer dan een project gaat, namelijk over een globaal concept en een programma, dat over een langere termijn en over grenzen van gemeenten, beleidsniveaus en sectoren heen, in een snel veranderende wereld ontwikkeld wordt.

Samen werken aan
een robuust, wervend en
veerkrachtig **Nationaal Park
Hoge Kempen**, voor en mét
bewoners en bezoekers,
beheerders en ondernemers,
voor nu en later.

NATIONAAL PARK,

omdat Vlaanderen een internationale verantwoordelijkheid draagt om zorg te dragen voor waardevolle en uitgestrekte natuur en cultuur en daarbij nood heeft aan innovatieve ruimtelijke concepten die zich kunnen meten met de internationale standaarden op dit vlak.

Bijlage 1: Wat is een nationaal park? Een internationale definitie >>> pag. 137

HOGHE KEMPEN,

omdat deze Limburgse regio met voorsprong de meest natuur-rijke regio van Vlaanderen is, met een bijzondere geomorfologie en een karakteristiek cultuurlandschap.

Bijlage 2: Wat van de Hoge Kempen een nationaal park maakt(e) >>> pag. 141

Samen werken aan
een robuust, wervend en
veerkrachtig Nationaal
Park Hoge Kempen, voor
en mét **bewoners** en
bezoekers, beheerders en
ondernemers, voor nu en
later.

BEWONERS,

omdat zij de eerste mede-eigenaren en ambassadeurs zijn die leven en werken in de regio waar het Nationaal Park zich bevindt en ontwikkelt.

BEZOEKERS,

omdat wat mooi en authentiek is, aantrekkelijk is voor mensen buiten de regio.

BEHEERDERS,

omdat zij met kennis en gedrevenheid zorg dragen voor wat waardevol, maar tegelijk ook weerloos is.

ONDERNEMERS,

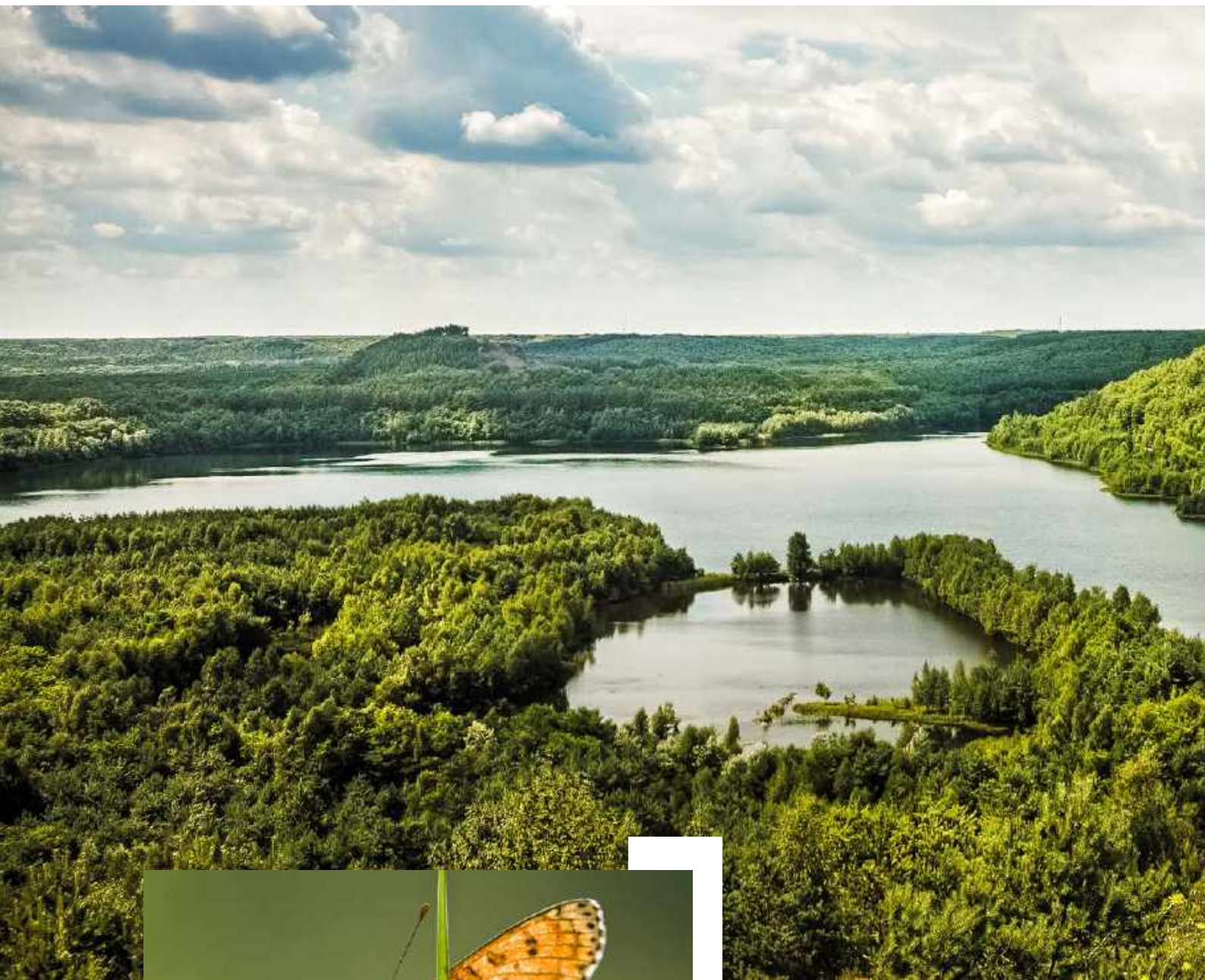
omdat zij 'werk' kunnen maken van duurzame regionale ontwikkeling, een buitengewone bestemming en een florerende gemeenschap.

VOOR NU EN LATER.

omdat we wat waarde heeft en zo ons én onze samenleving verrijkt, willen overleveren aan de volgende generaties.

2. VISIE

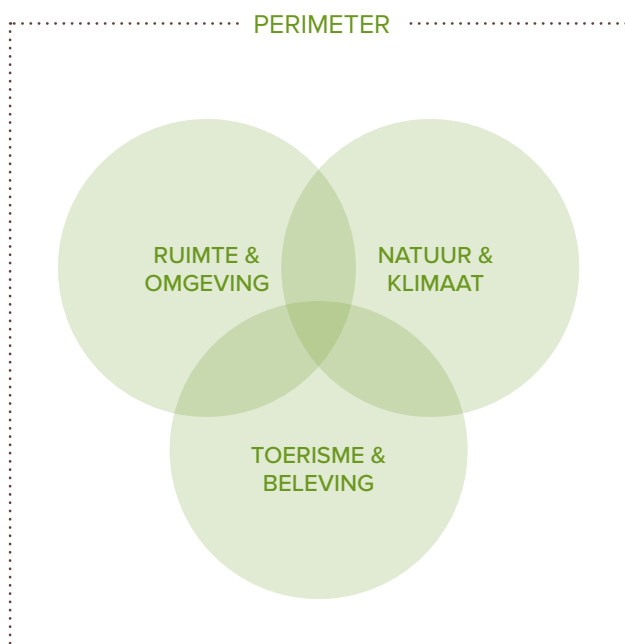
INLEIDING

Deze visie start met de omlijning van het nieuwe Nationaal Park Hoge Kempen. Deze zogenaamde **PERIMETER** is gebaseerd op een aantal kwantitatieve en kwalitatieve parameters en is, na veelvuldig en intens overleg, een evenwichts-oefening tussen ambitie en realiteitszin.

Hoewel de essentie van dit Masterplan een geïntegreerde toekomstvisie voor de hele Hoge Kempen is, worden vervolgens drie deelvisies beschreven. Elke visie is opgebouwd uit een aantal hoekstenen.

- **RUIMTE en OMGEVING: Beleid met praktijk verbinden**, omdat het ons niet aan beleidskaders ontbreekt voor een ander ruimtelijk beleid (met meer aandacht voor ruimtelijke samenhang, ontharding en herstel of behoud van open ruimte), maar wel aan projecten om dat ook in de praktijk om te zetten.
- **NATUUR en KLIMAAT: Een biodivers landschap realiseren**, omdat het behoud en herstel van samenhangende ecosystemen met een rijke biodiversiteit alleen maar kan slagen in grotere landschappelijke gehelen. Enkel zo kan het Nationaal Park veerkrachtiger worden om zich aan onafwendbare klimaatverstoring aan te passen en een bijdrage leveren aan het voorkomen van erger.
- **TOERISME en BELEVING: Een buitengewone bestemming creëren**, omdat een toeristisch beleid op lange termijn maar kan slagen als alle hoofdrolspelers, in wederzijds respect voor elkaar, er beter van worden.

De interactie en synergie tussen deze drie deelvisies is erg groot.

2.1 PERIMETER

2.1.1 Definitie

De perimeter is de omlijning waarbinnen alle publieke, semi-publieke en private eigendommen, in zoverre de eigenaar daartoe toestemming geeft, samen het Nationaal Park vormen.

Om te kunnen beantwoorden aan de internationale standaarden en criteria inzake de aanwijzing van nationale parken (Cat II van IUCN, International Union for the Conservation of Nature >>> Bijlage 1 p. 137), staan de bescherming, de ontwikkeling en een gepast beheer binnen deze perimeter centraal.

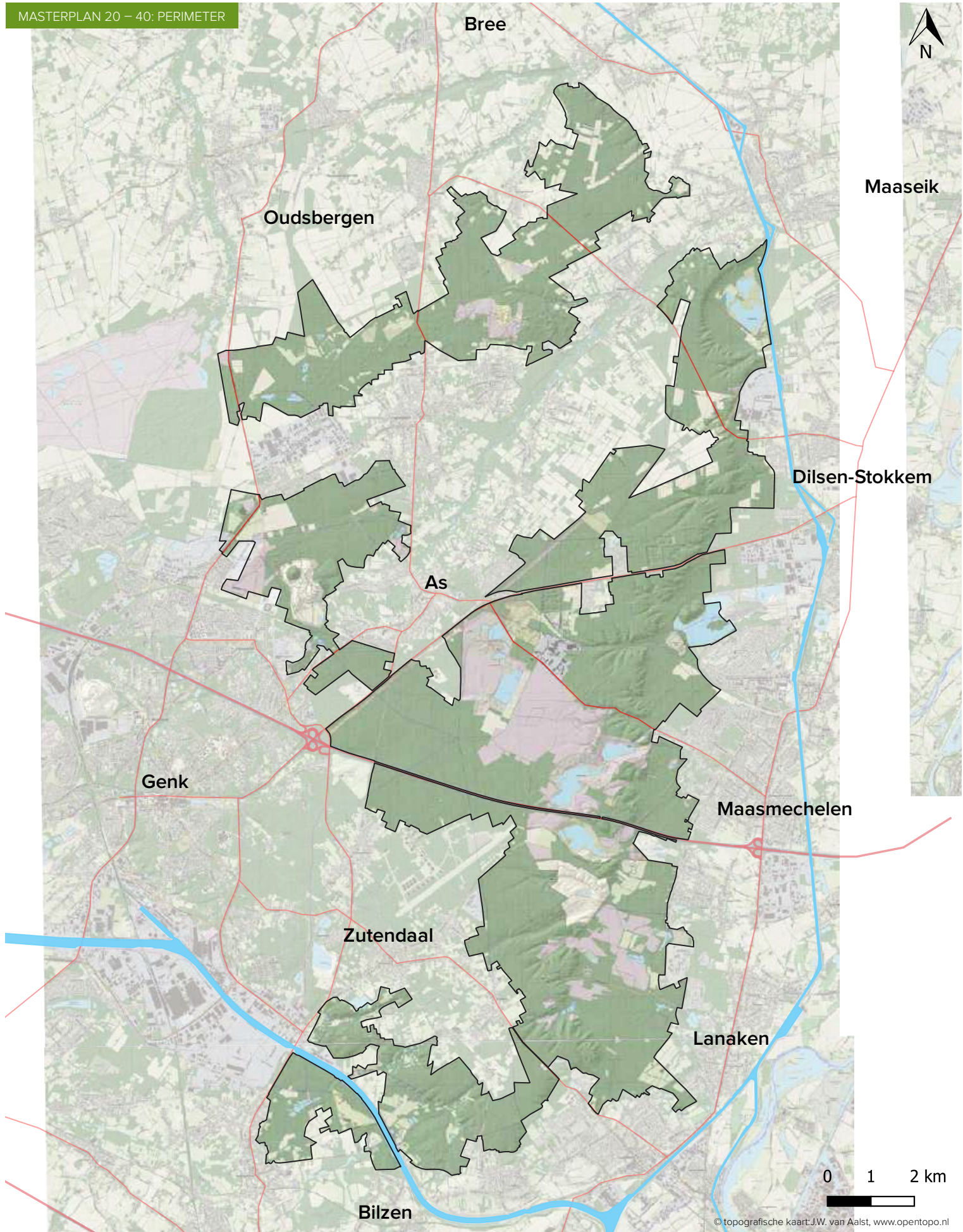
Daarom werd in het afbakeningsproces de lat hoog gelegd:

- de oppervlakte effectief bestemd als natuur (conform bestemmingsplannen) binnen de perimeter is minimaal 95% met een redelijke kans dat dit kan oplopen tot 100% in 2040;
- de oppervlakte effectief beschermde en beheerde natuur binnen de perimeter is minimaal 75%, met een aannemelijke kans dat dit kan oplopen tot 90% in 2040.

Verder is er over gewaakt dat de perimeter zo veel mogelijk samen valt met de grenzen van het gewestplan, de ruimtelijke uitvoeringsplannen en/of met duidelijk in het landschap herkenbare grenzen (wegen, kanaal, ...).

Opmerking:

1. Er is geen enkele juridische consequentie verbonden aan de perimeter. De wet- en regelgeving inzake omgevingsvergunningen, bestemmingswijzigingen, ... zijn binnen en buiten de perimeter dezelfde. Dit maakt de perimeter echter niet vrijblijvend, want hij geeft wel een beleidsintentie weer. De perimeter bepaalt bijvoorbeeld wat al dan niet een ruimtelijke anomalie, conflictgebied of enclave is (>>> p. 51) met de daarbij horende beleidsconsequenties. Deze afbakening geeft richting en prioriteit aan beleid, bijvoorbeeld inzake grondverwerving door de overheid of natuurverenigingen.
2. Ter hoogte van het onderzoeksgebied 'Complex Project Donderslag' (>>> kaart p. 57), is de perimeter van het Nationaal Park niet definitief vastgelegd. De gronden die via dit project zullen worden bestemd als landbouwgebied worden later, bij een perimetercorrectie, uit de perimeter gesloten.

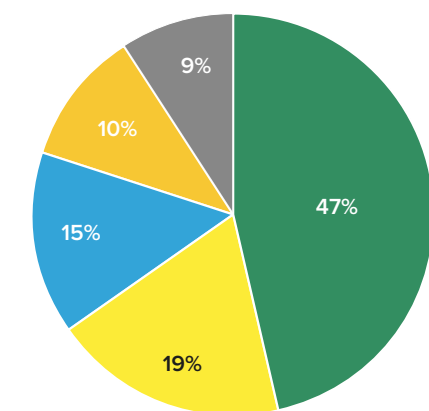
 Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

2.1.2 Deelgebieden

De uitbreiding gebeurt niet concentrisch vanuit het bestaande Nationaal Park, maar wel door het samenvoegen van vijf bestaande omvangrijke (min. 1 000 ha) natuurgebieden van de Hoge Kempen. Het Middenplateau komt grotendeels overeen met het oorspronkelijke Nationaal Park. Zuidrand, Noordpunt en Klaverberg sluiten naadloos aan op het Middenplateau en vormen zo één geheel van 10 365 ha. Duinengordel (2 377 ha) is echter niet direct aangesloten, zodat het Nationaal Park Hoge Kempen uit twee fysiek gescheiden deelgebieden bestaat. De onderlinge afstand is evenwel klein (minder dan 2 km) en via het natuurgebied van de Bosbeekvallei zijn ze zowel ecologisch, landschappelijk als recreatief functioneel met elkaar verbonden.

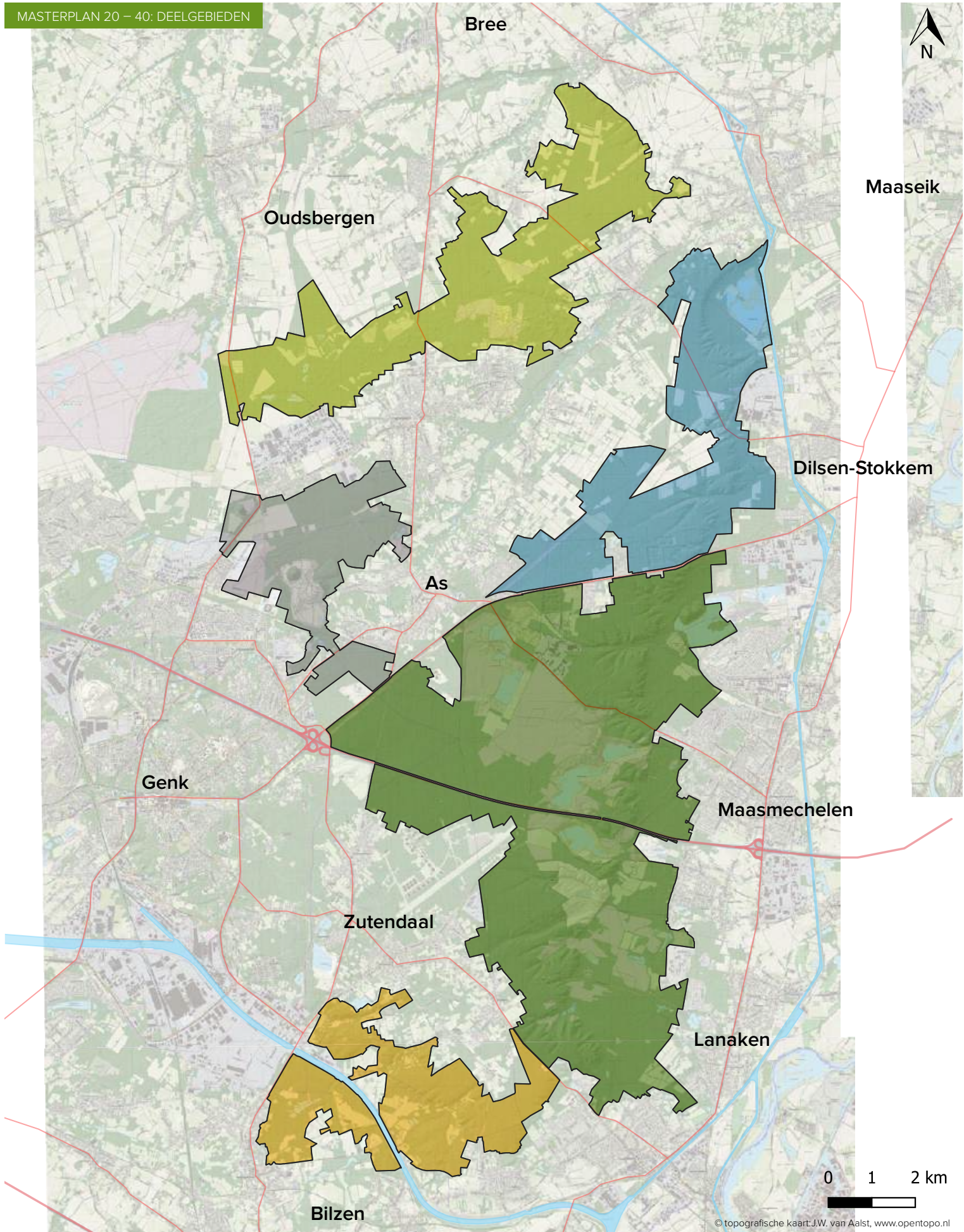
Het bereiken van een territoriale, mentale en ruimtelijke cohesie tussen deze vijf deelgebieden is een belangrijke opdracht van het Masterplan 20-40.

DEELGEBIEDEN (%)

Deelgebied	Oppervlakte (ha)	Percentage
Middenplateau	6 006	47%
Duinengordel	2 377	19%
Noordpunt	1 881	15%
Zuidrand	1 367	10%
Klaverberg	1 111	9%

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Middenplateau (6 006 ha)
- Zuidrand (1 367 ha)
- Duinengordel (2 377 ha)
- Klaverberg (1 111 ha)
- Noordpunt (1 881 ha)

- **MIDDENPLATEAU** komt in grote mate overeen met het Nationaal Park Hoge Kempen zoals afgebakend in 2002. Het gebied wordt gekenmerkt door de heidegebieden van de Mechelse Heide, Kikbeekbron, de Vallei van de Ziepbeek en de Neerharerheide en door de samenhangende bosgebieden van Pietersembos, Oelenderheide, Heiwijk, Bodem, Grote Heide, Mechelse Bos en het Lanklaarderbos. Van noord naar zuid loopt de steilrand van de Hoge Kempen, die de grens vormt tussen het hoogterras en het middenteras van het Kempens plateau.

- **DUINENGORDEL** wordt gekenmerkt door een unieke gordel van landduinen, met o.a. de Oudsberg (hoogste landduin van de Kempen) en de Kruisberg. Ten oosten en ten noorden van deze duinen liggen Solterheide en Gruitroderheide die gekenmerkt worden door boscomplexen, afgewisseld met open plekken. Ten westen van deze duinen, liggen de vennen Ruiterskuilen, Turfven, Schaapsven en Zwartven, ingebed in een uitgestrekt boscomplex. Hier gaat het gebied naadloos over in het immense militaire schietveld van Helchteren. Zeer markant zijn de brongebieden van de Kattenbeek en de Rieten ten zuiden en de Abeek, de Baatsbeek en de Itterbeek ten noorden van deze gordel van landduinen.

Ter hoogte van Donderslag en Ophovenerheide kan de uiteindelijke contour van het Nationaal Park nog wijzigen, vermits dit gebied voorwerp is van een ruimtelijk proces om een passend en maatschappelijk breed gedragen antwoord te geven op een aantal ruimte-vragen betreffende uitbreiding van industrie, zandwinning en natuurontwikkeling. De erkenning als 'Complex Project' is in voorbereiding.

Oppervlakte: 6 006 ha

Gemeenten: As, Dilsen-Stokkem, Genk, Lanaken, Maasmechelen, Zutendaal

Beheerders: Agentschap Natuur & Bos i.s.m. gemeenten

Oppervlakte: 2 377 ha

Gemeenten: Bree, Maaseik, Oudsbergen

Beheerders: Agentschap Natuur & Bos i.s.m. gemeenten

- **NOORDPUNT** is gelegen op de noordelijke uitloper van de steilrand Hoge Kempen, met grote boscomplexen als het Stokkemberbos, Dilserbos en de Schootshei. In de gebieden Platte Lindenberg en Vossenberg zijn reliëfrijke heidegebieden aanwezig. In de westpunt bevindt zich, verscholen tussen dennenbossen, het Ruwmortelven. Omarmd door de sikkelvormige steilrand van het Kempens plateau, bevindt zich één van de meest 'ruige' natuurgebieden van de Hoge Kempen: Bergerven. Door grindwinning ontstonden hier een grote waterplas en moeraszones.

- **KLAVERBERG** bevindt zich op en nabij de vroegere mijnterreinen van Waterschei en Zwartberg. In het zuiden van dit gebied liggen de brongebieden van de Stiemerbeek (Scheldebekken) en de Bosbeek (Maasbekken). Drie terril-toppen (één van Zwartberg, twee van Waterschei) domineren dit landschap. Naast uitgestrekte dennenbossen, is de Opglabbekerzavel een groot heidegebied, met in het noorden de landduinen van de Klaverberg met zijn uitzonderlijke wintereiken-cirkels. In het oosten ligt het merkwaardige natuurreservaat Heiderbos met de grootste concentratie jeneverbesstruiken van Vlaanderen.

Oppervlakte: 1 881 ha

Gemeenten: As, Dilsen-Stokkem, Maaseik

Beheerders: Agentschap Natuur & Bos i.s.m. gemeenten, vzw Limburgs Landschap (Bergerven, Platte Lindenberg en Vossenberg)

Oppervlakte: 1 111 ha

Gemeenten: As, Genk, Oudsbergen

Beheerders: Agentschap Natuur & Bos i.s.m. gemeenten, Stad Genk (Opglabbekerzavel), vzw Natuurpunt (Brongebied Stiemerbeek), vzw Limburgs Landschap (Zwarte Berg)

- **ZUIDRAND** is de verzamelnaam voor een opeenvolgende reeks van beekvalleien en 'bergen' (feitelijk niet geërodeerde delen van het Kempens Plateau), waar de Kempen zacht glooiend overgaat in het vruchtbare Haspengouw. Zutendaalbeek, Bezoensbeek en Roelerbeek, worden afgewisseld met de beboste Bezoensberg en Hesselberg. Enkele heiderelicten en een jeneverbesstruweel dragen bij aan dit mozaïeklandschap. Zeer opmerkelijk is de recent herstelde cascade van vijvers in Den Hoefaert. Het gebied is eveneens gekend als het KeHa-gebied (Kempen-Haspengouw) en onder de naam Zwarte Put erkend als stiltegebied. Ten zuiden van het Albertkanaal is het Munsterbos de meest zuidelijke uitloper van de Kempen, met rijke eikenbossen, vijvers en rietkragen langs de Munsterbeek. De bermen van het Albertkanaal herbergen een heel eigen fauna en flora, en vervullen een belangrijke verbindingfunctie.

Oppervlakte: 1 367 ha

Gemeenten: Bilzen, Lanaken, Zutendaal

Beheerders: Agentschap Natuur & Bos i.s.m. gemeenten, vzw Natuurpunt (Munsterbos), vzw Limburgs Landschap (Hesselberg, Munstervallei), vzw Orchis (Den Hoefaert).

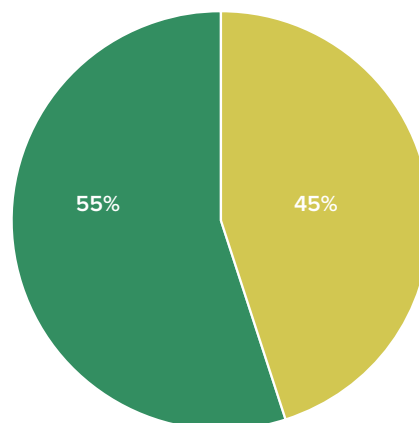
2.1.3 Gebiedsanalyse

- **Evolutie perimeter**

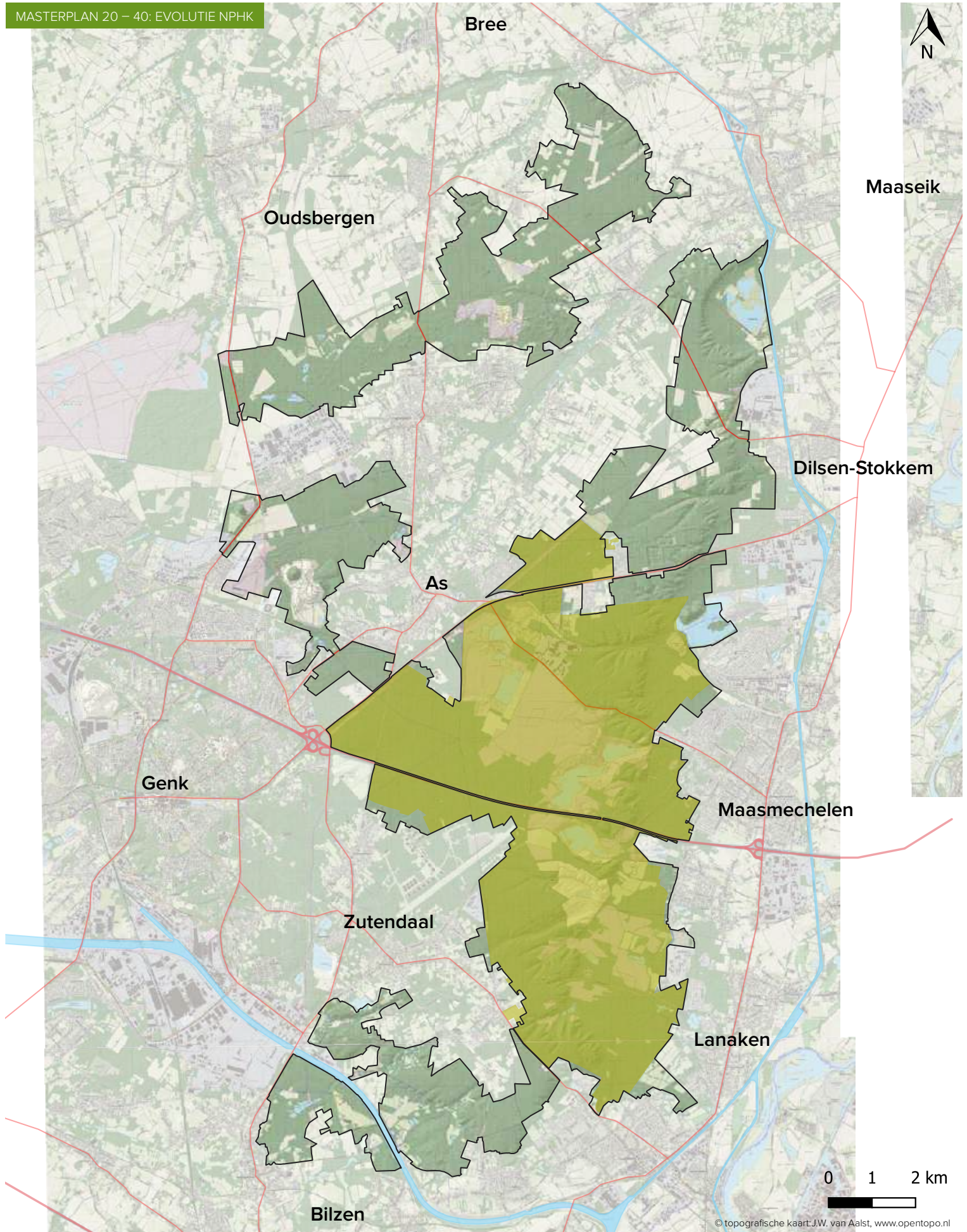
In vergelijking met de 'oude' perimeter van het Nationaal Park in 2002, waarbinnen de oppervlakte 5 746 ha bedroeg, zorgt de uitbreiding voor een toename met 6 996 ha of 55% van het hele areaal.

De nieuwe perimeter bakent een gebied af van 12 742 ha.

EVOLUTIE (%)

	Nationaal Park 2002	5 746 ha	45%
	Uitbreiding Nationaal Park	6 996 ha	55%

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Nationaal Park Hoge Kempen 2002 (5 746 ha)

• Natuur en landschap

Voedselarme dekzanden vormen ook in de Hoge Kempen de basis van het typische Kempens landschap, met eiken-berkenbossen en heide. Waar het zand verwaaide, ontstonden duinen en in de uitgestoven laagtes, vennen. Anders dan elders in de Kempen bestaat de onderliggende bodem van het Kempens plateau uit door de Maas aangevoerd puin (keien, zand en slib) uit Ardennen en Eifel.

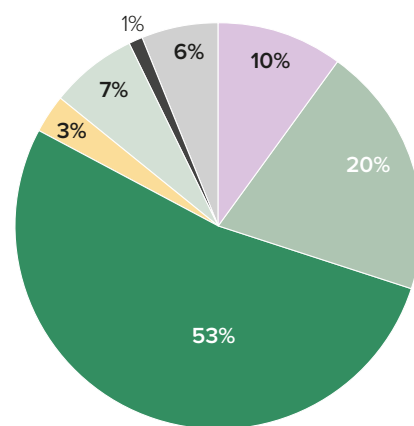
In alle windrichtingen stroomt regen-, smelt- en grondwater van het plateau. Vooral tijdens de ijstijden leidde dit tot erosie. Opmerkelijk is de noord-zuid-gerichte steilrand. Ogenscheinlijk wisselen hier 'bergen en dalen' elkaar af. Feitelijk zijn het de niet-geërodeerde delen van het plateau die afwisselen met de erosiegeulen.

Sloten en beken voeren het water af naar de Maas of de Schelde. De waterscheidingslijn tussen deze twee stroomgebieden ligt dan ook diagonaal door het Nationaal Park. De permanente aanwezigheid van mineraalrijk grondwater leidt tot een weelderige plantengroei, veenvorming en een typerend landschap van hooilanden en broekbossen in de beekvalleien.

Grootschalig menselijk ingrijpen vanaf het einde van de 19de eeuw drukte een onuitwisbare stempel op het landschap. Twee kanalen (Albertkanaal en Zuid-Willemsvaart) gaan met een ruime bocht om het plateau heen. Vier steenkoolmijnen (Zwartberg, Winterslag, Waterschei, Eisden) lieten monumentale gebouwen, tuinvijken, terrils en naaldhoutplantages achter als getuigen. Op grootschalige wijze werd (en wordt) grind en kwartszand gedolven, met waterplassen met de omvang van een meer als resultaat.

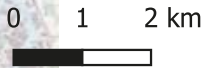
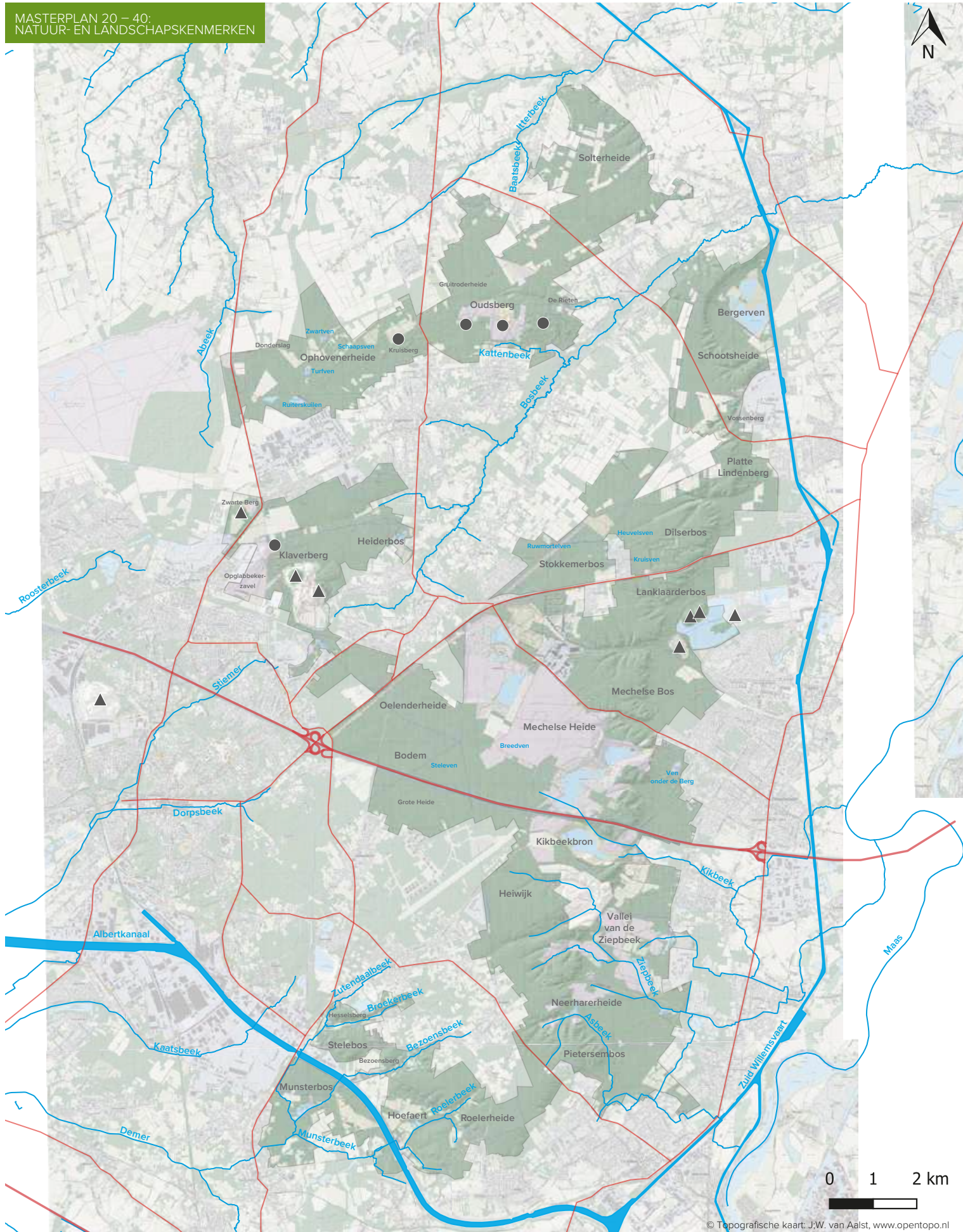
Meer dan 6000 planten- en diersoorten werden geregistreerd. Voor een aantal is de Hoge Kempen de belangrijkste regio in Vlaanderen: rode dopheide, wintereik, jeneverbes, gladde slang, zadelsprinkhaan, ... Grotere zoogdieren zoals ree, everzwijn, bever of vos zijn steeds nadrukkelijker aanwezig.

NATUUR- EN LANDSCHAPSKENMERKEN (%)

	Heide, vennen & landduinen	1 240 ha	10%
	Loofbos	2 500 ha	20%
	Naaldbos	6 820 ha	53%
	Vml. zand- & grindgroeves	340 ha	3%
	Natuurlijke graslanden	880 ha	7%
	Mijnterrils	180 ha	1%
	Overige (ruimtelijke enclave- & conflictgebieden)	780 ha	6%
		12 740 ha	

© Topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

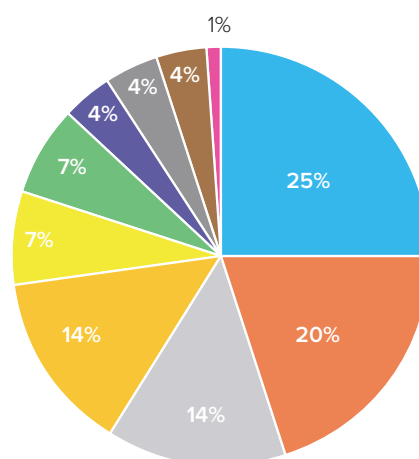
Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 (12 742ha)	Beek	Naald- en/of loofbos	Grasland of akker
Hoofdverkeerswegen	Terril	Heide	Waterplas of ven
Kanaal	Landduinen		

• Oppervlakte per gemeente

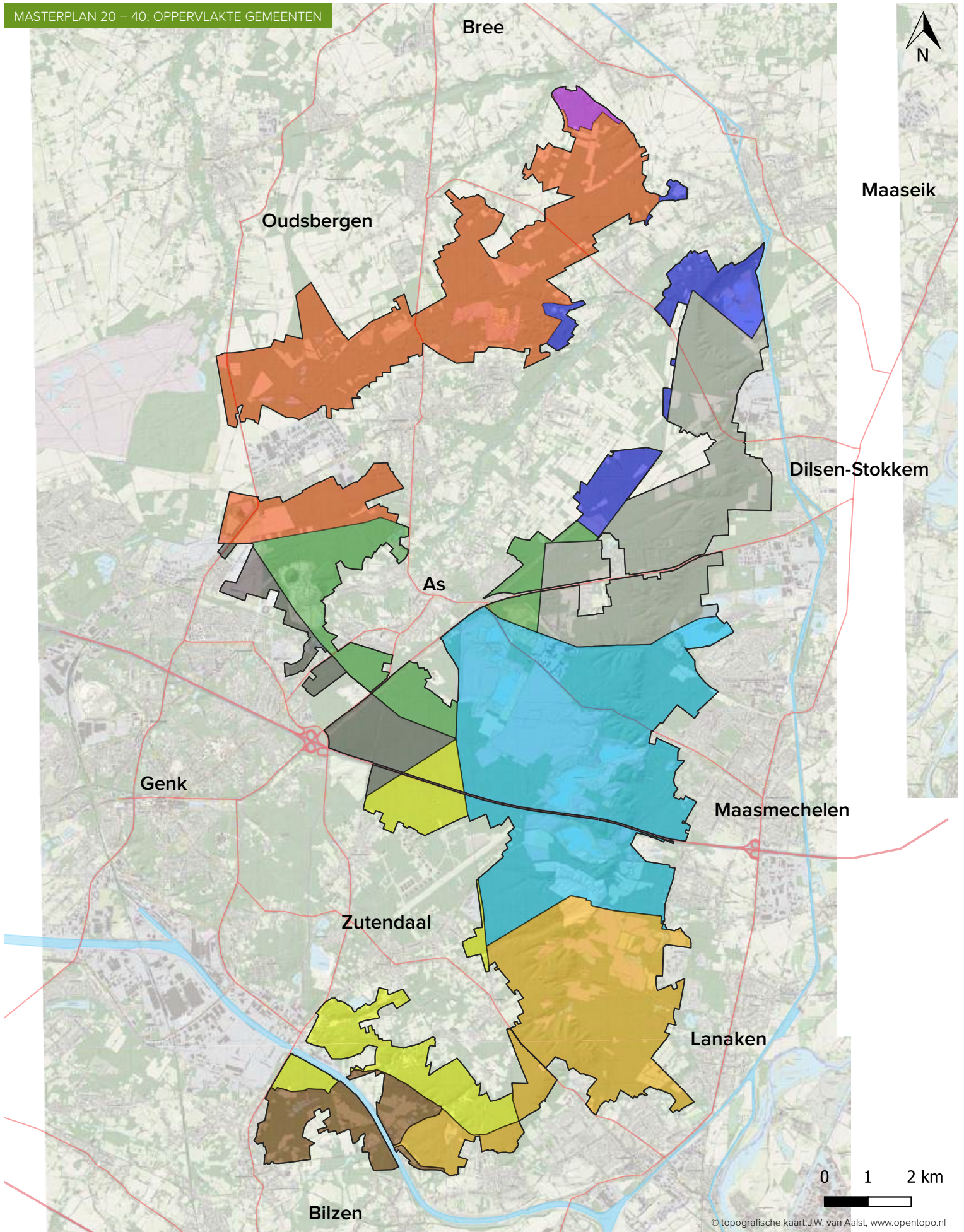
Door deze uitbreiding stijgt het aantal direct betrokken gemeenten van 6 naar 10: As, Bilzen, Bree, Dilsen-Stokkem, Genk, Lanaken, Maaseik, Maasmechelen, Oudsbergen en Zutendaal.

De oppervlakte van het Nationaal Park binnen de grenzen van elke gemeente geeft geen indicatie van het relatieve belang van het Nationaal Park voor die gemeente. Gemeentegrenzen worden immers niet in het landschap waargenomen en een deelgebied van het Nationaal Park wordt door bezoekers veelal geassocieerd met de gemeente van waaruit men het bezoek aanvat. Daarnaast omvat dit Masterplan 20-40 heel wat opgaves die zich buiten de perimeter bevinden: toegangspoorten, instapplaatsen, routestructuren, impulsgebieden, ...

OPPERVLAKTE PER GEMEENTE (%)

	Maasmechelen	3 156 ha	25%
	Oudsbergen	2 628 ha	20%
	Dilsen-Stokkem	1 773 ha	14%
	Lanaken	1 750 ha	14%
	Zutendaal	908 ha	7%
	As	888 ha	7%
	Maaseik	567 ha	4%
	Genk	503 ha	4%
	Bilzen	490 ha	4%
	Bree	79 ha	1%
		12 742 ha	

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

 Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)	 Maasmechelen (3 156 ha - 25%)	 Lanaken (1 750 ha - 14%)	 Maaseik (567 ha - 4%)	 Bree (79 ha - 1%)
 Oudsbergen (2 628 ha - 20%)	 Zutendaal (908 ha - 7%)	 Genk (503 ha - 4%)		
 Dilsen-Stokkem (1 773 ha - 14%)	 As (888 ha - 7%)	 Bilzen (490 ha - 4%)		

• Ruimtelijke bestemmingen

De ruimtelijke bestemmingen op de kaart geven, rekening houdend met de geldende ruimtelijke uitvoeringsplannen op gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau, een actueel beeld weer van de groene bestemmingen (toestand 2019) binnen de perimeter.

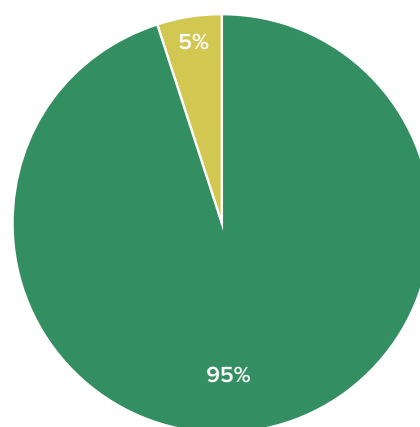
95 % (12 109 ha) van de oppervlakte binnen de perimeter heeft reeds een groene bestemming. Er zijn tal van varianten aan groene bestemmingen: natuurgebied, reservaatgebied, buffergebied, parkgebied, bosgebied, ... Vermits de wetgever nauwelijks een onderscheid maakt tussen deze groene bestemmingsvarianten en ze allemaal compatibel zijn met de doelstellingen van een nationaal park, wordt er op deze kaart geen onderscheid gemaakt.

Maken eveneens deel uit van deze 95%:

- 'Agrarisch gebied met ecologisch belang' (< 1%, 33 ha), een bestemming die evenmin tegenstijdig is met de doelstellingen van een nationaal park;
- 'Ontginningsgebieden' (grind en kwartsand) waarvan de voorziene nabestemming 'natuur' reeds effectief gerealiseerd is (< 3%, 362 ha);
- 'Groengebied met overdruk 'KD'' (Koninklijk Domein) (1%, 149 ha).

Slechts 5% (633 ha) heeft een bestemming die niet in overeenstemming is met de doelstellingen van een nationaal park.

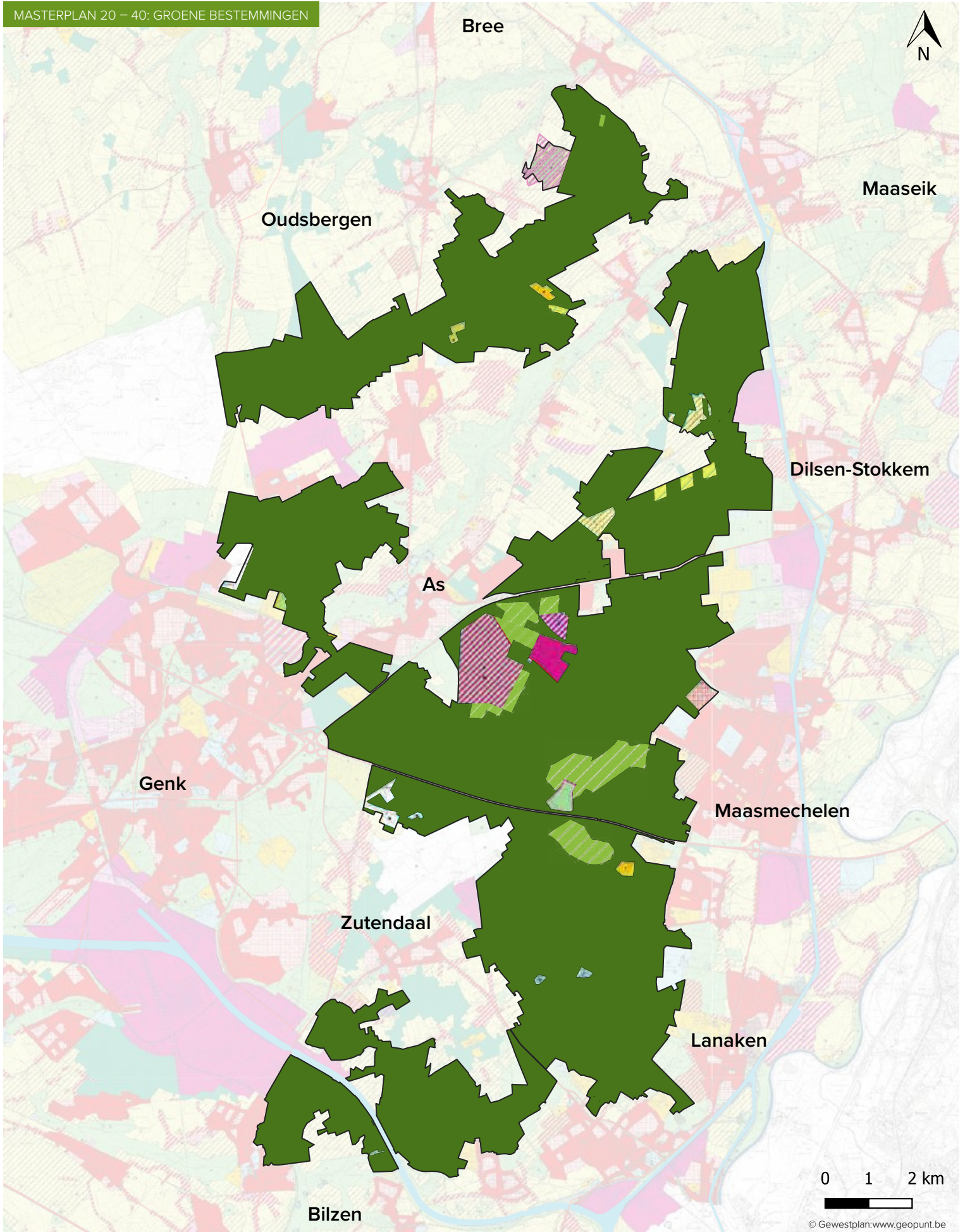
GROENE BESTEMMINGEN (%)

 Groene bestemmingen*	12 109 ha	95%
 Niet groene bestemmingen	633 ha	5%
	12 742 ha	

(*) inclusief:

- Ontginningsgebieden met nabestemming natuur (362 ha)
- Agrarische gebieden met ecologisch belang (33 ha)

© Gewestplan:www.geopunt.be

 Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

Groene bestemmingen (12 109 ha - 95%)

- Actuele groene bestemmingen (11 714 ha)
- Ontginningsgebieden waarvan nabestemming natuur bereikt (362 ha)
- Agrarische gebieden met ecologisch belang (33 ha)

Niet groene bestemmingen (633 ha - 5%)

- Ontginningsgebieden
- Woonuitbreidingsgebied
- Landschappelijk waardevol agrarisch gebied
- Gebied voor gemeenschapsvoorziening & openbaar nut

- Recreatie
- Industrie
- Militair domein

• Eigendom en beheer

74,5% van de oppervlakte binnen de perimeter wordt beheerd door het Agentschap Natuur & Bos van de Vlaamse Overheid of door Natuurpunt, Limburgs Landschap of Orchis.

Het gaat daarbij over gebieden die hun volle eigendom zijn, of waarvan de eigenaar het beheer geheel of gedeeltelijk heeft overgedragen aan deze beheerders.

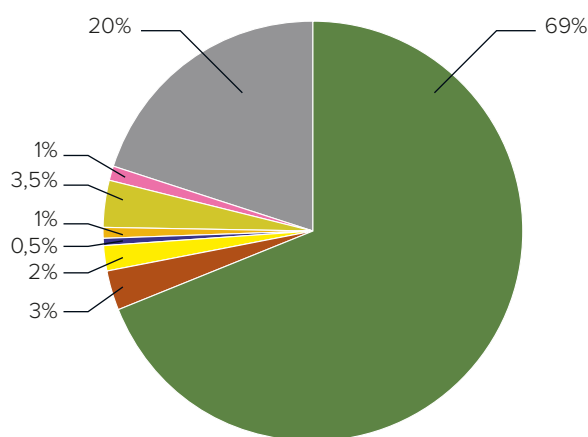
Voor de gemeentelijke eigendommen varieert dat van een volledige overdracht van beheer aan het Agentschap Natuur & Bos tot een louter technisch beheer zoals decretaal bepaald. In dit overzicht wordt dit onderscheid niet gemaakt, maar dit doet geen afbreuk aan de grote bijdrage van de gemeenten aan het beheer van hun gemeentelijke bos- en natuurgebieden. Samen zijn de 10 gemeenten eigenaar van circa 4 665 ha bos en natuurgebied in het Nationaal Park Hoge Kempen. Voor het heidegebied Opglabbekeerzavel (152 ha) voert de stad Genk zelf het natuurbeheer uit.

Vennootschappen of instanties die expliciet gelinkt zijn aan de overheid, (i.c. De Vlaamse Waterweg nv, LRM nv en POM Limburg) zijn, samen met de eigendommen van de provincie Limburg (Kolenspoor) en de overige gemeentelijke eigendommen, goed voor 5,5% (732 ha) van de oppervlakte.

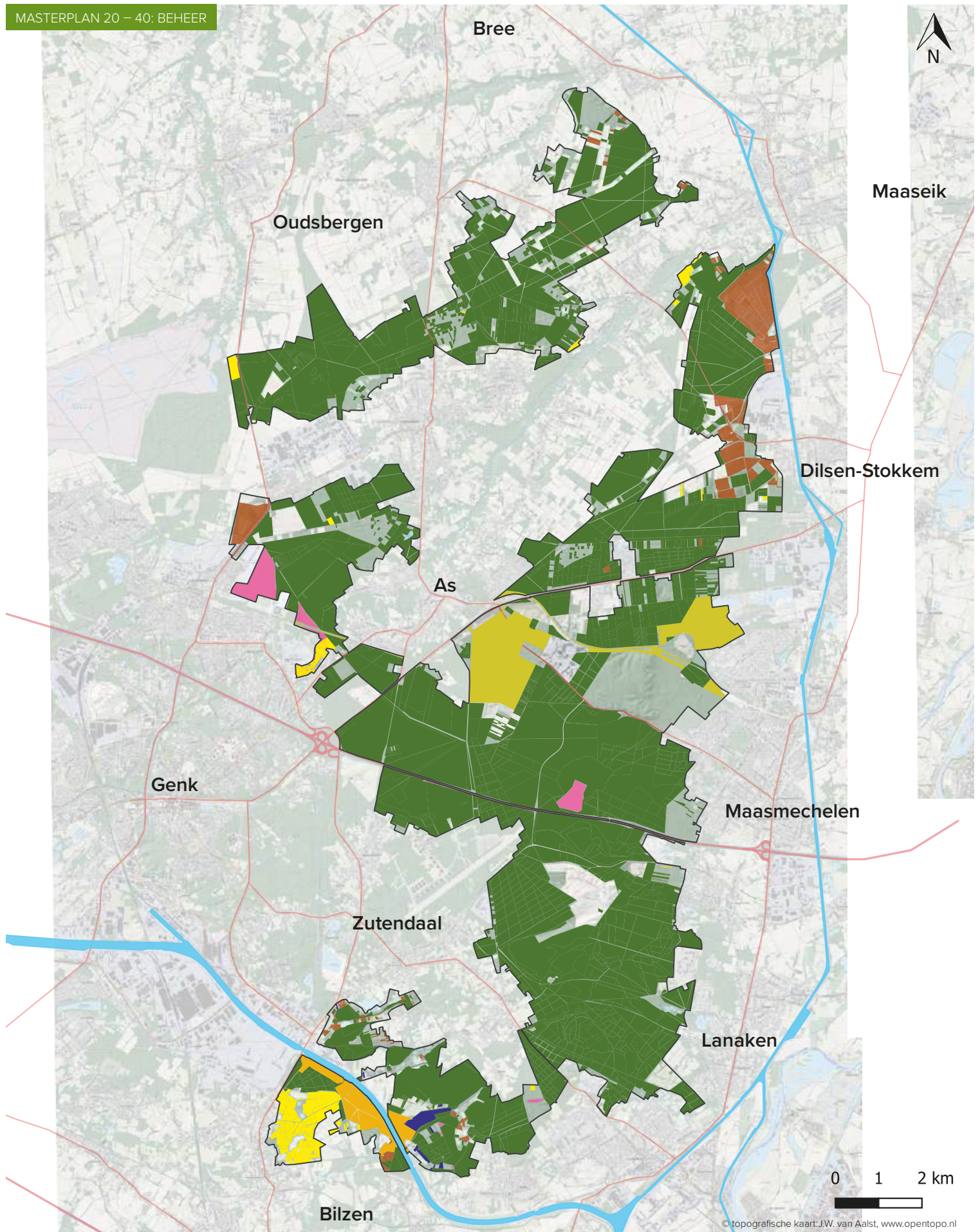
Dit brengt het totaal aan eigendommen, waar de publieke sector een belangrijk aandeel heeft, op bijna 80% (10 082 ha).

De overige 20% zijn private eigendommen, waarbij de Bosgroep Limburg vzw een actief beleid voert om deze grote groep eigenaren te ondersteunen bij een passend bos- en natuurbeheer.

BEHEER (%)

Agentschap Natuur & Bos	8 737 ha	69%
Limburgs Landschap vzw	366 ha	3%
Natuurpunt vzw	213 ha	2%
Orchis vzw	34 ha	0,5%
Vlaamse Waterweg NV	123 ha	1%
Overige (publieke) eigendommen (POM, LRM, Prov. Limburg)	457 ha	3,5%
Overige gemeente eigendommen	152 ha	1%
Privé-eigendom	2 660 ha	20%
Totaal	12 742 ha	

Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)	Beheerd door Orchis vzw (34 ha - 0,5 %)
Beheerd door Agentschap Natuur & Bos (8 737 ha - 69%)	Beheerd door de Vlaamse Waterweg NV (123 ha - 1%)
Beheerd door Limburgs Landschap vzw (366 ha - 3%)	Overige (publieke) eigendommen (Prov. Limburg, POM, LRM) (457 ha - 3,5%) *
Beheerd door Natuurpunt vzw (213 ha - 2%)	Overige gemeentelijke eigendommen (152 ha - 1%) *

* Eigendommen die niet beheerd worden door het Agentschap Natuur & Bos of een natuurvereniging

• Speciale Beschermingszone 'Natura 2000'

Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden (afgebakend in uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn), vormen samen de 'Speciale Beschermingszones' van het Europese 'Natura 2000' netwerk. De Vlaamse overheid draagt, samen met de terreinbeheerders, de internationale verplichting om hier wetenschappelijk vastgelegde Europese Natuurdoelen te realiseren.

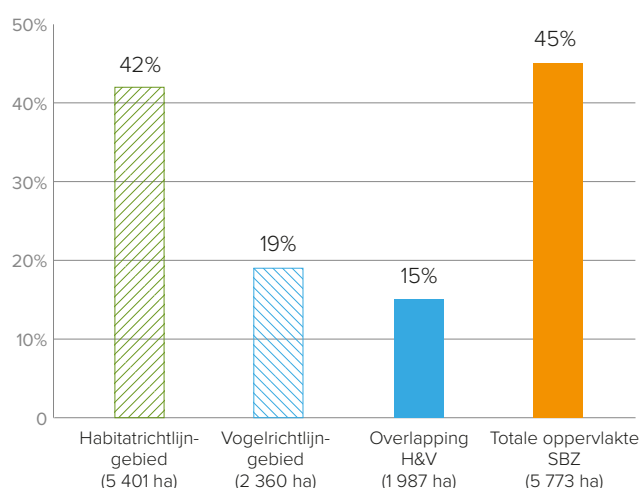
45% (5 773 ha) binnen de perimeter heeft deze hoogste status van natuurbescherming.

Het gaat daarbij om 2 360 ha Vogelrichtlijngebied en 5 401 ha Habitatrichtlijngebied, grotendeels overlappend.

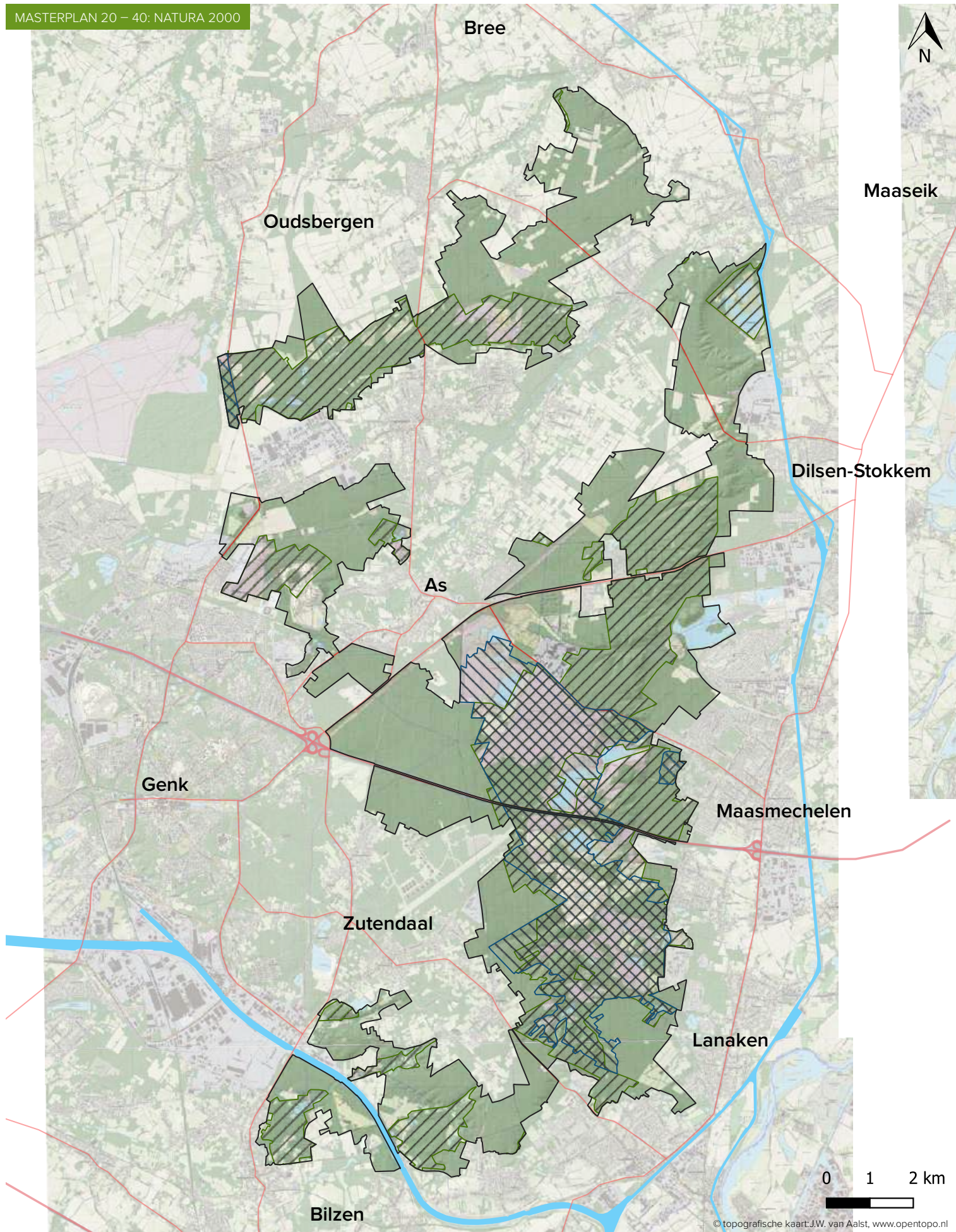
Onderdelen van vijf 'Speciale Beschermingszones' maken deel uit van het Nationaal Park Hoge Kempen:

- Mangelbeek en de heide- en veengebieden tussen Houthalen en Gruitrode (Oudsbergen);
- Noordoost-Limburg (Maaseik);
- Bosbeekvallei en aangrenzende bos- en heidegebieden (As, Oudsbergen, Maaseik);
- Mechelse Heide & Vallei van de Ziepbeek (Maasmechelen, Lanaken);
- Overgang Kempen & Haspengouw (Zutendaal, Bilzen, Lanaken).

NATURA 2000 (%)

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Natura 2000 - Habitatrichtlijngebied (5 401 ha - 42%)
- Natura 2000 - Vogelrichtlijngebied (2 360 ha - 19%)

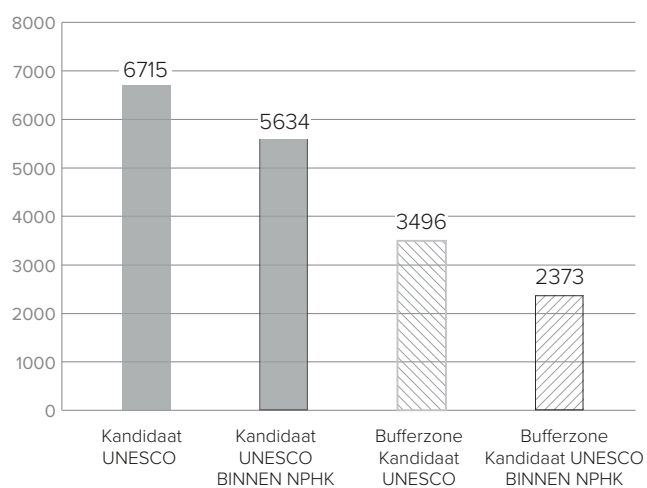
• Erfgoed

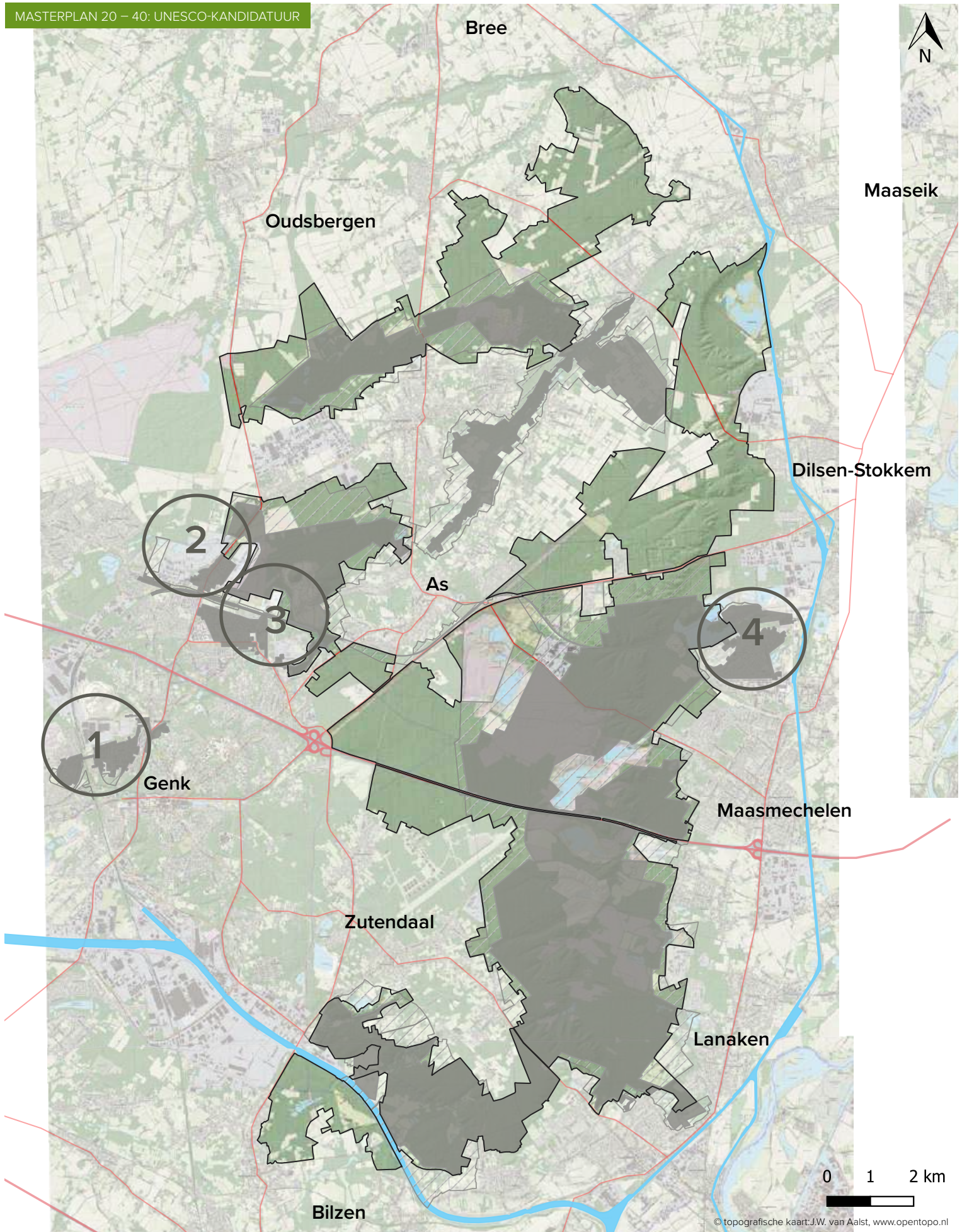
De afbakening van de kern- en bufferzone voor de kandidatuur van een erkenning van de Hoge Kempen als werelderfgoed, is een goede indicatie van de spreiding van de meest relevante erfgoedzones. Dit betekent niet dat er elders geen erfgoedwaarden aanwezig zijn.

Het Unesco-dossier is een landschapsverhaal dat de ontstaansgeschiedenis van het huidige landschap van de Hoge Kempen documenteert aan de hand van representatieve relictten uit de periode 1850-1950, waarbij een uitgesproken rurale economie zeer snel transformeerde naar een industriële, met gevolgen voor het landschap (dennenhoutplantages, mijnsteenbergen, tuinvijken, ...) en de samenleving (migratie, ...). Zodoende zijn ook de mijnzetels en tuinvijken van Eisden, Waterschei, Zwartberg en Winterslag met het Nationaal Park Hoge Kempen verbonden.

84% van de kernzone uit de werelderfgoed-kandidatuur valt binnen de nieuwe perimeter. Daarmee is 44% van de oppervlakte van het Nationaal Park kandidaat voor opname in de Werelderfgoedlijst.

KANDIDAAT UNESCO (ha)

Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

Kandidaat Unesco Werelderfgoed: Ruraal-Industrieel Overganglandschap Hoge Kempen

Kernzone (6 715 ha)

Bufferzone (3 496 ha)

Tuinwijken, terrils en vml. steenkoolmijnen:

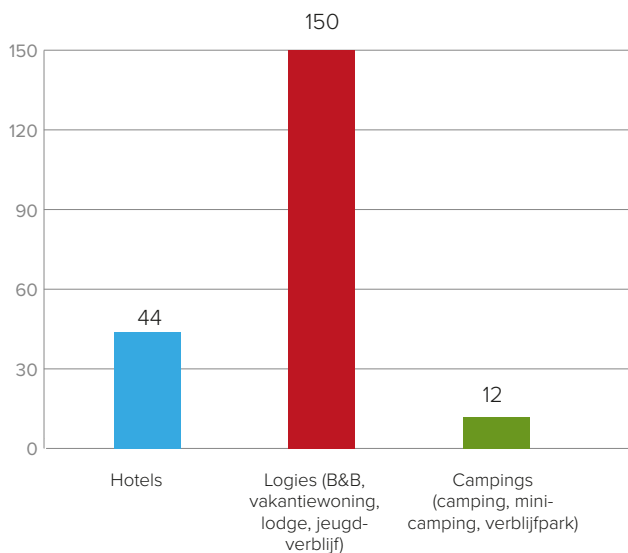
1. Winterslag (+ C-mine)
2. Zwartberg (+ LABIOMISTA)
3. Waterschei (+ Thorpark)
4. Eisdan (+ Connecterra/Terhills)

• Verblifsmogelijkheden

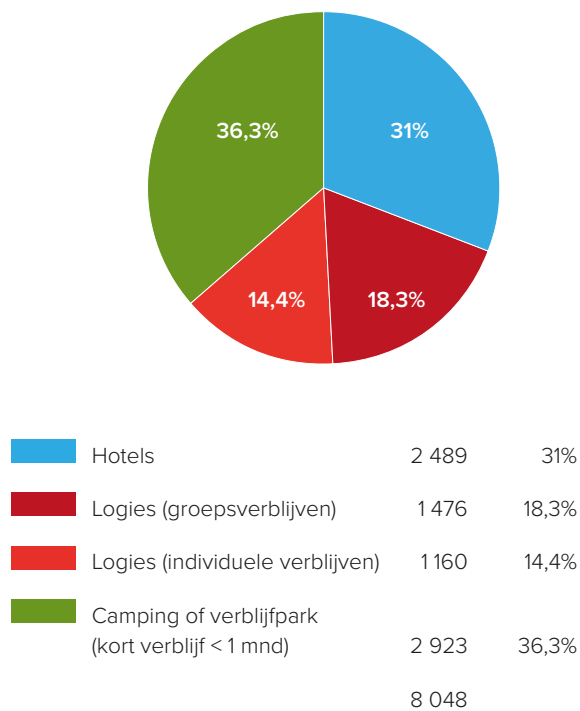
De aanwezigheid en spreiding van hotels, campings, logies, vakantieparken en andere recreatieve ondernemingen in de regio van de Hoge Kempen, is een graadmeter voor het relatieve toeristische belang van de regio voor verblijfstoerisme.

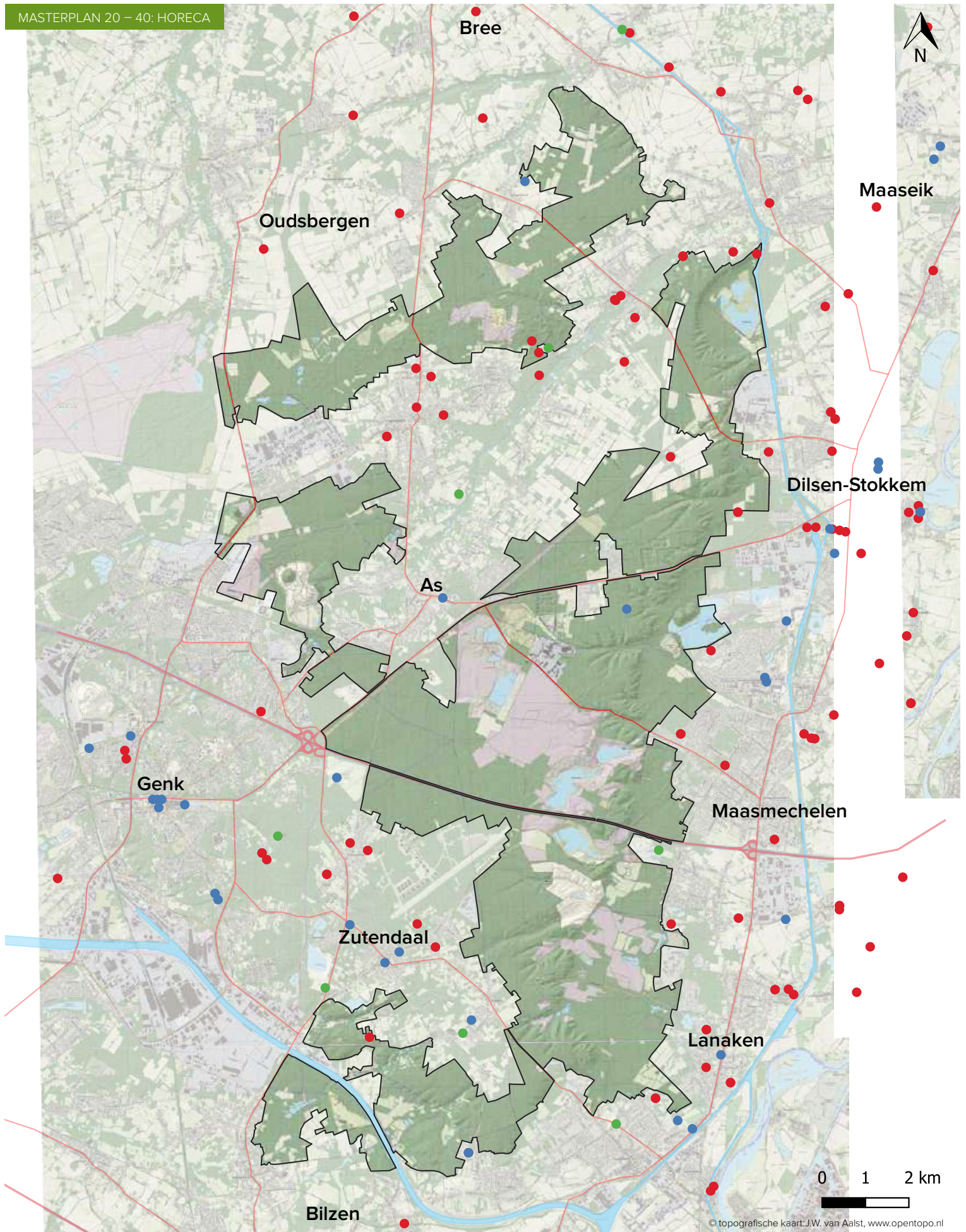
De capaciteit van verblijfsparken voor lang verblijf buiten beschouwing gelaten, heeft de regio een totale verblijfs capaciteit van 8048 eenheden per dag.

VERBLIJFSMOGELIJKHEDEN (aantal accommodaties)

VERBLIJFSCAPACITEIT (aantal personen)

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

● Camping of verblijfpark

● Hotels

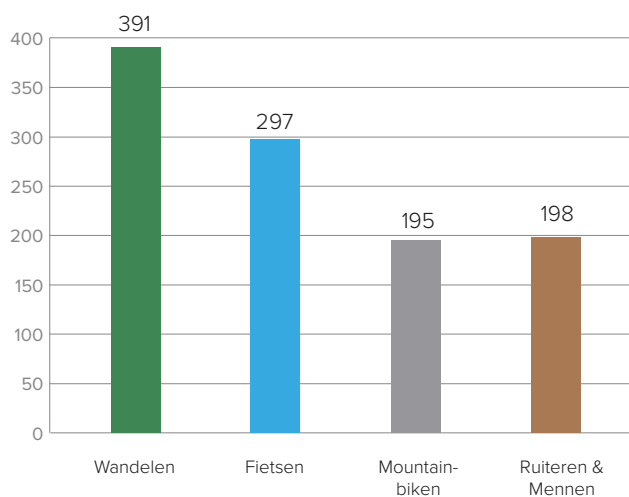
● Logies

• Routestructuren

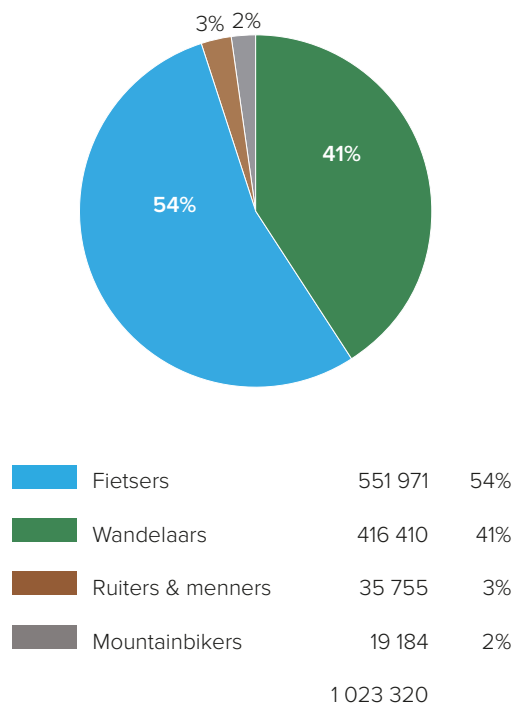
De uitbouw van een wandel-, fiets-, ruiters- en mountainbikewebnetwerk voor het Nationaal Park gebeurde op niveau van de hele Hoge Kempen. Daardoor zijn de uitbreidingsgebieden nu reeds voorzien van een netwerk aan uniform bewegwijzerde routestructuren voor uiteenlopende doelgroepen.

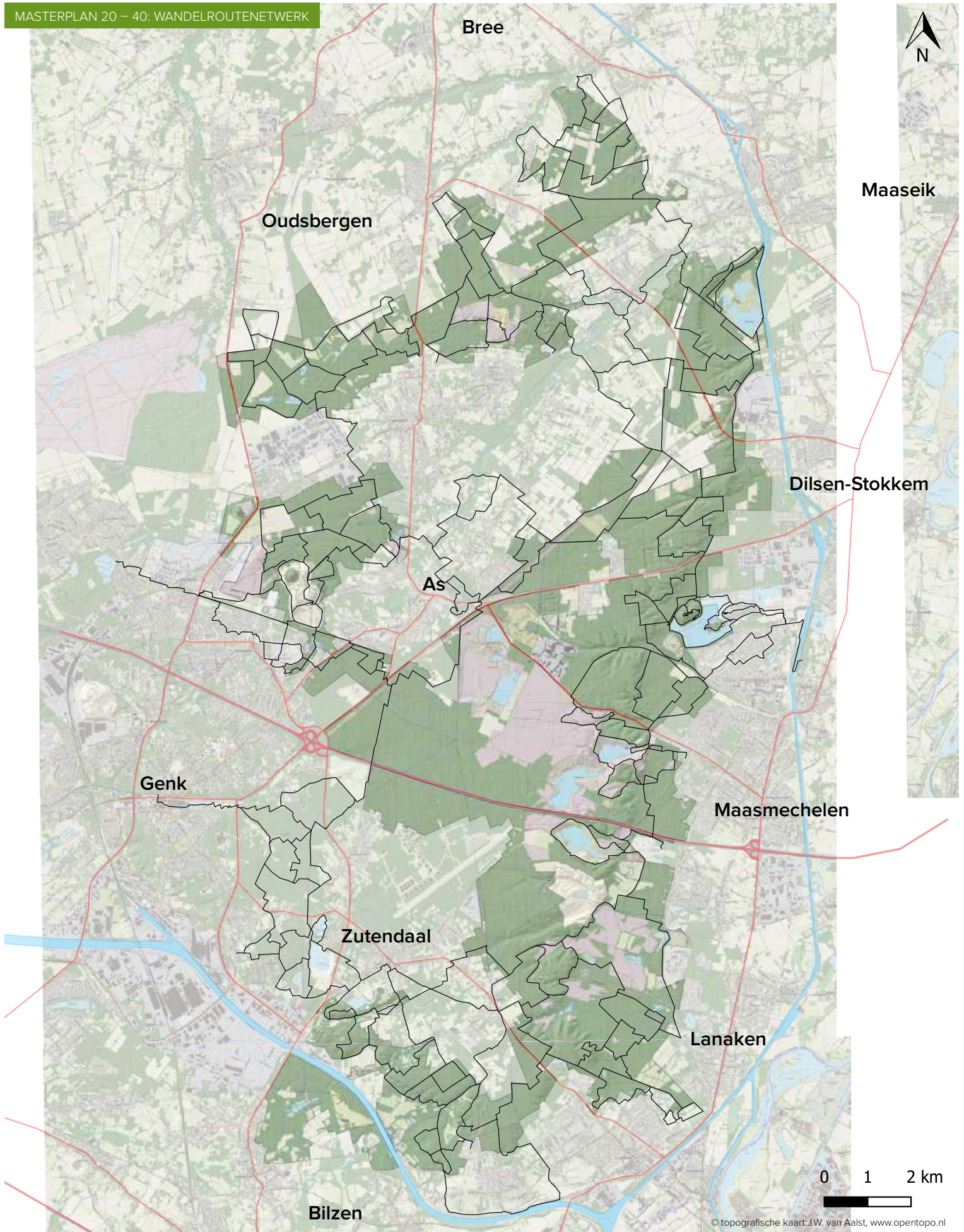
Meer dan 1 miljoen recreanten per jaar worden op deze netwerken geteld.

RECREATIEVE ROUTES 2020 (km)

AANTAL RECREANTEN PER JAAR (2018)

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Wandelroutenetwerk Nationaal Park Hoge Kempen (391 km)

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

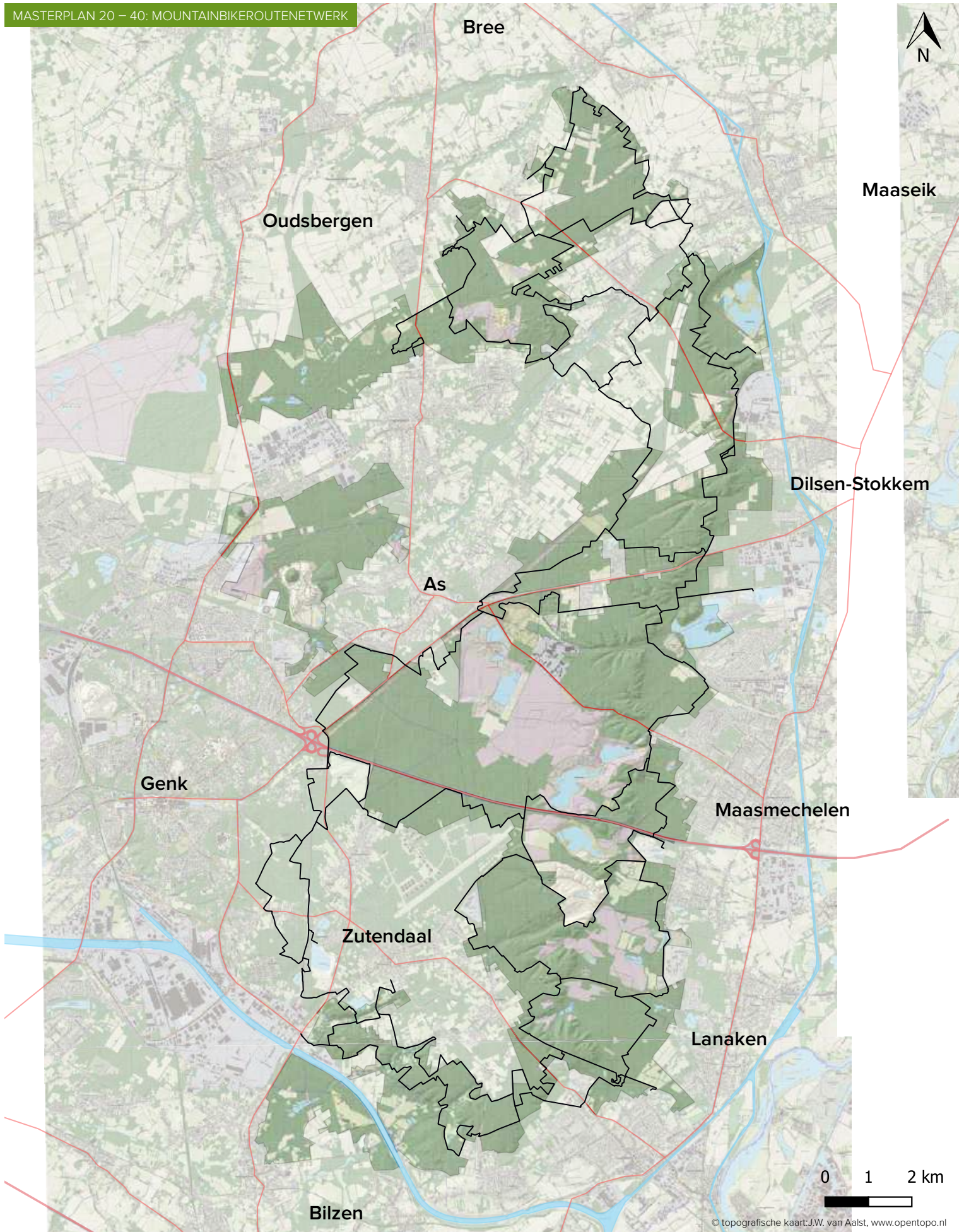
□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

— Fietsroutenetwerk Provincie Limburg

— Fietsroutenetwerk Hoge Kempen (297 km)

— (ontwerp) Fietsnelwegen

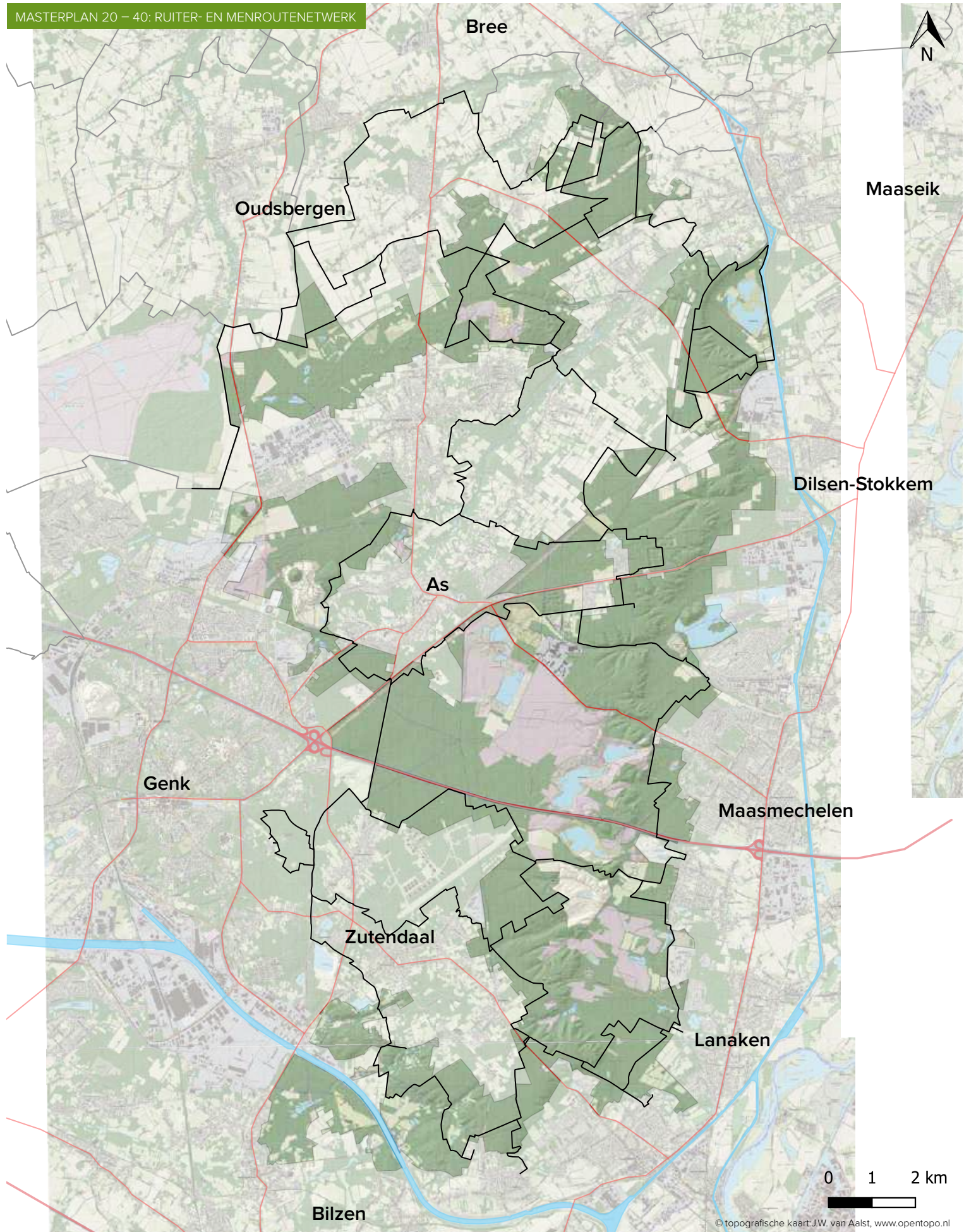

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

— Mountainbikeroutenetwerk Hoge Kempen (195 km)

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Ruiters- & Menroutenetwerk Hoge Kempen (198 km)
- Ruiters- & Menroutenetwerk (Noord-) Limburg

2.2 RUIMTE EN OMGEVING

Hoekstenen om **RUIMTELIJK BELEID MET PRAKTIJK TE VERBINDEN** in de Hoge Kempen:

1. Ruimtelijke harmonie binnen de perimeter
2. Impulsgebieden grenzend aan de perimeter
3. Ruimtebeslag ombuigen naar ruimte-ontslag
4. Stilte!

2.2.1 Ruimtelijke harmonie binnen de perimeter

Op basis van internationale normen en criteria kan een nationaal park alleen maar voor de toekomst verzekerd worden als alle gebieden binnen de perimeter een bestemming hebben (via juridisch verankerde bestemmingsplannen of ruimtelijke uitvoeringsplannen), die toelaat de natuurdoelen binnen de perimeter te halen. Het gaat dan om bestemmingen zoals natuurgebied, reservaatgebied, parkgebied, bosgebied, ...

Naast de bestemming, is het ook belangrijk om naar het actuele gebruik te kijken: dat stemt niet altijd met elkaar overeen. Een bestemming als bos is geen garantie dat er ook effectief bos aanwezig is, en vice versa.

Op die manier kunnen op basis van deze twee criteria, namelijk 'bestemming' en 'gebruik', vier verschillende ruimtelijke categorieën binnen de perimeter onderscheiden worden.

De gebieden binnen de perimeter waar er geen harmonie is, zijn ruimtelijke anomalieën, conflictgebieden en enclaves.

ruimtelijke categorie	bestemming	gebruik	huidige situatie	streefsituatie
			2020	2040
1. ANOMALIE vb: Landbouwgebied in eigendom & beheer van Agentschap Natuur & Bos	✗	✓	4 %	0 %
			489 ha	0 ha
2. CONFLICT vb: Weekendverblijf in natuurgebied	✓	✗	2 %	0 %
			247 ha	0 ha
3. ENCLAVE vb: Industrierrein Op de Berg (Maasmechelen)	✗	✗	4 %	0 %
			494 ha	0 ha
4. HARMONIE Streefsituatie	✓	✓	90 %	100 %
			11 512 ha	12 742 ha

• Ruimtelijke ANOMALIEËN

Een ruimtelijke anomalie is een gebied binnen de perimeter van het Nationaal Park waar het actuele gebruik in lijn is met de doelstellingen van een nationaal park (en waar dat ook op lange termijn gegarandeerd is), maar de juridisch-planologische bestemming dat niet is.

Oplossingsrichting:

Een ruimtelijke anomalie wordt opgelost via een ruimtelijk-planologisch initiatief (Ruimtelijk Uitvoeringsplan). Dit is in feite een administratieve rechtzetting.

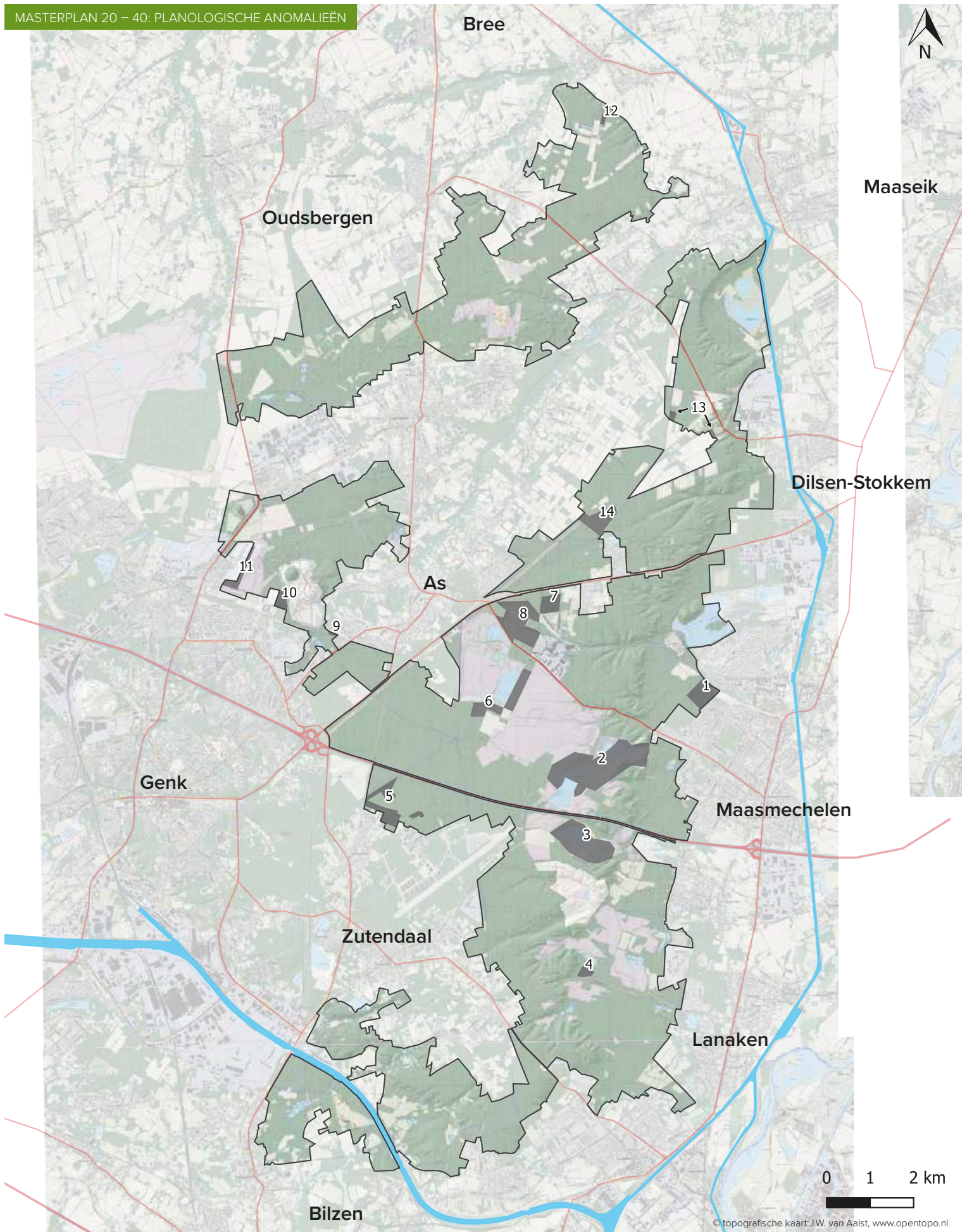
Opmerkingen:

1. Enkele anomalieën werden in het Masterplan uit 2002 aangewezen als 'enclave'. Sindsdien is de activiteit effectief uitgedoofd, maar is het onderliggende plan (nog) niet aangepast aan de nieuwe situatie. Dat is o.a. het geval voor Molenberg in Lanaken.
2. Volledigheidshalve zijn ook de ontginningsgebieden met nabestemming 'natuur', waarvan de nabestemming effectief is gerealiseerd, weerhouden als anomalie.

nr	naam	bestemming	gebruik	gemeente	oppervlakte (ha)
1	Reihaag (1)	Woonuitbreidingsgebied	Natuur: aansnijden als woongebied is niet (meer) wenselijk	Maasmechelen	27
2	Witzandgroeve Berg Noord	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming is gerealiseerd	Maasmechelen	81
3	Kikbeekbron	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming is gerealiseerd	Maasmechelen	153
4	Vml. Kinderdorp Molenberg	Zone voor openbaar nut en gemeenschapsvoorziening	Natuur: in eigendom en beheer van het Agentschap Natuur & Bos	Lanaken	6
5	Bosgebieden Militair Domein Zutendaal (1)	Militair Domein	Natuur: bos dat niet wordt aangevend als Militair Domein	Zutendaal	38
6	Mechelse Heide Zuid	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming natuur is gerealiseerd	Maasmechelen	39
7	Oude Grindgroeve LKW (2)	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming natuur is gerealiseerd	Dilsen-Stokkem	17
8	Groeve Mechelse Heide Noord (2)	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming natuur is gerealiseerd	Maasmechelen	69
9	Bufferzone (grenzend aan Kolenspoor)	Recreatiegebied	Natuur: in eigendom en beheer van de Provincie Limburg	As	1
10	Reservegebied recreatie Waterschei	Reservegebied voor recreatie	Natuur: aansnijding als recreatiegebied is niet wenselijk	Genk	9
11	Habitatrichtlijngebied 'Opglabbekerzavel'	Andere gebieden	Natuur: beheerd door Stad Genk als Habitatrichtlijngebied	Genk	12
12	Vml. groeve Solterheide	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Natuur: nabestemming natuur is gerealiseerd	Oudsbergen	3
13	Vml. Landbouwgebied 'Driebeukenbos'	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	Natuur: in eigendom en beheer van het Agentschap Natuur & Bos / Limburgs Landschap	Dilsen-Stokkem	5
14	Vml. Landbouwgebied 'Dornerheide'	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	Natuur: In eigendom en beheer van het Agentschap Natuur & Bos	Maaseik	29
				TOTAAL	489

(1) Voorwerp van het GRUP ENCLAVES HOGE KEMPEN

(2) Voorwerp van het onderzoeksgebied 'Complex Project Industrierrein Op de Berg'

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

■ Planologische anomalieën (#14 - 489 ha)

• Ruimtelijk CONFLICTGEBIED

Een ruimtelijk conflictgebied is een gebied binnen de perimeter van het Nationaal Park waarvoor de juridisch-planologische bestemming in lijn is met de doelstellingen van een nationaal park, maar het actuele gebruik dat niet is.

Oplossingsrichting:

Een verscherpt toezicht en de toepassing van bestaand of toekomstig instrumentarium inzake omgevingsvergunning, verwerving, leegstand, ontrading, informatieverstrekking, ... lost een conflictgebied geleidelijk op.

Opmerkingen:

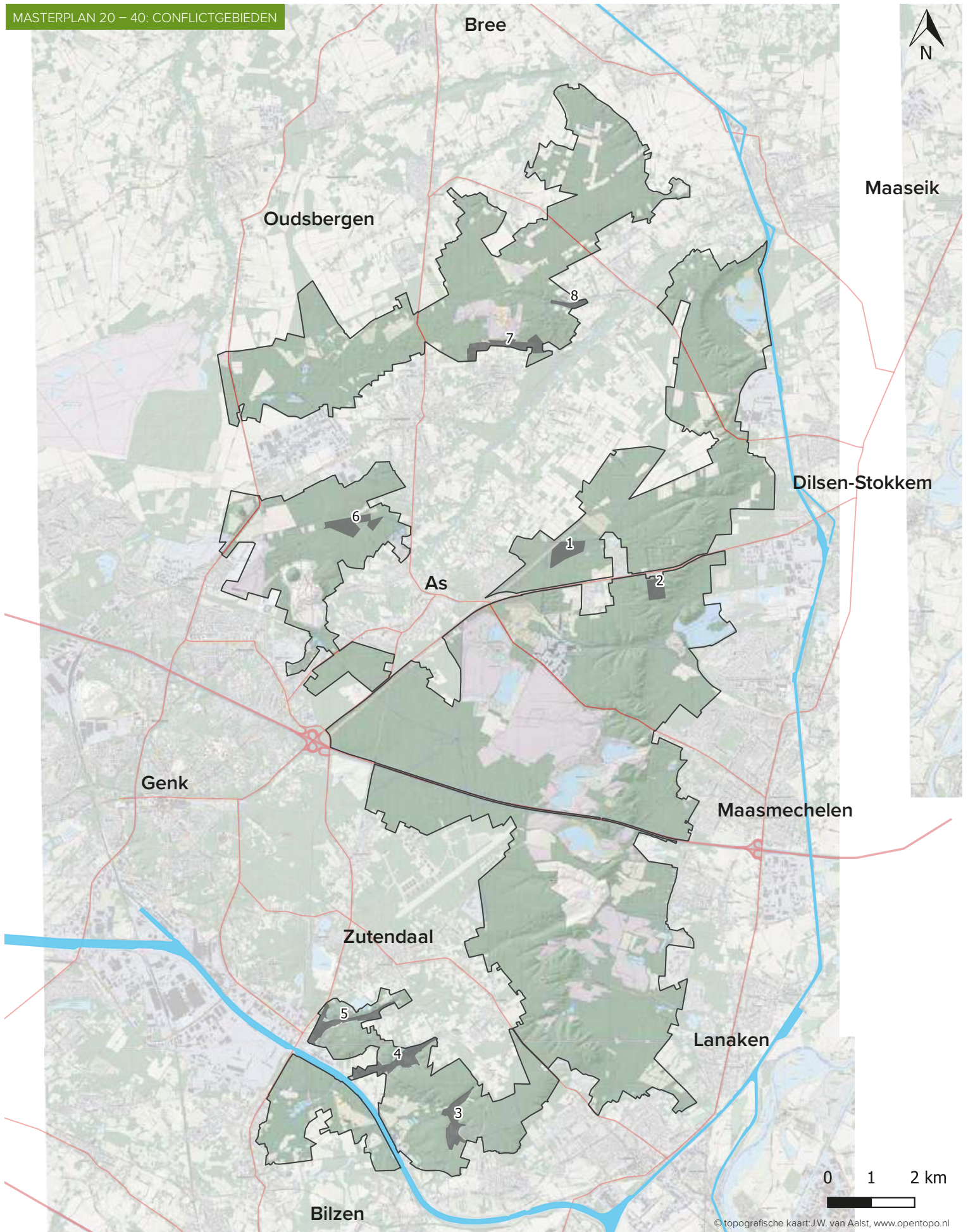
1. Niet elk individueel perceel dat beantwoordt aan deze definitie, is weerhouden als een conflictgebied. We beperken ons in de tabel en de kaart tot clusters van zonevreemde constructies (voornamelijk vakantieverblijven) die gelegen zijn in natuurgebied.
2. Percelen met landbouwgebruik in natuurgebied beantwoorden eveneens aan de definitie van een conflictgebied. Voor het hele Nationaal Park gaat het om circa 458 ha (3,5%). Ze zijn evenmin in de tabel en op de kaart weergegeven. Er bestaat een specifieke regeling (met o.a. geleidelijke invoering van nulbemesting en een pakket aan beheerovereenkomsten) die zal leiden tot andere vormen van landgebruik.
3. In conflictgebieden spreken we over zonevreemde activiteiten. Die zijn niet per definitie illegaal. Er is een specifieke regelgeving rond zonevreemde activiteiten. Met name heel wat constructies dateren van vóór de wetgeving inzake de bouwvergunningsplicht (1962), zodat ze vanuit juridisch oogpunt 'geacht worden vergund te zijn'.

nr	naam	bestemming	gebruik	gemeente	oppervlakte (ha)
1	Weekendverblijven 'Stokkemberbos'	Natuurgebied	Ca. 10-tal verblijven	Dilsen-Stokkem	29
2	Weekendverblijven 'Costa Brava'	Natuurgebied	Ca. 40-tal verblijven	Dilsen-Stokkem	19
3	Weekendverblijven 'Roelerbeekvallei'	Natuurgebied	Ca. 10-tal verblijven	Zutendaal, Lanaken	36
4	Weekendverblijven 'Bezoensbeekvallei'	Natuurgebied	Ca. 20-tal verblijven	Zutendaal, Bilzen	44
5	Weekendverblijven 'Broekerbeekvallei'	Natuurgebied	Grotendeels gesaneerd, beperkt aantal verblijven	Zutendaal	37
6	Weekendverblijven 'Klaverberg & Heiderbos'	Natuurgebied	Grotendeels gesaneerd, beperkt aantal verblijven	As, Oudsbergen	34
7	Weekend- & jeugdverblijven 'De Zavel' (1) (2)	Natuurgebied	Jeugdverblijven, zonevreemde woningen	Oudsbergen	39
8	Busselzijk	Natuurgebied	Grotendeels gesaneerd, beperkt aantal verblijven	Maaseik	9
				TOTAAL	247

(1) Niet volledig uit te doven, wel beter te ordenen (nader te onderzoeken)

(2) Voorwerp van een GRUP in voorbereiding

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

■ Conflicten (#8 - 247 ha)

• Ruimtelijke ENCLAVE

Een ruimtelijke enclave is een gebied binnen de perimeter van het Nationaal Park waarvoor de juridisch-planologische bestemming en het actuele gebruik niet in lijn zijn met de doelstellingen van een nationaal park.

Opmerking:

Een belangrijk aantal enclaves werden al aangewezen in het Masterplan uit 2002. Ze werden in dit plan hernomen. Dat wil niet zeggen dat er rond deze enclaves nog geen initiatieven genomen werden. Zo is het bedrijventerrein 'Op de Berg' bijvoorbeeld voorwerp van een procedure van een 'Complex Project'.

Oplossingsrichting:

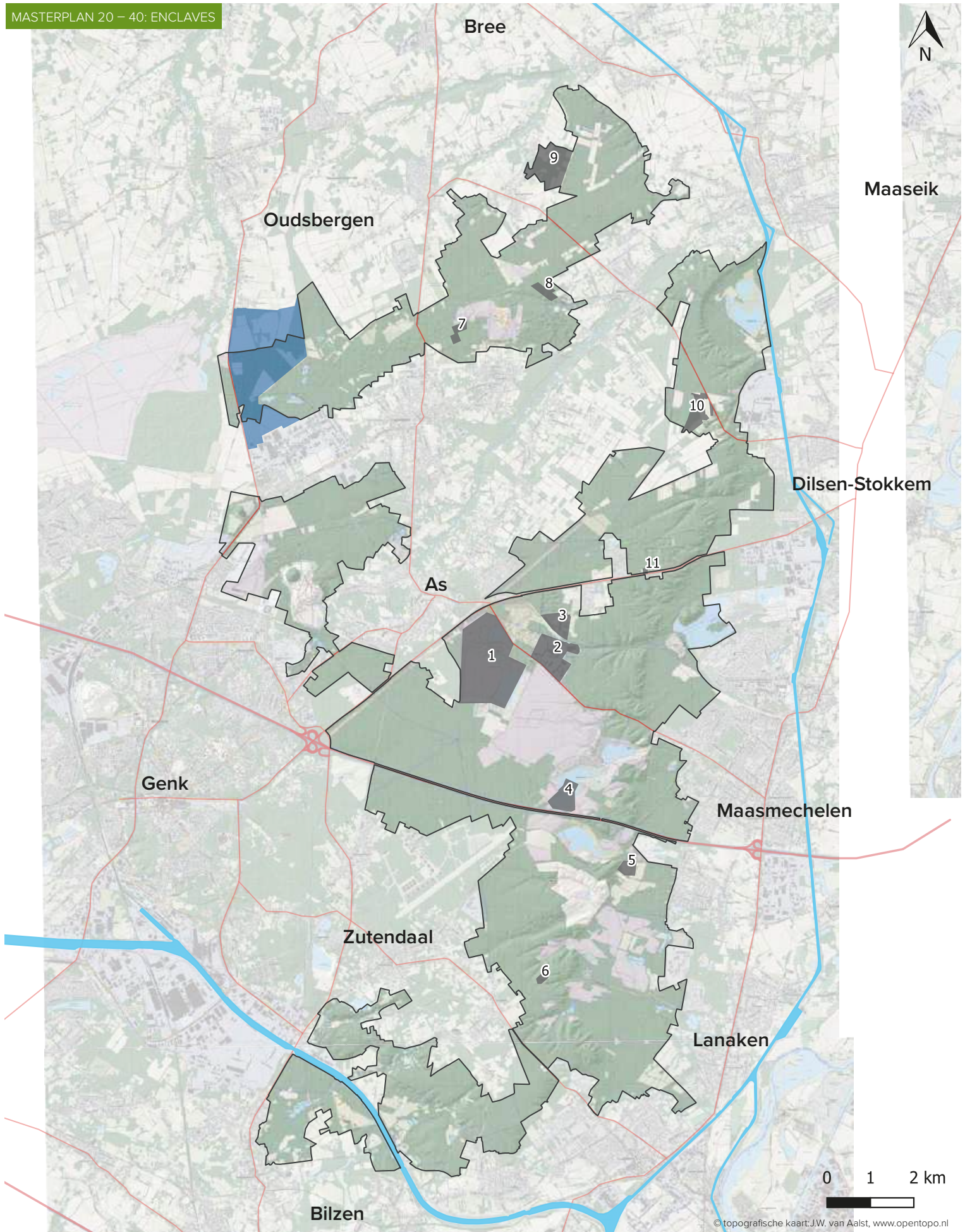
De problematiek van elke enclave is zo specifiek, dat een generieke oplossing niet voor handen is. Voor elke enclave wordt een oplossing op maat van de aard en de omvang van de enclave uitgewerkt.

nr	naam	bestemming	gebruik	gemeente	oppervlakte (ha)
1	Groeve Mechelse Heide	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Ontginning van delfstoffen	Maasmechelen	232
2	Industrieterrein 'Op de Berg' (1) (2)	Industriegebied	Industriegebied	Maasmechelen	65
3	Groeve ALGRI-Bormans	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Tijdelijke en definitieve opslagplaats (DOP) van niet verontreinigde gronden	Dilsen-Stokkem	26
4	Witzandgroeve 'Berg' Zuid	Uitbreidingen van ontginningsgebieden	Ontginning van delfstoffen	Maasmechelen	32
5	Crosscircuit 'Duivelsberg' (1) (3)	gebied voor dagrecreatie	Crosscircuit	Maasmechelen	12
6	Asielcentrum 'Ter Dennen'	Gebied voor gemeenschapsvoorziening en openbaar nut	Asielcentrum	Lanaken	4
7	Weekendverblijven 'Opglabbeek'	Recreatiegebied met nabestemming natuur	Weekendverblijven	Oudsbergen	10
8	Weekendverblijven 'Gruitroderbos'	Gebied voor verblijfsrecreatie	Weekendverblijven	Oudsbergen	12
9	Neerglabbeek-Solterheide	Ontginningsgebied met nabestemming natuur	Landbouw (gedeeltelijk)	Oudsbergen	70
10	Landbouwenclave 'Driebeukenbos'	Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	Landbouw	Dilsen-Stokkem	29
11	Restaurant/Mosselhuis De Berg (1)	Gebied voor verblijfsrecreatie	Restaurant	Dilsen-Stokkem	2
				TOTAAL	494

(1) Voorwerp van het GRUP ENCLAVES HOGE KEMPEN

(2) Voorwerp van het Complex Project 'Industrieterrein Op de Berg'

(3) Het gemeentebestuur van Maasmechelen is van mening dat indien er geen herlocalisatie mogelijk is, de perimeter herzien moet worden.

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Enclaves (#11 - 494 ha)
- Onderzoeksperimeter 'Complex Project Donderslag' (375 ha)

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

2.2.2 Impulsgebieden grenzend aan de perimeter

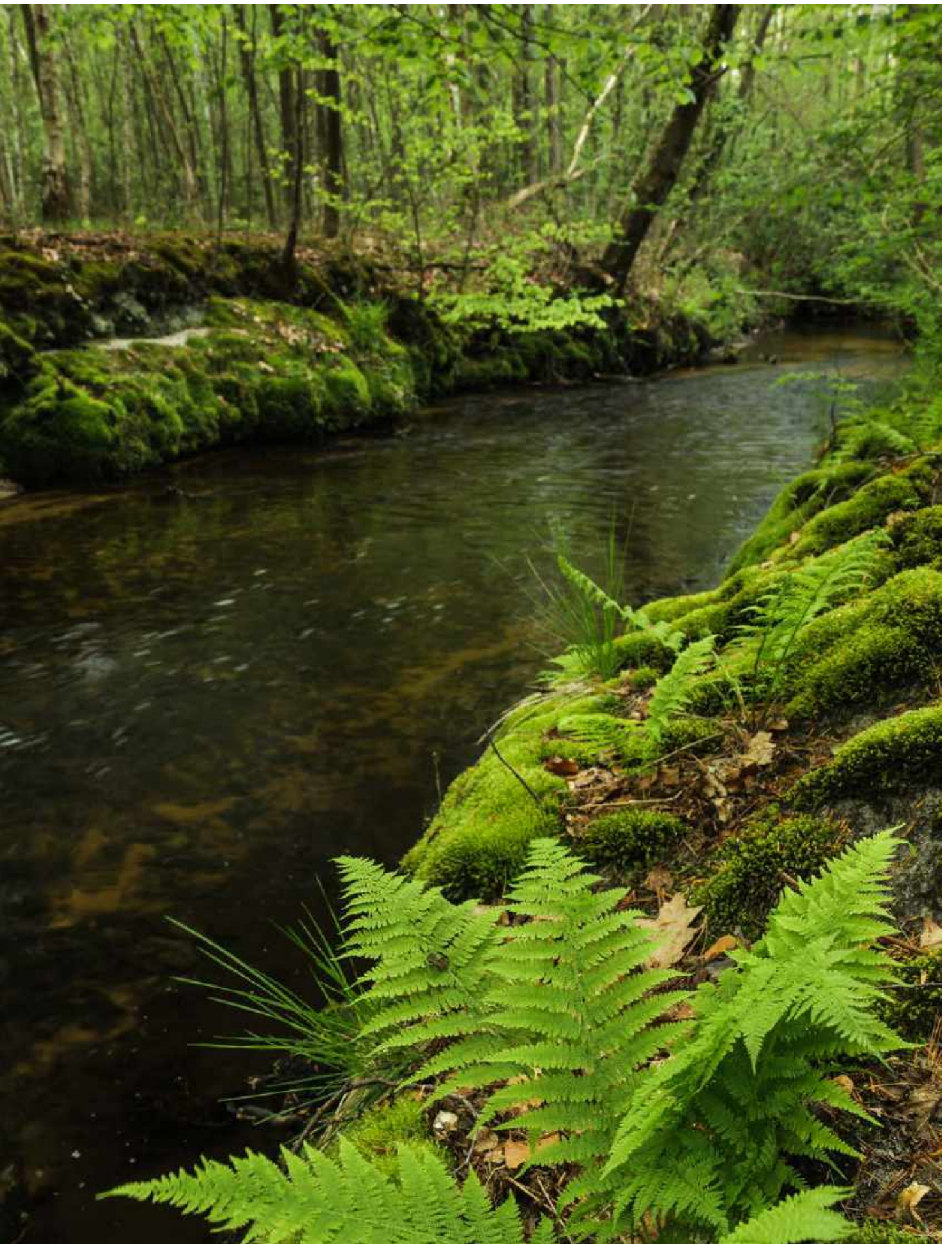
Een impulsgebied is een gebied dat aan het Nationaal Park grenst en dat een belangrijke rol speelt of kan spelen in het optimaal functioneren van het Nationaal Park.

Ze hebben actueel een hoge ecologische en/of landschappelijke waarde en/of een strategisch-verbindende ligging tussen de vijf deelgebieden. Ze maken het Nationaal Park sterker en mooier!

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een ECOLOGISCH impulsgebied (i.c. Bosbeekvallei) en LANDSCHAPPELIJKE impulsgebieden.

Opmerkingen:

1. Het belangrijkste verschilpunt met de gebieden die binnen de perimeter van het Nationaal Park liggen, is dat de aanwijzing van een impulsgebied het actuele legale gebruik en de bestemming niet in vraag stelt.
2. De afbakening is indicatief. De gedetailleerde intekening heeft enkel tot doel een realistische inschatting van de oppervlakte van deze impulsgebieden te kunnen maken.
3. De mogelijkheden om effectief een impuls te geven aan de ruimtelijke kwaliteit, wordt sterk bepaald door de bestemming. Sommige gebieden zijn natuurgebied, andere landbouwgebied en meestal is het een mozaïek van beide. Een enkele keer maken ook landelijke woonzones, woonzone, zone voor gemeenschapsvoorziening, zone voor bedrijvigheid, zone voor luchtvaartactiviteit, stedelijke ontwikkeling of recreatiegebied deel uit van een impulsgebied. Hier zijn immers evenzeer, zonder afbreuk te doen aan hun hoofdfunctie, winsten te boeken op het vlak van ruimtelijke kwaliteit.

• Ecologisch Impulsgebied Bosbeekvallei

Niet alleen als natuurgebied, maar ook als verbindend element tussen de deelgebieden Klaverberg, Duinengordel, Noordpunt en Middenplateau speelt de Bosbeekvallei een cruciale rol (>>> kaart p. 65).

Het Ecologisch Impulsgebied Bosbeekvallei is het beekdal in de driehoek As, Opglabbeek en Opoeteren. Omwille van de cruciale rol die het speelt in het optimaal ecologisch functioneren van het Nationaal Park, zijn extra impulsen noodzakelijk voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van dit ecosysteem.

Opmerkingen:

1. De op kaart weergegeven afbakening komt overeen met wat volgens het bestemmingsplan natuurgebied is. Maatregelen ten behoeve van een ecologisch, hydrologisch of landschappelijk herstel, zijn uiteraard ook daarbuiten mogelijk of noodzakelijk. Verder onderzoek moet dit uitwijzen.
2. Centraal in deze open ruimte bevindt zich het natuurreservaat van de Bosbeekvallei, grotendeels eigendom van en beheerd door de vereniging Natuurpunt vzw. Zij speelt dan ook een centrale rol in het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen.

- **Landschappelijk impulsgebied**

Landschappelijke impulsgebieden zijn gebieden waar op basis van vrijwilligheid en gebruik makend van bestaand of toekomstig instrumentarium, kwaliteiten van het gebied behouden, verbeterd of ontwikkeld worden.

Afhankelijk van de bestemmingen binnen deze gebieden, gaat het om (een combinatie van) ecologische, eco-hydrologische, bos- of landbouwkundige, landschappelijke, erfgoedkundige en/of recreatieve kwaliteiten.

Opmerkingen:

1. Voor deze landschappelijke impulsgebieden worden landschapsplannen opgemaakt die inspireren en stimuleren. Ze geven richting en samenhang aan de initiatieven die over de jaren heen een aanwijsbare kwaliteitsverbetering moeten opleveren. Hier ligt een belangrijke taak voor het Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw en, in zoverre het over bosgebied in privébezit gaat, de Bosgroep Limburg vzw.
2. Sommige gebieden gaan naadloos over in andere gebieden van aangrenzende grote landschappelijke eenheden en zijn dan ook ideale externe natuurverbindingen (>>> p. 75). De intekening stopt echter arbitrair bij de grens van de Hoge Kempen.
3. Het gebied Wateringen - De Bek - Armenbos is wél ingetekend (maar niet meegeteld in de oppervlakte), ook al behoort het tot het werkingsgebied van Kempen~Broek. Het onderstreept het grote belang van dit bijzondere landschap als schakel tussen het Nationaal Park Hoge Kempen en het GrensPark Kempen~Broek.

nr	naam	verbinding	gemeente	oppervlakte (ha)
1	Eisden-Lanklaar	met Maasvallei	Maasmechelen, Dilsen-Stokkem	81
2	Aan de Griekse Kapel	met Maasvallei	Maasmechelen	20
3	Keestrobos	met Maasvallei	Maasmechelen	270
4	Pietersheim	met Maasvallei/ Maastricht	Lanaken, Maasmechelen	72
5	Kiewit-Gellik	met Albertkanaal/Briegden/Sint-Pietersberg	Lanaken	145
6	Bessemer	met Woonkern Bessemer	Lanaken	55
7	Roelen	met Woonkern Roelen	Zutendaal, Lanaken	111
8	Lieteberg-Roelerheide (2 deelgebieden)	met Toegangspoort Lieteberg & Woonkern Stalken	Zutendaal	136
9	Scherpenberg	met Albertkanaal/Briegden/Sint-Pietersberg	Lanaken, Bilzen	67
10	Munsterbos-Heiken	met Haspengouw	Bilzen	85
11	Stelebos-Grote Heide (2 deelgebieden)	met Albertkanaal/Munsterbos/ Haspengouw	Zutendaal, Bilzen	65
12	Papendaalheide	met Kattevennen/ruimteverbinding Sled-derlo	Zutendaal, Genk	196
13	Kattevennen	met Toegangspoort Kattevennen	Genk	612
14	Molenvijverpark	met Genk-Centrum	Genk	51
15	Horensberg	tussen Klaverberg-Kattevennen	Genk	97
16	Oelenderheide	met Hoven	As	93
17	Thorpark-west	met Toegangspoort Thorpark/Tuinwijk Waterschei	Genk	254
18	Heiderveld	met Woonkern Zevenhuizen	As	60
19	Lietenbeek-Heikant	met Woonkern Opglabbeek	Oudsbergen	42
20	Luciebos (4)	met Luciebos, LABIOMISTA & Militair Domein Houthalen-Helchteren	Oudsbergen, Genk, (Houthalen-Helchteren)	447
21	Brongebied van de Abeekvallei	met Abeekvallei	Oudsbergen	192
22	Roexeinde (2 deelgebieden)	tussen Klaverberg-Duinengordel	Oudsbergen	82
23	Domein Donderslag (1) (3)	met Abeekvallei	Oudsbergen	141
24	Ophovenerheide-Gruitroderheide (3 deelgebieden) (3)	met Duinengordel	Oudsbergen	314
25	Neerglabbeek Zavel (3)	met woonkern Neerglabbeek	Oudsbergen	85
26	Itterbeekvallei & Nijsenberg (3)	met Kempen~Broek	Oudsbergen, Bree	630
27	Waterloos (2 deelgebieden)	met woonkern Neeroeteren	Maaseik, Oudsbergen	80
28	Bovenlee	met woonkern Opoeteren	Oudsbergen, Maaseik	140
29	Zavelbos	met woonkern Louwel	Oudsbergen	37
30	Driepaal-Aertshouw	tussen Bosbeekvallei, Duinengordel & Noordpunt en met Opoeteren	Dilsen-Stokkem, Maaseik, As	929
31	Sparrendal-Gerstenbos (2 deelgebieden)	met Zuid Willemsvaart & Tivoli, woonkernen Dilsen-centrum en Reinkensheide	Dilsen-Stokkem	127
32	Wateringen-De Bek-Armenbos (2)	met Kempen~Broek	Maaseik, Dilsen-Stokkem	nvt
			TOTAAL	5716

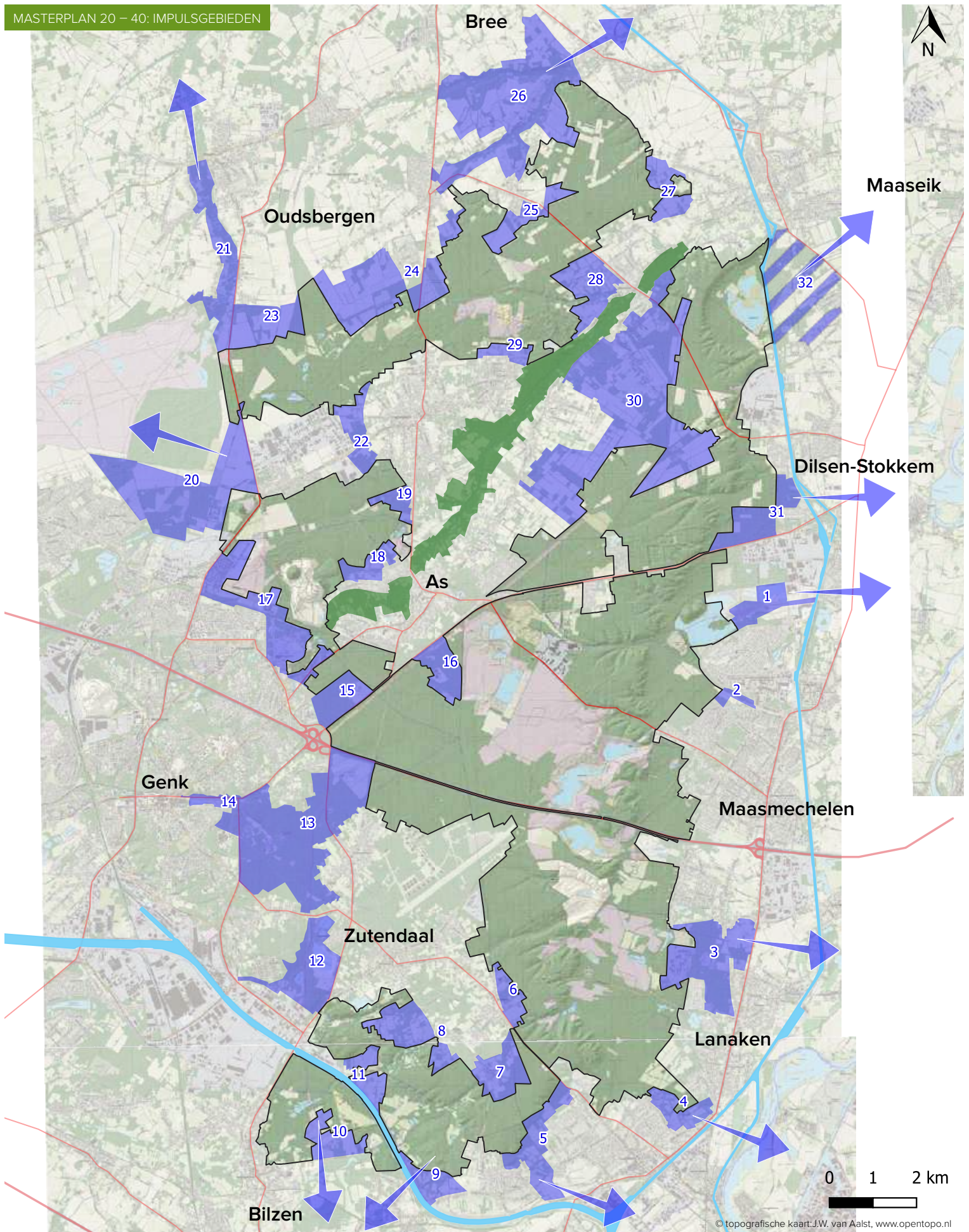
(1) Voorwerp van het Complex Project Donderslag

(2) Het gebied Wateringen-De Bek-Armenbos maakt deel uit van het werkingsgebied Kempen~Broek

(3) Voorwerp van een landschapsonderzoek Duinengordel-Noord

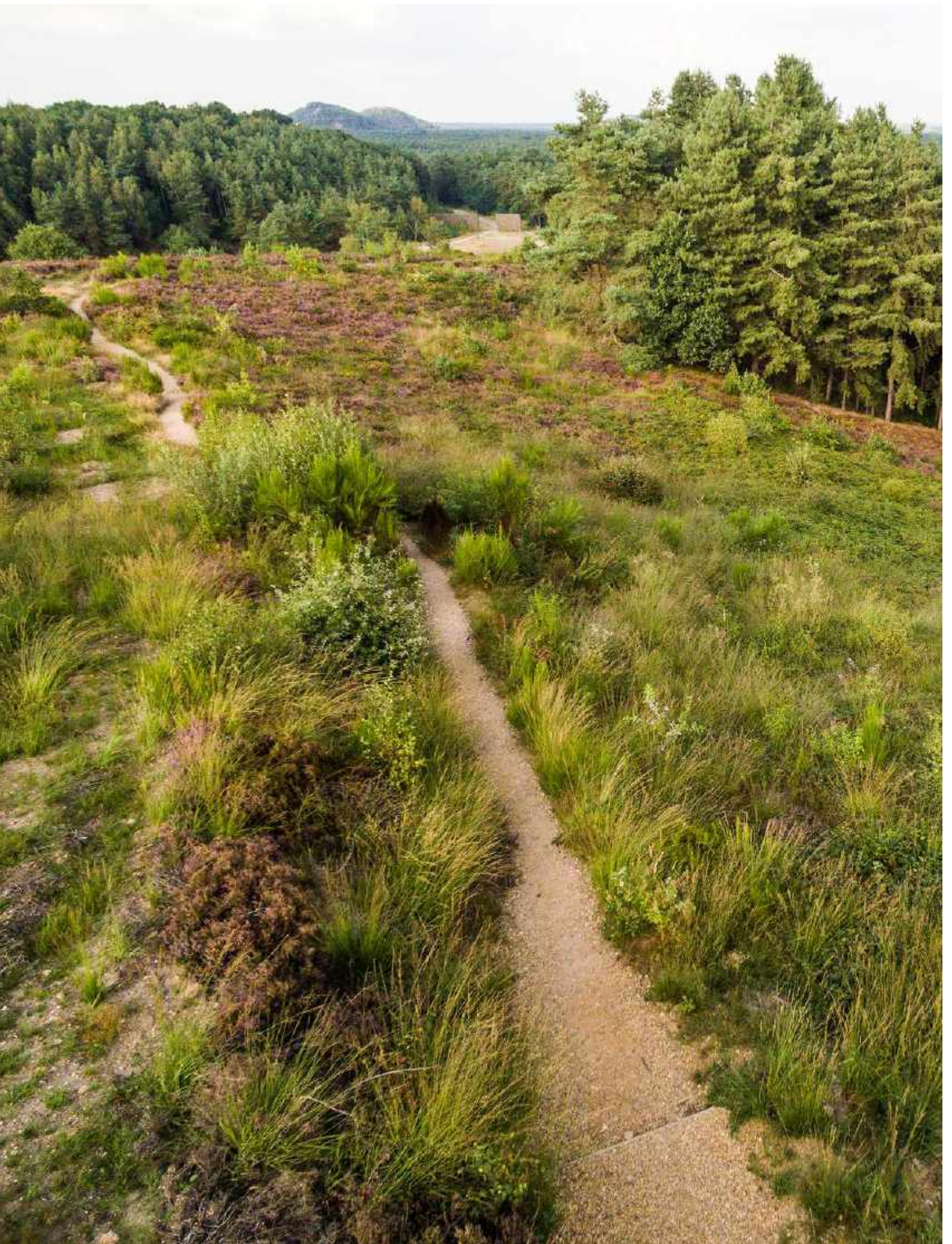
(4) Voorwerp van een lopend PRUP 'Uitbreiding regionaal bedrijventerrein Opglabbeek'.

De perimeter wordt bijgesteld na definitief PRUP.

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Ecologisch impulsgebied 'Bosbeekvallei' (#1 - 641 ha)
- Landschappelijke impulsgebieden (#31 - 5 716 ha)
- Impulsgebied Wateringen-De Bek-Armenbos (onderdeel van het werkingsgebied Kempen~Broek)

Aansluiting op open ruimtegebieden

2.2.3 Ruimte-beslag ombuigen naar ruimte-ontslag

Het concept 'ruimtebeslag' is gedefinieerd in het Beleidsplan Ruimte als dat deel van de ruimte waarin de biofysische functie niet langer de belangrijkste is. Het gaat met andere woorden over de ruimte die ingenomen wordt door onze nederzettingen (dus door huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, ...).

Het ruimtebeslag is met 33% van het Vlaamse grondgebied, één van de hoogste in West-Europa en neemt nog steeds toe, met ernstige gevolgen op het vlak van onze waterhuishouding, klimaatverstoring, biodiversiteit, leefbaarheid, omgevingskwaliteit, ... Het afremmen en waar mogelijk verminderen van het ruimtebeslag, is één van de belangrijkste uitdagingen van het Vlaamse ruimtelijke beleid.

Ruimte-ontslag is een verzamelbegrip voor maatregelen van uiteenlopende aard om het ruimtebeslag voor een specifiek gebied te verminderen (o.a. ontlichting, ontharding, ...).

Voor het Nationaal Park Hoge Kempen en aangrenzende landschappelijke en ecologische impulsgebieden is ruimte-ontslag een permanente zorg.

De volgende gebieden of ruimtelijke situaties komen prioritair in aanmerking voor ruimte-ontslag:

- illegale verhardingen en constructies (via een consequent handhavingsbeleid);
- verhardingen en constructies in de enclaves, conflictzones en anomalieën;
- ruimtelijk overtollige verhardingen en nutteloze constructies in het Nationaal Park en de aangrenzende impulsgebieden;
- verhardingen en constructies die de natuurverbinding met aangrenzende grote landschappelijke eenheden (bv. Rivier-Park Maasvallei en GrensPark Kempen~Broek) belemmeren.

Daarbij wordt niet alleen gedacht aan het volledig verwijderen en opruimen van verhardingen en constructies, maar ook aan een schaalverkleining van infrastructuren die in harmonie is met de omgeving.

Bij nieuwe investeringen (uitbreiding parkeervoorzieningen, bezoekersopvang, recreatieve routes, ...), is een zuinig en efficiënt ruimtegebruik een belangrijke randvoorwaarde.

2.2.4 Stilte!

Stilte is één van de kernkwaliteiten van een nationaal park. Het ontbreken ervan kan nadelig zijn voor de belevingswaarde, zowel voor bewoners als bezoekers.

Ondanks inspanningen in de voorbije planperiode, is de basisvoorwaarde van stilte in en om het Nationaal Park niet overal en altijd vervuld. Het is dan ook een permanente zorg, waarbij de aanwijzing van 'stiltegebieden' een belangrijke hefboom is, met sterk sensibiliserende kracht voor deze thematiek.

Stiltegebieden zijn aangewezen omvangrijke gebieden (> 500 ha) met uitzonderlijke rust en stilte als kwaliteit. Stilte betekent daarbij niet de totale afwezigheid van geluid, maar wel een aangenaam geheel van natuurlijke geluiden.

In een landelijke omgeving overheersen natuurlijke geluiden, afkomstig van zowel fauna als flora. Ook geluiden afkomstig van bewoners, bezoekers, landbouw, natuur- of bosbeheer, maken deel uit van het geluidsklimaat in een stiltegebied.

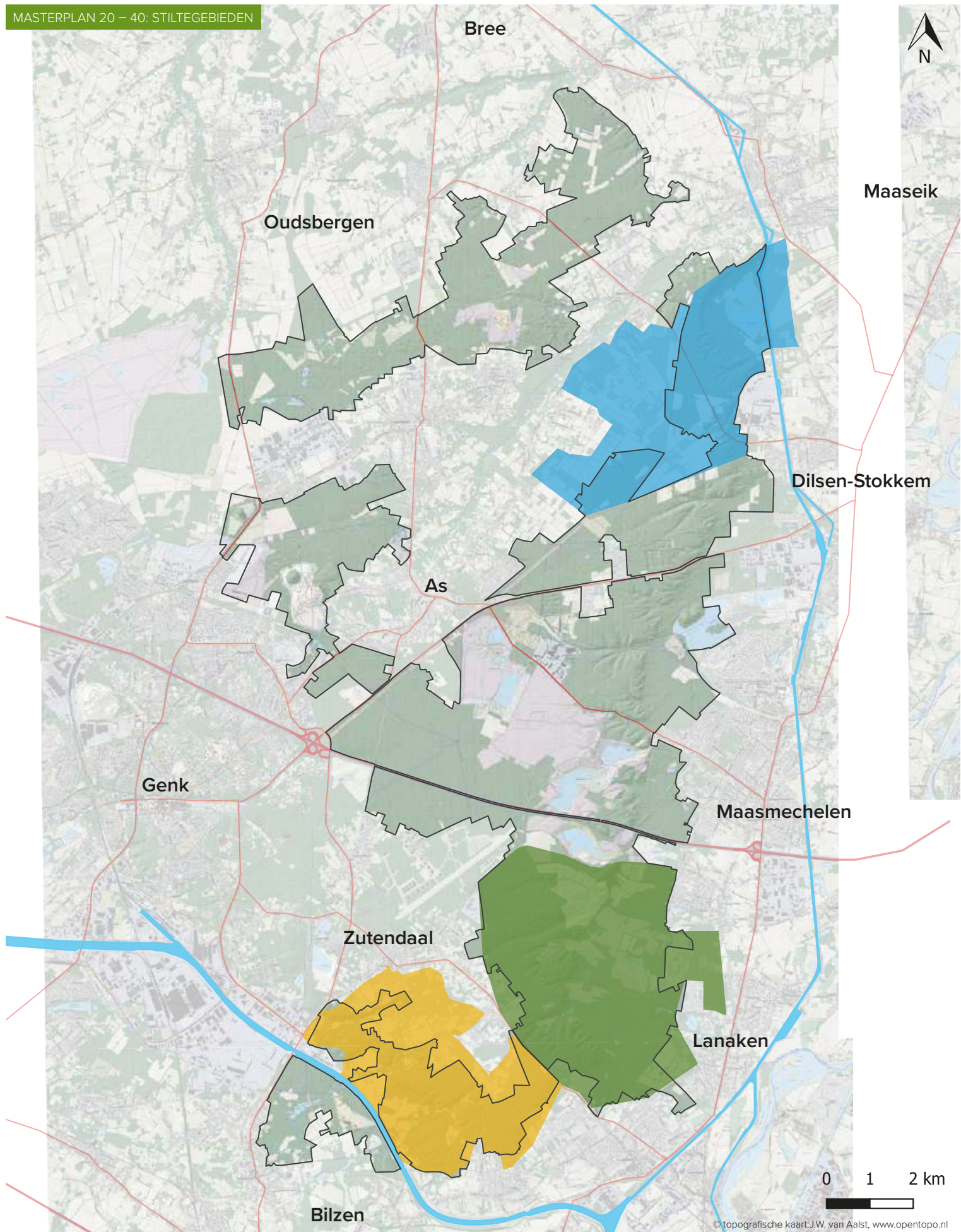
Momenteel is in het deelgebied Zuidrand een erkend stiltegebied afgebakend: ZWARTE PUT (Zutendaal, Lanaken, Bilzen).

In het deelgebied Middenplateau is het gebied DAALBROEK (Lanaken) in onderzoek, maar voorlopig nog niet erkend. Mits het oplossen van enkele knelpunten kan hier een erkend stiltegebied ontstaan.

Het gebied BERGERVEN (Maaseik, Dilsen-Stokkem) is erg kansrijk en moet nader onderzocht worden.

Het ontmoedigen van autoverkeer op lokale wegen en het akoestisch isoleren ten opzichte van hun omgeving van de grote verkeersassen zoals de E314, N75 en N76, zijn een permanente zorg.

Militair vliegverkeer (schietveld Helchteren) blijft evenwel een moeilijk beheersbare activiteit in het bereiken van deze stilte-doelstelling.

- Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)
- Goedgekeurd stiltegebied Zwarte Put (1 851 ha)
- Potentieel stiltegebied Daalbroek (2 370 ha)
- Te onderzoeken stiltegebied Bergerven (1 557 ha)

2.3 NATUUR EN KLIMAAT

Hoekstenen voor een BIODIVERS LANDSCHAP in de Hoge Kempen:

1. Samenhang herstellen (Ontsnippering)
2. Interne en externe verbindingen mogelijk maken (Natuurverbindingen)
3. Wild waar het kan, beheerd waar het moet
4. Gezamenlijke natuurdoelen (Beheerplanning)
5. Duurzame schoonheid
6. Meten is weten

2.3.1 Samenhang herstellen (Ontsnippering)

De Hoge Kempen is doorsneden door weginfrastructuur. Dit heeft een negatieve invloed op de robuustheid van het ecosysteem (isolatie van populaties) en de beleving van het gebied als een geheel. Vooral omdat de regio een grote populatie ree en everzwijn kent en edelhert en wolf op korte termijn te verwachten zijn, is er een stijgend veiligheidsrisico voor de weggebruiker. Bovendien zijn deze wegen voor doorgaand verkeer zowel voor natuur, als voor recreanten een barrière en is ontsnippering noodzakelijk om veilige oversteekplekken te creëren.

Ontsnipperen is het actief opheffen van versnipperende effecten van lijnvormige infrastructuur, om zo een ruimtelijke samenhang te creëren. Het gaat daarbij zowel om het opheffen van versnipperende infrastructuur, als om fysieke verbeteringen van de te behouden infrastructuur, zodat ze minder een barrière vormen.

Prioritair is de verdere ontsnippering van de E314 (extra ecotunnel of ecoduct) en de 2 x 2 –gewestwegen N75 (As / Dilsen-Stokkem) en N76 (Genk / Oudsbergen) met een ecoduct of ecotunnel. Zij vormen voor natuur en recreanten een onoverbrugbare barrière.

Verder wordt onderzocht hoe het versnipperende effect en veiligheidsrisico van 1 x 1 gewestwegen verminderd kan worden (ecoduct, wilddetectie, snelheidsremmers, beveiligde oversteeken, raster, tunnel, ...).

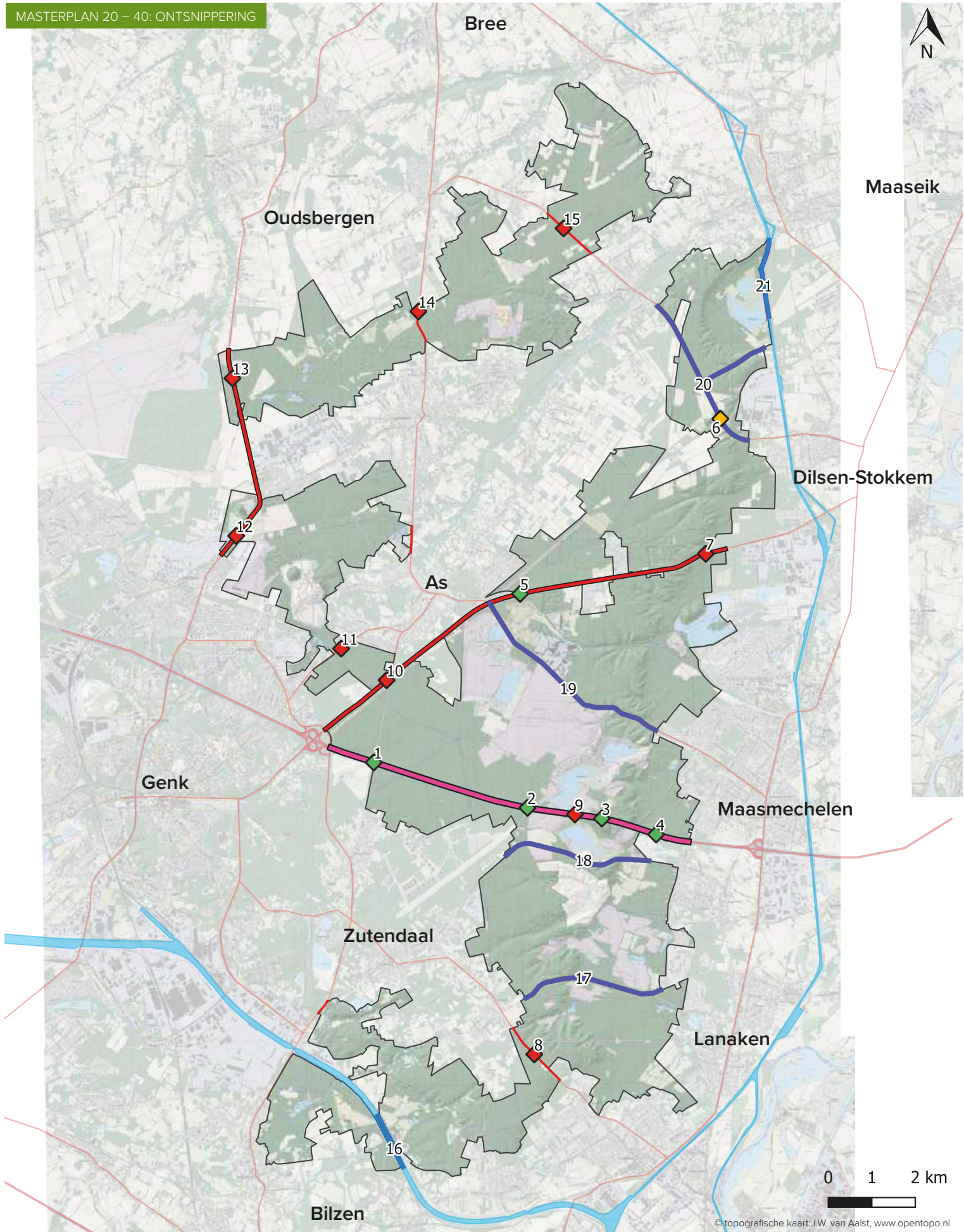
Naast reeds uitgevoerde ingrepen en een aantal geplande ontsnipperende maatregelen, worden uitvoeringsdetails (precieze inplanting, aard en omvang, ...) van tal van maatregelen (>>> kaart p. 73) verder onderzocht.

Wegen met uitsluitend een lokaal belang en zonder essentiële verbindende rol, worden heringericht of waar haalbaar afgesloten, om zo hun versnipperende invloed te verminderen of op te heffen. Verder te onderzoeken zijn o.a. de optimale (her)inrichting van de Brugstraat (Dilsen-Stokkem), de Weg naar Zutendaal (Maasmechelen/Zutendaal) en de Daalbroekstraat (Lanaken/Zutendaal).

Een bijzondere uitdaging vormen de Zuid-Willemsvaart en het Albertkanaal. Eerdere inspanningen (o.a. fauna-uitstapplaatsen) worden op hun effectiviteit geëvalueerd en zo mogelijk worden bijkomende voorstellen op dit vlak uitgewerkt.

nr	naam	wegnr	wegtype	gemeente
Gerealiseerde ontsnippering				
1	Eco-Veloduct 'Bilzerweg'	E314	Autosnelweg	Genk
2	Eco-Veloduct 'Heiwick'	E314	Autosnelweg	Maasmechelen
3	Ecoduct 'Kikbeek'	E314	Autosnelweg	Maasmechelen
4	Recreatunnel 'Kikbeek'	E314	Autosnelweg	Maasmechelen
5	Kolenspoortunnel	N75	Gewestweg (2x2)	As
Geplande ontsnippering				
6	Fiets- & Faunapassage 'Vossenbergh'	N771	Gewestweg (1x1)	Dilsen-Stokkem
Toekomstige ontsnippering				
7	Eco-recreaduct 'Limbrug'	N75	Gewestweg (2x2)	Dilsen-Stokkem
8	Eco-(recrea)tunnel of -kokers	N77	Gewestweg (1x1)	Lanaken
9	Eco-(recrea)duct of -tunnel	E314	Autosnelweg	Maasmechelen
10	Eco-recreatunnel 'Oelenderheide'	N75	Gewestweg (1x1)	As
11	Eco-(recrea)tunnel of -kokers	N723	Gemeenteweg (1x1)	As
12	Eco-recreaduct	N76	Gewestweg (2x2)	Oudsbergen, Genk
13	Eco-recreaduct of -tunnel	N76	Gewestweg (1x1)	Oudsbergen
14	Eco-(recrea)tunnel of -kokers	N730	Gewestweg (1x1)	Oudsbergen
15	Eco-(recrea)tunnel of -kokers	N771	Gewestweg (1x1)	Oudsbergen
Te onderzoeken ontsnippering				
16	Albertkanaal		Kanaal	Bilzen
17	Daalbroekstraat (1)		Gemeenteweg	Lanaken
18	Weg naar Zutendaal		Gemeenteweg	Maasmechelen
19	Weg naar As/Joseph Smeetslaan	N763	Gewestweg (1x1)	Maasmechelen, As
20	Weg naar Opoeteren & Brugstraat	N771/ Gemeenteweg	Gewestweg (1x1) / Gemeenteweg	Dilsen-Stokkem
21	Zuid-Willemsvaart		Kanaal	Maaseik

(1) Voorwerp van een lopende studie

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

— Autosnelweg 2x2

— Gewestweg 2x2

— Gewestweg 1x1

◆ Gerealiseerde ontsnippering

◆ Geplande ontsnippering

◆ Toekomstige ontsnippering

— Te onderzoeken ontsnippering

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

2.3.2 Interne en externe natuurverbindingen realiseren

Natuurverbindingen zijn ‘open ruimte’-gebieden buiten de perimeter van het Nationaal Park, die bijdragen aan een onderlinge samenhang van de deelgebieden van het Nationaal Park en/of het functioneel (ruimtelijk, ecologisch, hydrologisch, recreatief, ...) verbinden van de Hoge Kempen met aangrenzende grote landschappelijke eenheden of natuurgebieden in de buurt. Natuurverbindingen maken het Nationaal Park robuuster en veerkrachtiger, zeker bij toenemende stress door klimaatverstoring.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen interne en externe natuurverbindingen:

- Interne natuurverbindingen verbinden de vijf deelgebieden van het Nationaal Park Hoge Kempen onderling met elkaar. Vooral de Bosbeekvallei en lijninfrastructuren (bv: hoogspanningslijn, Kolenspoor) spelen hierin een sleutelrol.
- Externe natuurverbindingen verbinden het Nationaal Park Hoge Kempen met de grote landschappelijke eenheden grenzend aan de Hoge Kempen. Het gaat daarbij om de Abeekvallei, Kempen~Broek, Maasvallei, Sint-Pietersberg & Voeren, Haspengouw en De Wijers. Ook hier spelen lijninfrastructuren een sleutelrol (bv. bermen langs het Albertkanaal richting Sint-Pietersberg & Voeren). Via het zeer omvangrijke militaire domein van Helchteren (schietveld), ten westen van en onmiddellijk aansluitend op het deelgebied Duinengordel, is het Nationaal Park tevens functioneel verbonden met de vallei van de Zwarte Beek, Dommeldal en Bosland.

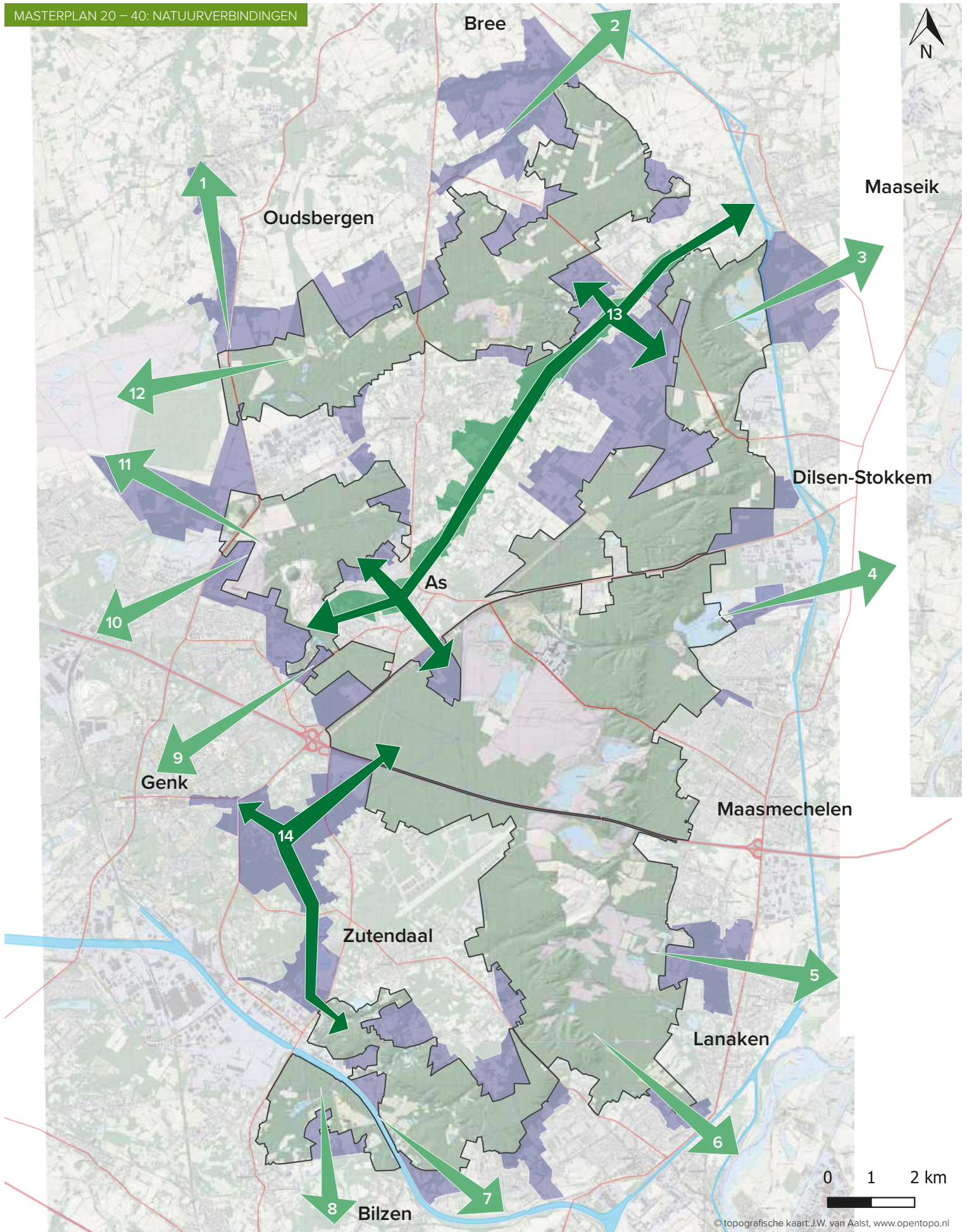
Deze natuurverbindingen zijn meestal geselecteerd in de gemeentelijke en provinciale structuurplannen.

De natuurverbindingen zijn ook niet toevallig verbonden met landschappelijke of ecologische impulsgebieden. In de verdere ontwikkeling van deze impulsgebieden, wordt bijzondere aandacht besteed aan het optimaliseren van hun verbindende rol.

Uit de aard en definitie van de onderliggende impulsgebieden, gebeurt een realisatie van een verbinding binnen de actuele bestemmingen. De concrete maatregelen zijn afhankelijk van de relevante doelsoorten en zijn dus voor elk verbindingsgebied verschillend. Wat ze wel allemaal gemeenschappelijk hebben, is dat de open ruimte in deze verbindingsgebieden maximaal behouden moet blijven en waar mogelijk hersteld worden.

nr	type verbinding	verbinding
1	Extern	met Abeekvallei
2	Extern	met Kempen~Broek (Itterbeekvallei)
3	Extern	met Kempen~Broek (Tosch-Langeren)
4	Extern	met Maasvallei (via Connecterra/Terhills)
5	Extern	met Maasvallei (via Keestrobos)
6	Extern	met Maasvallei (Hochterbampd)
7	Extern	met Sint-Pietersberg/Voeren (via Albertkanaal)
8	Extern	met Haspengouw (Via Domeinbos Groenendaal)
9	Extern	met De Wijers (via Stiemerbeekvallei)
10	Extern	met de terril van Winterslag en De Wijers (via Kolenspoor)
11	Extern	met Militair Domein Houthalen-Helchteren/Bosland (via natuurgebied Zwarte Berg)
12	Extern	met Militair Domein Houthalen-Helchteren/Bosland
13	Intern	via de Bosbeekvallei tussen Middenplateau, Noordpunt, Duinengordel, Klaverberg
		via het Kolenspoor tussen het Middenplateau & Klaverberg
14	Intern	via Kattevennen en Papendaalheide tussen Middenplateau & Zuidrand

□ Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

■ Landschappelijke impulsgebieden

■ Ecologisch impulsgebied 'Bosbeekvallei'

➔ Externe natuurverbinding

➔ Interne natuurverbinding

2.3.3 Wild waar het kan, beheerd waar het moet

Natuur is per definitie het spontane voorkomen van planten en dieren in ongeschonden, zelfregulerende ecosystemen. Het menselijk ingrijpen als 'natuurbeheerder' lijkt dan ook een contradictie.

Nochtans zijn er in de Hoge Kempen, zoals elders in Vlaanderen, voldoende argumenten en dwingende redenen om als mens wél actief in te grijpen in het ecosysteem en bos- en natuurgebieden te beheren. De beperkte omvang van onze natuurgebieden, het ontbreken van grote grazers en hun predatoren, te beperkte spontane dynamiek (windval, overstroming, brand, ...) en opgaves (maximaal behoud van biodiversiteit op minimale oppervlakte, bosuitbreiding, Natura 2000, erfgoed, ...), maken menselijk ingrijpen in onze sterk verstedelijkte en versnipperde regio onvermijdelijk.

Zonder volledig te zijn of volgorde van belangrijkheid, gaat het om maatregelen met volgende doelen:

- het garanderen van de veiligheid van bezoekers (o.a. via aanleg van paden, verwijderen van risico-bomen langs wandelpaden, rasters, ...);
- het vergroten van de schoonheid van het landschap, de beleevingswaarde en/of de educatieve mogelijkheden van natuur en landschap (o.a. via uitkijpunten, vlonders, verwijderen van artefacten, ...);
- het omvormen van de aangelegde naaldhoutplantages tot meer natuurlijk (loof)bos;
- het verwijderen van pestsoorten die autochtone planten- en diersoorten verdringen, zoals o.a. Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers, ...;
- het bespoedigen van bosontwikkeling, o.a. in functie van CO₂-opslag;
- het herstellen van de oorspronkelijke waterstand (o.a. via hermeandering van beken, stuwen van kunstmatige waterafvoeren, schonen van vennen, ...);

- het behouden of herstellen van het cultuurlandschap vanuit erfgoed-perspectief en/of als habitat van specifieke biodiversiteit (o.a. heide, landduinen, eikenhakhout, bloemrijke graanakkers, ...);
- het behouden, herstellen of uitbreiden van de habitat van specifieke bedreigde en (internationaal) beschermde planten- en diersoorten. Het betreft daarbij vooral soorten van open, voedselarme biotopen (o.a. droge en natte heide, vennen, landduinen, ...);
- het creëren van dynamiek in het landschap door de introductie van grote grazende dieren;
- ...

Daar staat echter tegenover dat ook spontane natuurontwikkeling voldoende ruimte krijgt. Het uitgangspunt is immers "*niets doen, tenzij...*". Het is een basishouding om, daar waar het kan, terughoudend en terugschrijdend te zijn in het menselijk ingrijpen in de natuur van de Hoge Kempen. Waar mogelijk en haalbaar krijgen in het Nationaal Park Hoge Kempen spontane processen, eventueel gestimuleerd door de introductie van grote grazers, dan ook de voorkeur.

Naarmate de omvang en de samenhang van het Nationaal Park vergroot en via zogenaamd 'omvormingsbeheer' de natuurlijkheid van het ecosysteem verhoogt, nemen de kansen en mogelijkheden voor zelfregulerende natuur toe.

Opmerkingen:

1. Bij tal van beheermaatregelen komt een grote hoeveelheid biomassa vrij. Die wordt maximaal benut voor energie-opwekking of toepassingen met een toegevoegde waarde (bio-filters, papier, ...)
2. Het ingrijpen van de beheerder in het Nationaal Park stuit vaak op onbegrip. Dat is vooral zo als die ingrepen gepaard gaan met het kappen van bomen. Ook al is het doel en het uiteindelijke resultaat een toename van de biodiversiteit, een aantrekkelijker landschap en een grotere natuurlijkheid en veerkracht van de bos- en natuurgebieden, deze ingrepen leiden op korte termijn tot schade. Een helder en leesbaar globaal toekomstplan, gebaseerd op een onderbouwde visie, vormt de basis voor een doelmatige communicatiestrategie.

2.3.4 Gezamenlijke natuurdoelen (Beheerplanning)

Het Nationaal Park Hoge Kempen is het grootste natuurgebied in Vlaanderen en de bescherming en het beheer ervan draagt in hoge mate bij aan het bereiken van de Vlaamse doelstellingen op het vlak van natuurbehoud. Meer dan 10% van het door Agentschap Natuur & Bos beheerde patrimonium in Vlaanderen, ligt binnen de perimeter van het Nationaal Park.

Ook voor de natuurverenigingen Limburgs Landschap (Itterbeekvallei, Bergerven, Zwarte Berg, Vossenberg, Kattevennen, Hesselberg, Munstervallei), Natuurpunt (Munsterbos, Stiemerbeekvallei, Bosbeekvallei, Abeekvallei) en Orchis (Den Hoefaert), is de Hoge Kempen een speerpunt van hun werking.

Verder engageren tal van private eigenaren zich, vaak onder impuls of coördinatie van de Bosgroep Limburg vzw, tot een uitgebreid natuurbeheerplan.

Aangezien 45% van de oppervlakte binnen de perimeter van het Nationaal Park aangewezen is als 'Speciale Beschermingszone' (Habitat- en Vogelrichtlijngebied), speelt de Hoge Kempen een belangrijke rol in het Europese Natura 2000-netwerk.

De eigenaars/beheerders zetten zich in om gezamenlijke natuurdoelen te bepalen en inspanningen te leveren om deze te bereiken. Voor de Natura 2000-gebieden moet dit, conform de Europese engagementen op dit vlak, leiden tot een 'gunstige staat van instandhouding'.

Belangrijk is dat dit, ook in functie van een éénduidige communicatie naar bewoners en bezoekers toe, opgenomen wordt in een helder, leesbaar en éénduidig toekomstplan.

Het valt buiten de doelstelling van dit Masterplan om de concrete natuurdoelen te bepalen en deze om te zetten in uitvoeringsgerichte maatregelen.

2.3.5 Duurzame schoonheid

De streek van de Hoge Kempen moet natuurlijkheid uitstralen. Meer dan bebording, bakens en signalisatie, zal een algehele omgevingskwaliteit bepalen of bewoners en bezoekers de nabijheid van het eerste, en vooralsnog enige nationaal park in België, opmerken en ervaren. Deze kwaliteit en uitstraling moet onderscheidend zijn en in verhouding staan tot de verwachtingen van de bezoekers. Duurzame schoonheid beoogt een beleving die esthetiek en ecologie onmerkbaar verzoent.

Materiaalkeuze en infrastructuur ten behoeve van bezoekersopvang (parking, onthaalcentra, bebording, ...) is terughoudend. Hun schaal doet de omgeving geen geweld aan en er wordt steeds gezocht naar win-winsituaties, zodat ook een toegevoegde waarde voor natuur ontstaat bij infrastructuurwerken.

Storende elementen die niet te verwijderen of onvermijdelijk zijn, worden consequent door beplantingen verzacht. Die beplantingen zijn robuust en streekeigen.

Bermen worden met het oog op een maximale biodiversiteit beheerd en restruimtes worden optimaal voor natuur ingericht of bebost. Mogelijkheden voor bosuitbreiding worden actief opgespoord en benut.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de relatie van de bebouwde omgeving met het Nationaal Park en meer groen in dorpen, wijken, steden, parken en pleinen zal worden gestimuleerd. Dit geldt prioritair voor dorpen met een onthaalfunctie voor bezoekers zoals o.a. Opijter, Opoeteren, Zutendaal of Munsterbilzen.

De tuinvijken van de voormalige steenkoolmijnen grenzend aan of nabij het Nationaal Park hebben een bovenlokaal belang en spelen bovendien een cruciale rol in een verhaallijn rond het mijnverleden. Het behoud, herstel en/of verjongen van het laanbomen- en voortuinpatrimonium is hier een grote uitdaging.

Tenslotte, en niet in het minst, is een structurele en permanente zorg voor het verwijderen van sluisstort en zwerfvuil, herstellen van randinfrastructuur (signalisatie, banken, infoborden, ...), maai- en snoeiwerken langs paden, ... van het grootste belang.

2.3.6 Meten is weten

Nationale parken vervullen een belangrijke maatschappelijke rol als gebieden waar 'in situ'-wetenschappelijk onderzoek naar o.a. biodiversiteit, populatie-dynamiek, hydrologie, nutriëntencycli, ecosystemen, gezondheid, ... mogelijk is. Ze bieden ook mogelijkheden voor praktijkopleidingen biologie, geologie, ...

In het Nationaal Park Hoge Kempen werd dit vertaald naar een structurele samenwerking met Universiteit Hasselt. Dit leidde onder andere tot het Field Research Centre, als onderdeel van de hoofdtoegangspoort Connecterra/Terhills. Daarbij ligt de nadruk op de interactie tussen klimaatverandering en biodiversiteit. Dit leidde tot de bouw van een ICOS-meettoren (Integrated Carbon Observatory System i.s.m. Universiteit Antwerpen) en de unieke ECOTRON.

De samenwerking met Universiteit Hasselt wordt verdergezet, uitgediept en verbreed.

Kennis en inzicht over de staat van onze natuur en klimaatverandering delen met een breed publiek is een belangrijke opgave. Het is noodzakelijk om inzicht en draagvlak te creëren voor beleid en maatregelen die het verlies aan biodiversiteit en verdere klimaatverandering stoppen of afremmen. Wetenschapspopularisatie rond biodiversiteit en klimaat wordt geïntensiveerd. Scholieren vormen daarbij een belangrijke doelgroep. Het is immers een belangrijke uitdaging in de regio om de participatiegraad aan hoger onderwijs in de STEM-richtingen (Science-Technology-Engineering-Mathematics) te verhogen.

Tenslotte is een permanente monitoring van biodiversiteit noodzakelijk om de effecten van klimaatverandering en het gevoerde beheer te evalueren en bij te sturen. Hierbij worden vrijwilligers, omwonenden en bezoekers actief betrokken (Citizen Science). Dit levert niet alleen een schat aan informatie op, maar verhoogt ook de betrokkenheid en het draagvlak.

2.4 TOERISME EN BELEVING

Hoekstenen voor een BUITENGEWONE BESTEMMING 'Hoge Kempen':

1. Natuur in de hoofdrol
2. Florerende gemeenschap
3. Poorten tot het Nationaal Park verder uitbouwen en verbinden
4. Routestructuren optimaliseren en wandelaars als doelgroep prioriteren
5. Horeca-aanbod verduurzamen en stimuleren van jeugdverblijven
6. Landschap als biografie van haar bewoners
7. Duurzame mobiliteit

2.4.1 Natuur in de hoofdrol

Een 'nationaal park' is wereldwijd één van de sterkste merken voor bestemmingstoerisme. Dat is een grote troef, maar de keerzijde is wel dat de binnen- en buitenlandse bezoekers voorafgaandelijk een hoog verwachtingspatroon hebben. Wat zij bezoeken, zal zich moeten kunnen meten met andere bekende voorbeelden.

Kernwaarden als natuurkwaliteit (diversiteit aan planten en dieren), landschappelijke schoonheid ('scenic beauty'), duurzaamheid (mobiliteit, ...) en authenticiteit (streekproducten, alternatieve verblijfsmogelijkheden, ...) moeten voorop staan in gebiedsgerichte acties en projecten, communicatiestrategieën en evenementen.

Het Nationaal Park is immers bij uitstek een krachtige plek die de bezoeker een waardevolle ervaring geeft. Niet door het toevoegen van artificiële beleving, maar door natuur in zijn intrinsieke waarde te laten. Bezoekers gaan zich niet alleen verbonden voelen met natuur, maar ook met de bewoners van de streek, hun reisgezelschap of met zichzelf. Natuur verhoogt sociale interactie, verhoogt het zelfvertrouwen en geeft rust. Die verbondenheid heeft een transformerende werking: men gaat met inzicht of inspiratie naar huis.

Achter de schermen scheppen we vooral de voorwaarden voor deze waardevolle ervaring. Door te focussen op de zaken die hiervoor belangrijk zijn: optimale toegankelijkheid, performante route-infrastructuur, eenduidige communicatie en inspirerende reisformules.

2.4.2 Florenderde gemeenschap

Het concept van een 'florerende gemeenschap' is ontleend aan het visiedocument 'Reizen naar morgen...' van Toerisme Vlaanderen en vormt een rode draad door de initiatieven van dit Masterplan.

De grote culturele diversiteit in deze mijnregio als gevolg van migratie, biedt daarbij uitzonderlijke kansen en het verbinden van natuur met de samenleving is een grote uitdaging. Belangrijke partners in het creëren van een florerende gemeenschap zijn o.a. het rijke socio-culturele verenigingsleven, Stebo en sociale economie-bedrijven uit de regio.

Enkel via 'eigenaarschap' bij bewoners, ontstaat draagvlak en kunnen ambitieuze plannen uitgevoerd worden. Eén van de speerpunten hierin vormen vrijwillige 'Rangers': kenners van hun regio die er wonen en werken. Zij verwelkomen bezoekers, helpen hen een unieke ervaring te beleven en zijn bovenal een megafon voor het Nationaal Park-verhaal naar hun burens, familie, vrienden, collega's, ...

Verder worden ondernemers in de horecasector ondersteund om hun activiteiten te verduurzamen en te innoveren, met een sterkere samenwerking en onderlinge interactie, zodat ze kunnen uitgroeien tot een netwerk van gastheren van het Nationaal Park.

Er wordt onderzocht waar en hoe ook nieuwe economische activiteiten in bijvoorbeeld duurzame landbouw (korte keten, natuurinclusief, ...), streekproducten, zorgtoerisme, gezondheidszorg, energievoorziening, natuurbeheer en bosbouw, ... kunnen ontstaan, ondersteund of gestimuleerd worden.

Tenslotte en niet in het minst wordt ingezet op de bewustmaking van de bezoekers en worden mogelijkheden gecreëerd om de interactie tussen de gemeenschap en de inkomende bezoekers te vergroten. Mechanismen als 'visitor payback' en een 'Nationaal Park Fonds' moeten bijdragen aan een responsabilisering van bezoekers voor de kwaliteit van de streek die ze bezoeken.

2.4.3 Poorten tot het Nationaal Park verder uitbouwen en verbinden

De regio van de Hoge Kempen wil mensen van hier en elders – recreanten en toeristen – onthalen in een transparante en duidelijke onthaalstructuur in de huisstijl van het Nationaal Park.

‘Poorten tot het Nationaal Park’ spelen hierin sinds 2006 een centrale rol. In deze sites wordt ingezet op een verdere ontwikkeling, actualisatie en waar nodig en wenselijk een uitbreiding van het aanbod.

Drie bijkomende locaties zijn geselecteerd voor een nieuwe Poort tot het Nationaal Park. Voor elk van deze locaties wordt een investeringsprogramma opgemaakt.

Een ‘Poort tot het Nationaal Park’ is een verzamelplek voor bezoekers, met zowel een hoge voorzieningsgraad (parking, aansluiting op openbaar vervoer-net, horeca, infopunt, ...) als een intrinsieke attractie-waarde (belevingscentrum, speeltuin, museum, ...).

Opmerkingen:

1. Poorten liggen nooit in, maar steeds in de directe nabijheid van het Nationaal Park, zodat een optimale recreatieve zoneringsmogelijkheid wordt en niet onnodig open ruimte of natuur opgeofferd moet worden aan bezoekersinfrastructuur.
2. Wil dit poort-concept écht werken, dan is enige exclusiviteit, selectiviteit en een ruimtelijke spreiding aangewezen. Elke poort heeft een ‘hinterland’ van minimaal 1 000 ha toegankelijke bos- en natuurgebieden.
3. Eén poort (i.c. Connecterra/Terhills) werd geselecteerd als Hoofdtoegangspoort.

- **Hoofdtoegangspoort doorontwikkelen**

CONNECTERRA/TERHILLS (Dilsen-Stokkem en Maasmechelen) is de site van de voormalige steenkoolmijn van Eisden. Het is de 'Hoofdtoegangspoort' en tevens thuisbasis van het 'Field Research Centre' met de Ecotron van Universiteit Hasselt en met een sterke (en te versterken) relatie met de tuinwijk van Eisden.

De doorontwikkeling van Connecterra/Terhills is een belangrijke prioriteit. De samenwerking met de nv LRM/Terhills (=eigenaar/investeerder/exploitant), de Stichting van Openbaar Nut Limburg Sterk Merk (LSM), Universiteit Hasselt en de gemeenten Maasmechelen en Dilsen-Stokkem wordt geïntensiveerd. Waar mogelijk en wenselijk wordt dit partnerschap uitgebreid met nieuwe partners om o.a. een toonaangevende educatieve attractie te realiseren rond de thema's klimaatverstoring en biodiversiteit.

- **Bestaande poorten actualiseren en/of uitbreiden**

In de vijf bestaande poorten wordt er ingezet op een verdere ontwikkeling, actualisatie en waar nodig en wenselijk een uitbreiding van het aanbod.

KATTEVENNEN (Genk) is de site van het gelijknamige sport- en recreatiedomein. De Cosmodrome (planetarium) speelt hier als bezoekersonthaal een centrale rol. Tevens locatie van een 'Sport Vlaanderen'-centrum en grote manege.

LIETEBERG (Zutendaal) is de site van een bijenbevruchtungsstation in een voormalige grindgroeve. Vooral bekend om het Blotevoetenpad, insectenmuseum en schilderij 'Panorama der Kempen'.

PIETERSHEIM (Lanaken) is de site van het gelijknamige kasteeldomein met waterburcht (tevens bezoekersonthaal), kasteel en kinderboerderij.

MEHELSE HEIDE (Maasmechelen) is de site van een voormalige zandwinning, getransformeerd naar een spectaculair landschap, met onder andere het Zandloperpad, op maat van bezoekers met een beperking.

STATION AS (As) is de site van het voormalige treinstation van As. Dit station speelde (en speelt!) een sleutelrol in het zogenaamde 'Kolenspoor'.

- **Nieuwe poorten uitbouwen**

Drie bijkomende locaties zijn geselecteerd voor een nieuwe 'Poort tot het Nationaal Park'. Voor elk van deze locaties wordt een investeringsprogramma opgemaakt.

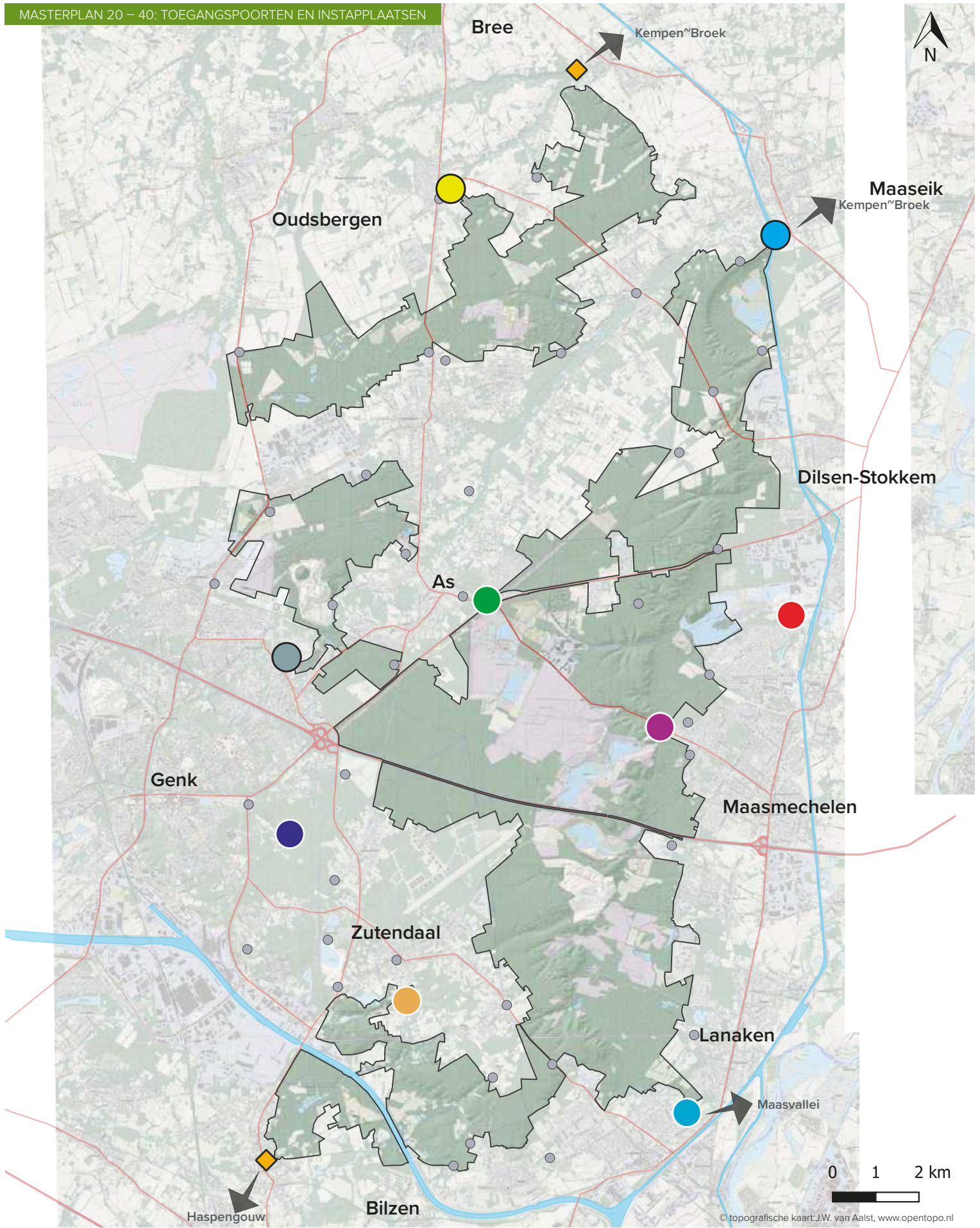
BERGERVEN (Maaseik) is de site van 't Eilandje in Neeroeteren, een sport- en recreatiezone met een sterke relatie met de Zuid-Willemsvaart en watersport. De belangrijkste in te vullen randvoorwaarde is een fiets- en wandelbrug over de Zuid-Willemsvaart. Deze poort fungeert eveneens als onthaalpunt voor het GrensPark Kempen^oBroek.

COMMANDERIJ GRUITRODE (Oudsbergen) is de site van de voormalige commanderie van de Duitse Ridderorde in Gruitrode, een cultuur-historisch belangwekkende plaats. Belangrijkste in te vullen randvoorwaarde is een passende restauratie en transformatie van de Commanderie en haar omgeving, met een versterkte recreatieve verbinding met de Oudsberg en het nabijgelegen Opitter (Bree).

THORPARK (Genk) is de site van de voormalige steenkoolmijn van Waterschei. Via het Schansbroekpark en het brongebied van de Stiemerbeek is ze verbonden met het Nationaal Park. Belangrijkste in te vullen randvoorwaarde is een goede recreatieve zoning en een functionele ruimtelijke en conceptuele verbinding met LABIOMISTA.

Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

Instapplaatsen NPHK

- Instapplaats met vensterfunctie
- Instapplaats
- Vensterfunctie op naburige streek

Bestaande Poorten

- Hoofdtoegangspoort Connecterra/Terhills
- Station As
- Kattevennen

- Mechelse Heide
- Lieteberg
- Pietersheim

Nieuwe Poorten

- Bergerven
- Commanderij Gruitrode
- Thorpark

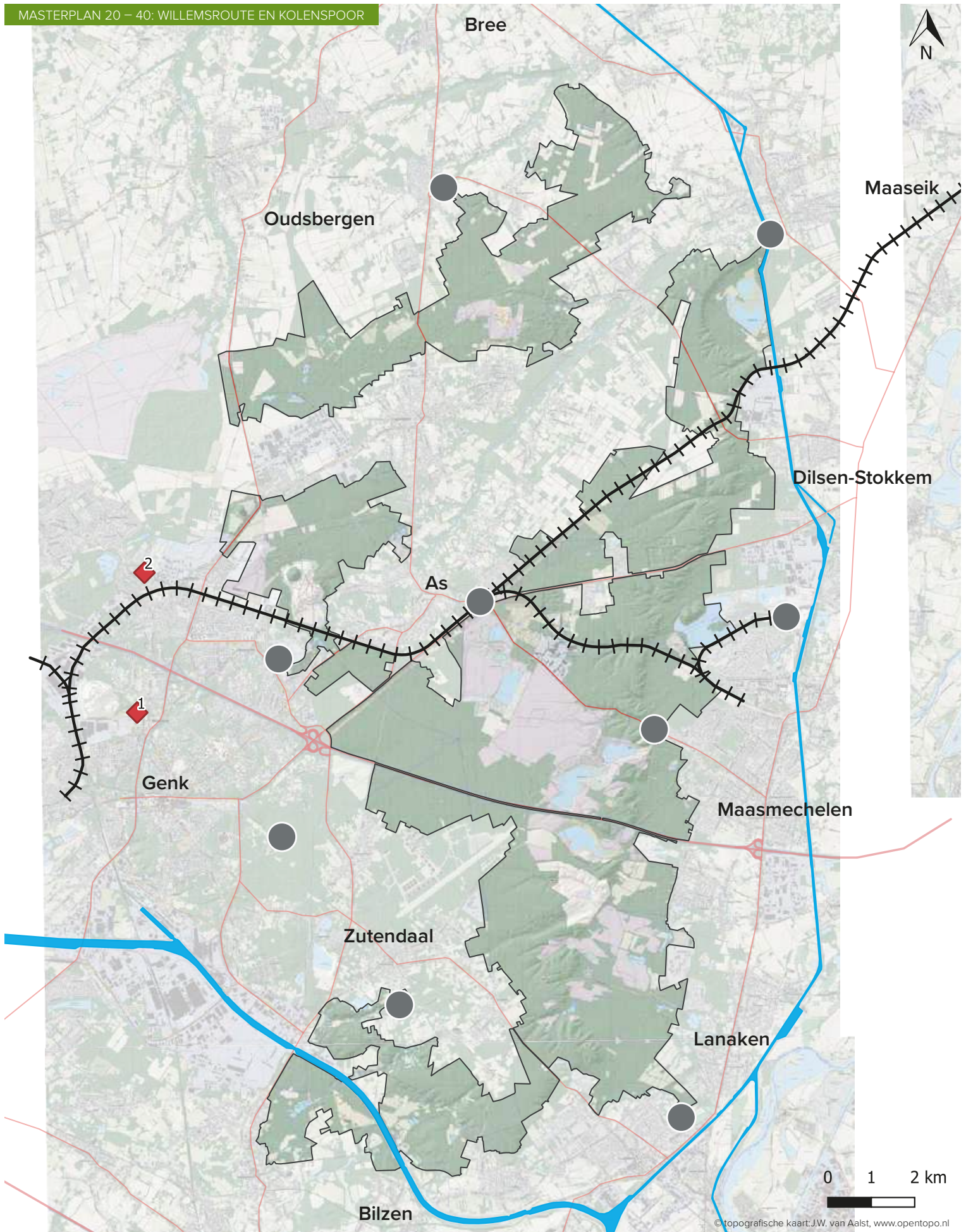

Verder wordt de fysieke en mentale verbinding tussen de poorten onderling sterk verbeterd en gestimuleerd. Toeristisch belangrijke lijninfrastructuren zoals het KOLENSPOOR of de WILLEMSROUTE spelen hierin een belangrijke rol.

Niet alleen deze poorten, die een primaire onthaalfunctie hebben, maar ook tal van 'instapplaatsen' worden verder ingericht en opgewaardeerd. Zij zorgen immers voor het verbinden van de bewoonde omgeving en haar bewoners met het Nationaal Park.

Twee poorten (Bergerven en Pietersheim) hebben een 'vensterfunctie' naar naastliggende grote landschappelijke eenheden, respectievelijk Kempen~Broek en Maasvallei. Dat geldt ook voor twee instapplaatsen, met name de Pollismolen (Opitter) voor Kempen~Broek en het Edelhof (Munsterbilzen) voor Haspengouw.

Tot slot wordt nader onderzocht hoe een aantal dorpscentra, omwille van hun authenticiteit en nabijheid, zich als uitvalsbasis voor een bezoek aan het Nationaal Park kunnen profileren: Zutendaal, Munsterbilzen (tevens relatie met Haspengouw), Opoeteren en Opitter (tevens relatie met Kempen~Broek) hebben potenties op dit vlak. Hetzelfde geldt voor de tuinvijken van Eisden, Waterschei en Zwartberg.

Nationaal Park Hoge Kempen 2020 (12 742 ha)

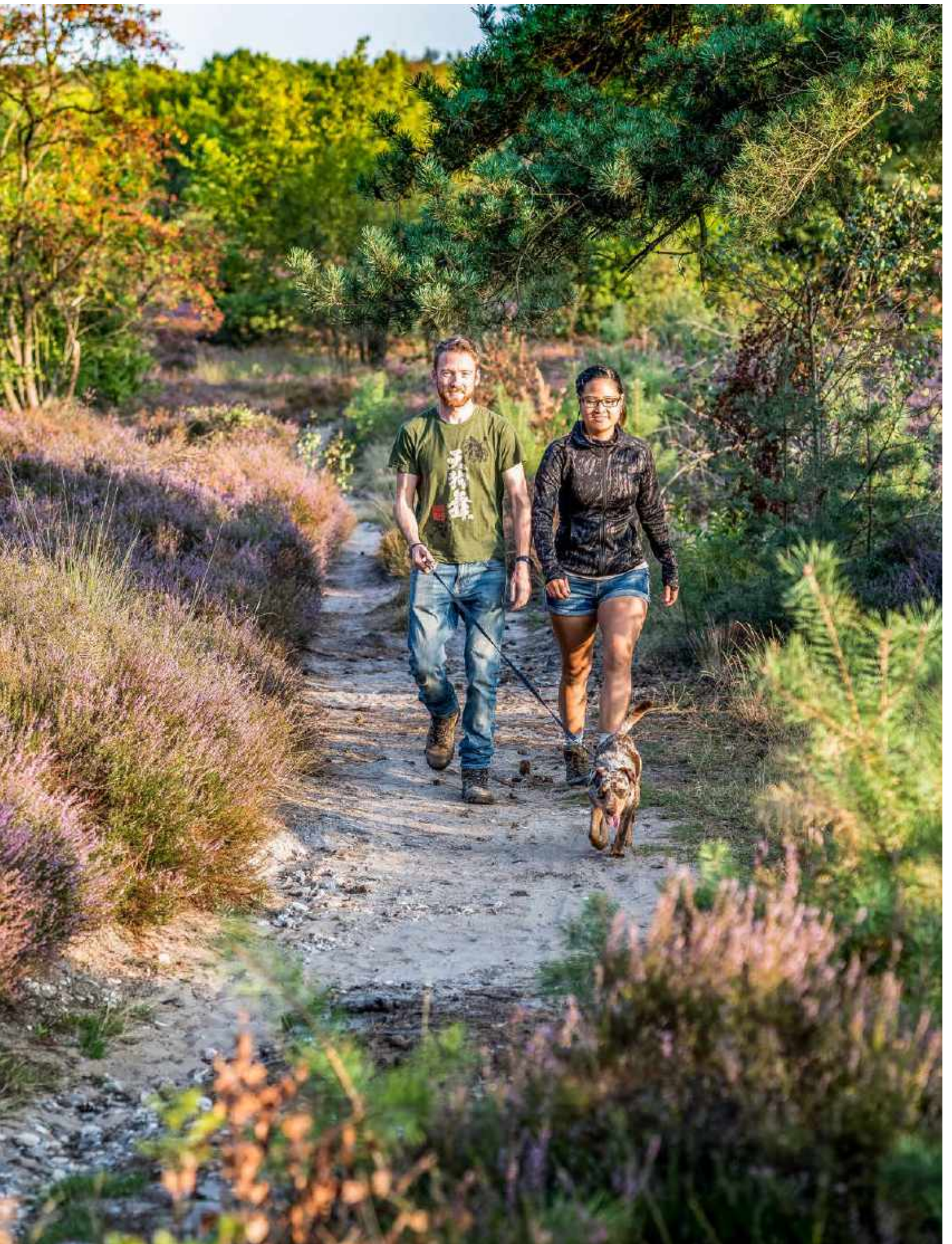
Poorten

Kolenspoor

1. C-Mine
2. LABIOMISTA

Willemsroute

© topografische kaart: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

2.4.4 Routestructuren optimaliseren en wandelaars als doelgroep prioriteren

De Hoge Kempen is de bakermat van het fietsroutenetwerk en het wandelroutenetwerk. Later volgden een ruiter- en menroutenetwerk en een mountainbikeroutenetwerk. Daarmee is een ruim en divers aanbod van routestructuren aanwezig.

Behoeften van recreanten evolueren snel en nieuwe vragen dienen zich aan. Zo stijgt de vraag naar meer actieve beleving (natuurlopen, trailruns, ...). Bovendien is er een zeer groot aanbod aan bewegwijzerde recreatieve routes in Vlaanderen, waarbinnen het vaak moeilijk is zich als regio te onderscheiden.

Om op beide ontwikkelingen in te spelen, worden de bestaande routes geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Kwaliteit (autovrij, stilte, conflictarm, natuurlijkheid, ...) zal het daarbij halen op kwantiteit (het aantal km routes). Waar een kwaliteit, waardig aan een nationaal park, niet gehaald kan worden, is een inkrimping van het aanbod niet uit te sluiten. Ook voor de haalbaarheid van een permanent onderhoudssysteem (Parkrangers) zal een dergelijke sanering voordelen opleveren.

Ook in de toekomst zal de draagkracht van het ecosysteem grensstellend zijn aan nieuwe recreatieve ontwikkelingen. Gerichtte inspanningen worden geleverd om de draagkracht van het ecosysteem te vergroten en zo win-winsituaties te creëren.

Internationaal worden nationale parken, zeker in een Europese context, geassocieerd met ideale wandelbestemmingen. Zo is het sterke merk 'nationaal park' tevens een kwaliteitslabel voor wandelaars.

Het wandelnetwerk 'Hoge Kempen' ontstond in 1992 en was het eerste in Vlaanderen. Naar aanleiding van de opening van het Nationaal Park in 2006 werd het geactualiseerd en kort daarna uitgebreid naar Duinengordel en recent naar Thorpark.

De focus ligt niet langer op het uitbreiden van het wandelnetwerk, maar veeleer op een verregaande kwaliteitsverbetering in 3 domeinen:

- verhoogde toegankelijkheid voor bezoekers met een beperking;
- selectie van Premiumwandelingen (Deutsche Wanderinstitut);
- uitbouw van een Nationaal Park Pad als meerdaagse wandelklassieker.

2.4.5 Horeca-aanbod verduurzamen en jeugdverblijven stimuleren

Ondernemers worden verder gestimuleerd en ondersteund om hun horecaonderneming te verduurzamen en klimaat- en natuursparend te ondernemen. Daarbij wordt een omslag gemaakt van defensieve (louter doen wat nodig is om aan de heersende normen of labels te voldoen), naar meer offensieve initiatieven die verder gaan dan het algemene gangbare beleid op dit vlak.

Daarnaast zal de regio van de Hoge Kempen, dankzij de identiteit van een nationaal park, uitmunten in alternatieve logies-formules met een beleving van de omringende natuur.

Bovendien zal de Hoge Kempen een proeftuin worden voor initiatieven rond de relatie tussen natuur en gezondheid en nieuwe formules van zorgtoerisme.

Traditioneel heeft de Hoge Kempen een grote aantrekkingskracht op jeugdkampen, met een sterke concentratie in Zutendaal en Opoeteren. Heuvelsven, De Kalei en Vakantiehuis Fabiola zijn gekende jeugdvakantiecentra. Extra impulsen zijn noodzakelijk om de kwantiteit en kwaliteit van bivakplaatsen en kamphuizen op peil te houden en kwetsbare groepen de kans te geven vakantie te vieren in een natuurlijke omgeving.

2.4.6 Landschap als biografie van haar bewoners

Naast biodiversiteit, is het landschap van de Hoge Kempen ook drager van een rijke cultuurhistorie. Meer zelfs, veel van de ecosystemen en planten- en diersoorten ontleen hun voorkomen in de Hoge Kempen direct of indirect aan menselijke activiteit.

Enerzijds gaat het om landschappen die eeuwenlang gevormd zijn door een traditioneel, overwegend agrarisch landgebruik (heide, hooilanden, vennen en landduinen, ...), anderzijds over een extreme en relatief plotse transformatie van het landschap door de industrialisering van de regio en de mijnbouw (mijnsteenbergen, naaldhoutplantages, tuinvijken, grind- en zandwinning, ...). De combinatie van beiden leidt tot een uitzonderlijk 'ruraal-industrieel transitielandschap' dat kandideert voor een opname op de UNESCO Werelderfgoedlijst.

Deze cultuurhistorische verhaallijn maakt nadrukkelijk deel uit van de buitengewone bestemming die de Hoge Kempen is.

Landduinherstel of traditionele landgebruiksvormen (schapenbegrazing, hooiwinning, hakhoutbeheer, ...) zijn onderdeel van de beheervisie voor de Hoge Kempen. Bijzondere aandacht wordt besteed aan historische patronen in het landschap of klein historisch erfgoed (kapellen, grenspalen, ...). Twee toegangspoorten, met name Pietersheim en de Commanderie van Gruitrode, spelen een vooraanstaande rol in de rurale geschiedenis van de Hoge Kempen, evenals dorpen zoals Opitter, Opoeteren en Zutendaal.

Daarnaast wordt nieuwe natuur ontwikkeld op mijnsteenbergen en in grind- en zandwinnings. Het natuurrijke karakter van de tuinvijken wordt behouden of hersteld. Ook in dit 20ste-eeuwse landschap wordt zorg besteed aan klein historisch erfgoed (concessie palen mijnbouw, loopgraven WO I, ...). Drie poorten, met name Connecterra/Terhills (mijn van Eisden), Station As en Thorpark (mijn van Waterschei) zijn met elkaar verbonden door het Kolenspoor en spelen hierin een centrale rol. Er wordt bovendien een sterke koppeling gemaakt met LABIOMISTA (mijn van Zwartberg) en C-Mine (mijn van Winterslag).

2.4.7 Duurzame mobiliteit

Toerisme is erg mobiliteitsbehoefstig. Mensen moeten hun bestemming kunnen bereiken en zich tijdens hun verblijf verplaatsen.

De bereikbaarheid van de Hoge Kempen is momenteel té sterk afhankelijk van automobilititeit.

Het Vlaamse spoorwegnet eindigt ten westen van het Nationaal Park in Genk (2 km van Kattevennen) en Bilzen (7,5 km van Liekeberg). Voor het Nederlandse spoornet is het station van Maastricht (8 km van Pietersheim) een eindpunt. De poorten tot het Nationaal Park Hoge Kempen zijn onvoldoende of sommigen zelfs helemaal niet met het openbaar vervoersnet verbonden.

Er wordt ingezet op een bijkomend aanbod, dat evenwel voorwerp is van een ruimer mobiliteitsplan-proces voor Limburg (Spartacus, Kolenspoor, ...) dat buiten het kader van dit masterplan valt.

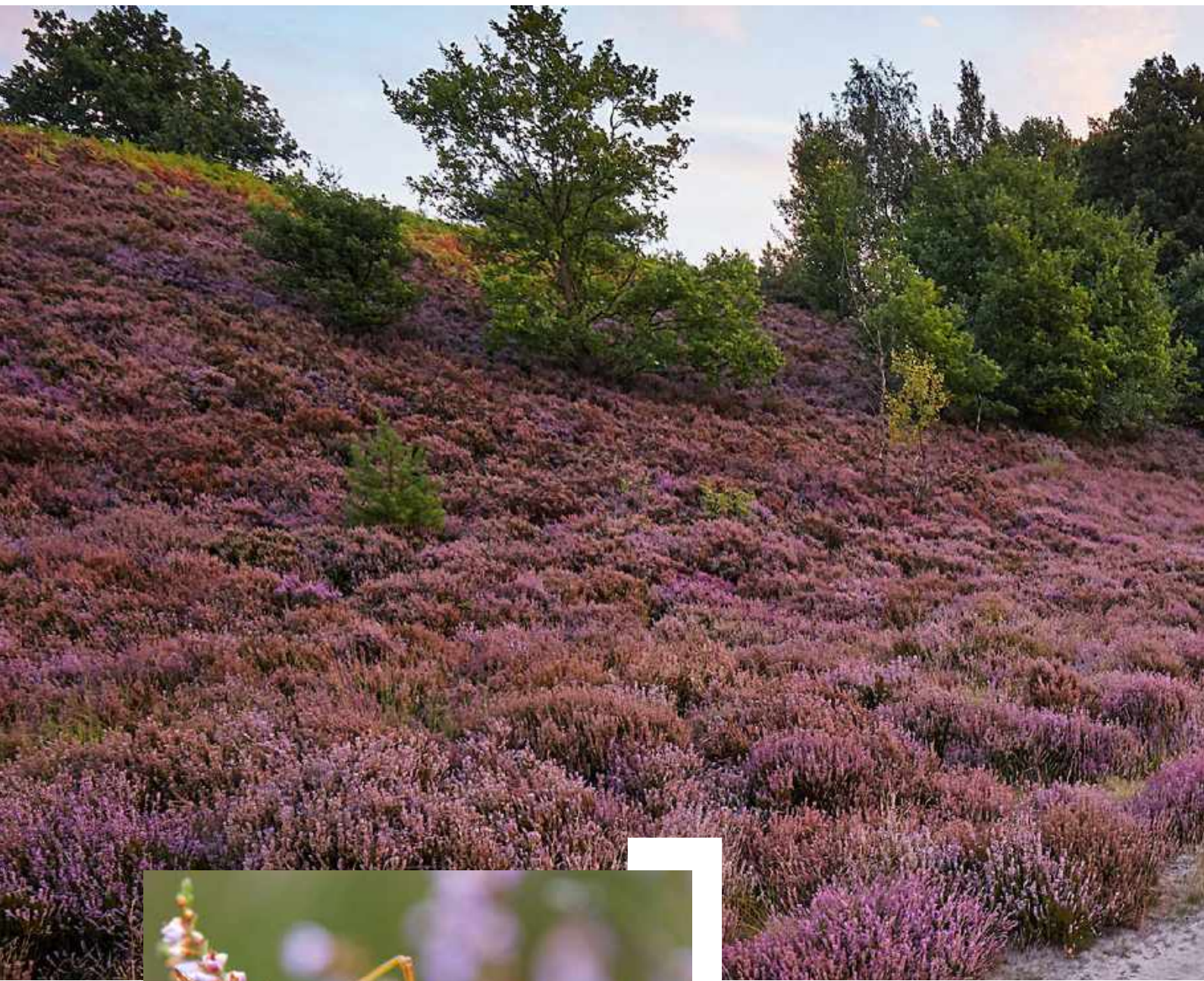
Voor de interne mobiliteit (van verblijf naar Nationaal Park, tussen poorten onderling, ...) wordt prioritair ingezet op de fiets. Bij het verbeteren van het fietsroutenetwerk worden dan ook functionele opgaves meegenomen.

3. AMBITIE

Vijf grote ambities geven invulling aan de missie en visie voor een twee keer zo groot, twee keer zo mooi en twee keer zo sterk Nationaal Park Hoge Kempen. Elke ambitie wordt concreter dankzij een reeks doelstellingen.

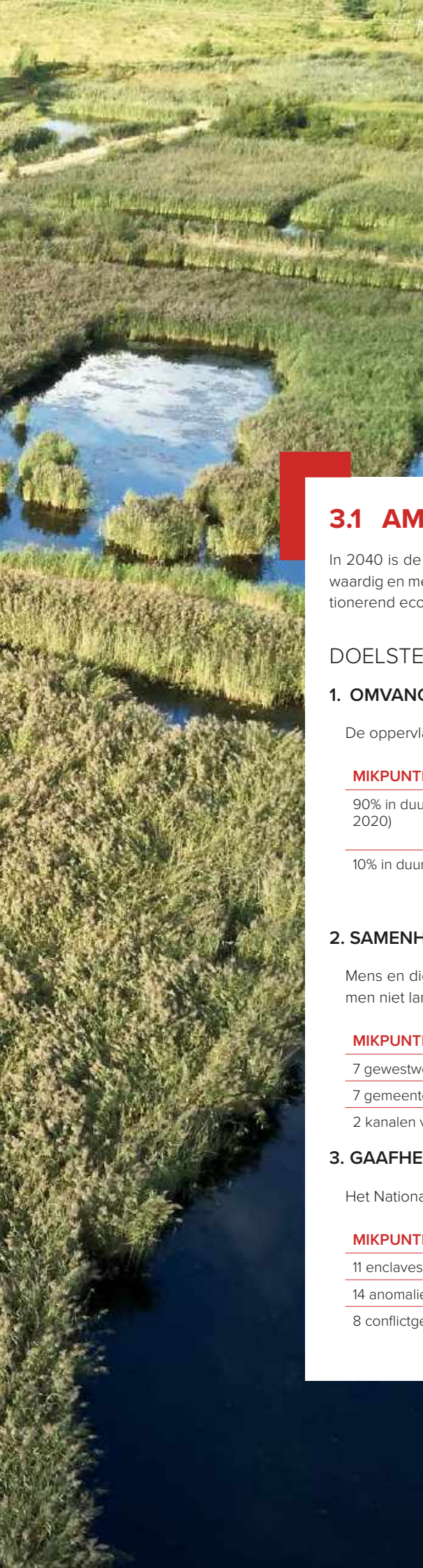
- ⊕ **Ambitie 1** wordt vertaald in doelstellingen voor de gebieds- en omgevingskwaliteit van de Hoge Kempen.
(= **KWALITEIT ligt in onze natuur**)
- ⊕ **Ambitie 2** wordt vertaald in doelstellingen over de waarde die mensen hechten aan de Hoge Kempen
(= **Behoud en versterken van WAARDEN**)
- ⊕ **Ambitie 3** wordt vertaald in doelstellingen die bewoners en bezoekers verwelkomen in de Hoge Kempen.
(= **Iedereen WELKOM**)
- ⊕ **Ambitie 4** wordt vertaald in doelstellingen inzake de beleefbaarheid van de Hoge Kempen.
(= **BELEVING, voor ieder wat wil(d)s**)
- ⊕ **Ambitie 5** wordt vertaald in doelstellingen die zorgen voor de organisatiestructuur en financiering van de Nationaal Park Coalitie
(= **Iedereen HOGE KEMPEN**)

Om het bereiken van de doelstellingen meetbaar te maken, worden voor elk van de doelstellingen één of meerdere 'mikpunten' vooropgesteld.

**In 2040 is de HOGE KEMPEN
het omvangrijkste natuurgebied
in Vlaanderen: “Nationaal Park”-
waardig en met internationale
allure dankzij haar samenhang,
ongeschondenheid en goed
functionerend ecosysteem in
een kwaliteitsvolle open ruimte.**

3.1 AMBITIE 1: KWALITEIT LIGT IN ONZE NATUUR

In 2040 is de HOGE KEMPEN het omvangrijkste natuurgebied in Vlaanderen: 'Nationaal Park'-waardig en met internationale allure dankzij haar samenhang, ongeschondenheid en goed functionerend ecosysteem in een kwaliteitsvolle open ruimte.

DOELSTELLINGEN:

1. OMVANG

De oppervlakte binnen de perimeter wordt nagenoeg volledig beheerd als Nationaal Park.

MIKPUNTEN 2040

90% in duurzaam (semi)publiek beheer (+10% t.o.v. 2020)

10% in duurzaam privaat beheer

PARTNERS

Agentschap Natuur & Bos
Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw,
Orchis vzw

Bosgroep Limburg vzw

2. SAMENHANG

Mens en dier verplaatsen zich conflictvrij in het Nationaal Park. Alle wegen zijn veilig en vormen niet langer een barrière.

MIKPUNTEN 2040

7 gewestwegen veilig en conflictloos

7 gemeentewegen veilig en conflictloos

2 kanalen veilig en conflictloos

PARTNERS

Agentschap Wegen & Verkeer

Gemeenten

De Vlaamse Waterweg NV

3. GAAFHEID

Het Nationaal Park is vrij van tegenstrijdige bestemmingen en landgebruiken.

MIKPUNTEN 2040

11 enclaves uitgedoofd

14 anomalieën omgezet naar natuur

8 conflictgebieden opgelost

PARTNERS

Departement Omgeving

Departement Omgeving

Gemeenten

4. VERBINDEN

Het Nationaal Park is intern (tussen de deelgebieden) en extern (met de omliggende grote landschappelijke eenheden) verbonden via open ruimte verbindingen.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
12 externe verbindingen gerealiseerd	Provincie Limburg
2 interne verbindingen gerealiseerd	Provincie Limburg

5. ONTHARDEN

Het Nationaal Park is vrij van overtollige verhardingen en functieloze constructies.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
1 onthardingsplan, met min. 10.000 m ² verharding opgeruimd	Departement Omgeving Gemeenten

6. STILTE & RUST

Het Nationaal Park is een plek waar meer ruimte is voor stilte en rust.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
1 onderzoek geluidsafname gewestwegen	Departement Omgeving
+ 1 erkend stiltegebied	Provincie Limburg

7. BEELDKWALITEIT

Het Nationaal Park heeft toeristisch-recreatieve infrastructures die (1) vrij zijn van verromming, (2) permanent onderhouden worden en (3) passen in een eenduidige huisstijl.

MIKPUNTEN 2040

1 beeldkwaliteitsplan, 100% uitgevoerd
1 permanente arbeidersploeg

PARTNERS

Provincie Limburg
Provincie Limburg

8. NATUUR

Alle natuurdoelen van het Nationaal Park zijn bereikt, en waar nodig (1) ontwikkeld, (2) hersteld en (3) beheerd binnen een duurzaam beheermodel.

MIKPUNTEN 2040

Europese natuurdoelen voor 100% bereikt
500 ha nulbeheer
gebiedsdekkende natuurbeheerplannen

PARTNERS

Agentschap Natuur & Bos
Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw, Orchis vzw
Agentschap Natuur & Bos
Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw, Orchis vzw
Agentschap Natuur & Bos
Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw, Orchis vzw

9. LANDSCHAP

Het Nationaal Park wordt omgeven door kwaliteitsvolle multifunctionele open ruimte. (= 31 landschappelijke impulsgebieden en 1 ecologisch impulsgebied)

MIKPUNTEN 2040

impulspakket voor ieder impulsgebied (=landschapsplan), waarvan 100% uitgevoerd

PARTNERS

Departement Omgeving
Gemeenten
Vlaamse Landsmaatschappij
Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw, Orchis vzw

In 2040 is de HOGE KEMPEN een regio met een toegenomen biodiversiteit die dankzij het herstel van natuurlijke processen, en in harmonie met geologische, landschappelijke en culturele waarden, zorgt voor een meerwaarde voor regionale economie, wetenschappelijk onderzoek en innovatie, onderwijs, welzijn en gezondheid.

3.2 AMBITIE 2: BEHOUD EN VERSTERKEN VAN WAARDEN

In 2040 is de HOGE KEMPEN een regio met een toegenomen biodiversiteit die dankzij het herstel van natuurlijke processen, en in harmonie met geologische, landschappelijke en culturele waarden, zorgt voor een meerwaarde voor regionale economie, wetenschappelijk onderzoek en innovatie, onderwijs, welzijn en gezondheid.

DOELSTELLINGEN:

10. ERFGOED

De erfgoedwaarden van de Hoge Kempen (Nationaal Park, mijnsites en tuinvijken, beekvalleien, ...) zijn (inter)nationaal erkend en verankerd in het beleid.

MIKPUNTEN 2040

1 erkenning UNESCO werelderfgoed

PARTNERS

Agentschap Onroerend Erfgoed

11. WETENSCHAP & EDUCATIE

Het Nationaal Park is voor natuur- en klimaatonderzoek dé wetenschappelijke 'proeftuin' van Vlaanderen, met een internationale uitstraling en met bijzondere aandacht voor kennisoverdracht en wetenschapseducatie.

MIKPUNTEN 2040

+ 25% bereikte scholieren

PARTNERS

Departement Economie, Wetenschap & Innovatie
UHasselt

12. MILIEU & KLIMAAT

Het Nationaal Park draagt actief bij aan een duurzaam milieu- en klimaatbeleid via koolstof-neutraliteit, klimaatadaptatie en duurzaam toerisme.

MIKPUNTEN 2040

+ min. 10 innovatieve duurzame projecten

PARTNERS

Provincie Limburg
Gemeenten

13. GEZONDHEID

Het Nationaal Park hanteert toonaangevende en innovatieve modellen voor een zorg-economisch systeem waarin de natuur centraal staat als instrument voor preventieve en curatieve gezondheidszorg.

MIKPUNTEN 2040

+ min. 3 innovatiemodellen

PARTNERS

Departement Welzijn,
Volksgezondheid & Gezin

14. TOERISME & ONDERNEMERSCHAP

Het Nationaal Park is een buitengewone bestemming die inzet op (sociaal) ecologisch ondernemerschap als hefboom voor duurzame regionale ontwikkeling.

MIKPUNTEN 2040

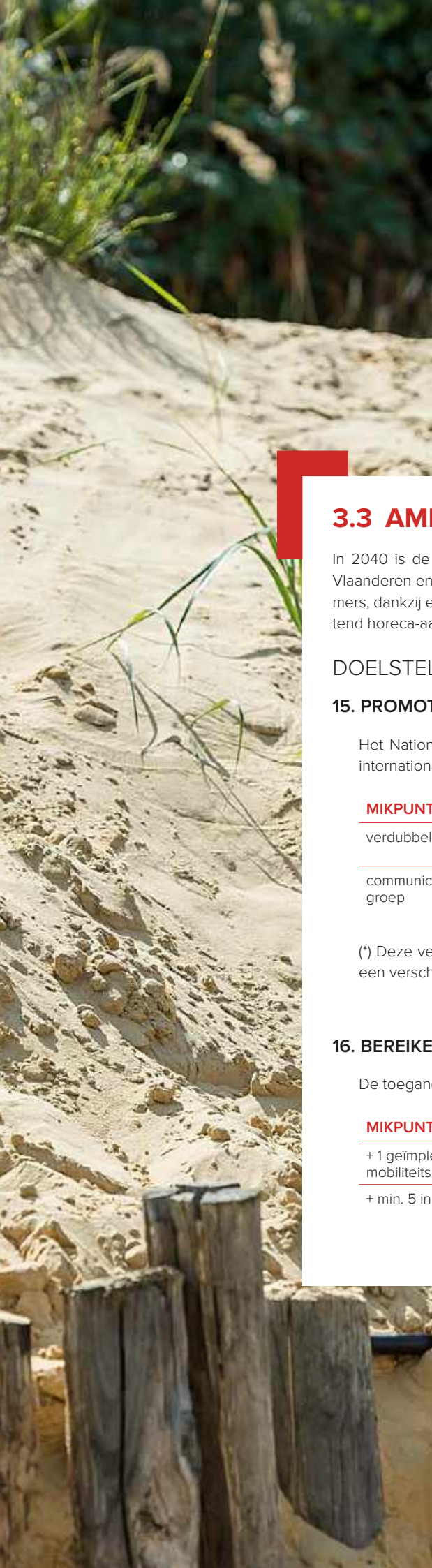
+ 1 charter duurzaam toerisme, waarvan de doelstellingen zijn behaald

PARTNERS

Toerisme Vlaanderen

In 2040 is de HOGE KEMPEN een ‘top-of-mind’-bestemming voor natuurgericht toerisme in Vlaanderen en de aangrenzende regio’s, waar innovatieve bewoners, beheerders en ondernemers, dankzij een onderscheidende omgevingskwaliteit, een gekende identiteit en een uitmuntend horeca-aanbod, bezoekers gastvrij verwelkomen.

3.3 AMBITIE 3: IEDEREEN WELKOM

In 2040 is de HOGE KEMPEN een 'top-of-mind'-bestemming voor natuurgericht toerisme in Vlaanderen en de aangrenzende regio's, waar innovatieve bewoners, beheerders en ondernemers, dankzij een onderscheidende omgevingskwaliteit, een gekende identiteit en een uitstekend horeca-aanbod, bezoekers gastvrij verwelkomen.

DOELSTELLINGEN:

15. PROMOTEN

Het Nationaal Park wordt éénduidig en herkenbaar gepromoot voor zowel nationale als internationale bezoekers.

MIKPUNTEN 2040

verdubbeling van het aantal verblijfgasten (*)

communicatiestrategie op maat van iedere doelgroep

PARTNERS

Toerisme Vlaanderen
Toerisme Limburg

Toerisme Vlaanderen
Toerisme Limburg
Gemeenten

(*) Deze verdubbeling beoogt geen verdubbeling van het totaal aantal toeristen, maar wel een verschuiving van het aandeel dagtoeristen naar verblijfgasten.

16. BEREIKEN

De toegangspoorten van het Nationaal Park zijn vlot en op duurzame wijze bereikbaar.

MIKPUNTEN 2040

+ 1 geïmplementeerd signalisatie- en mobiliteitsplan

+ min. 5 innovatieve duurzame initiatieven

PARTNERS

Agentschap Wegen & Verkeer

Departement Mobiliteit

17. BEZOEKEN

Het Nationaal Park is te bezoeken vanuit 1 hoofdtoegangspoort en 8 toegangspoorten.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
+ 3 nieuwe toegangspoorten	Toerisme Vlaanderen Toerisme Limburg Gemeenten
5 geactualiseerde toegangspoorten	Toerisme Vlaanderen Toerisme Limburg Gemeenten
1 (door)ontwikkelde hoofdtoegangspoort	Limburgse reconversiemaatschappij nv Gemeenten

18. TOEGANKELIJKHEID

Het Nationaal Park is, met uitzondering van ecologisch kwetsbare gebieden, overal vrij toegankelijk op de paden via positieve sturing.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
gebiedsdekkende toegankelijkheidsregelingen	Agentschap Natuur & Bos

19. VERBLIJVEN

De regio van het Nationaal Park heeft een voldoende agedifferentieerd en duurzaam verblijfsaanbod op maat van iedere bezoeker.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
+ min. 10 innovatieve projecten voor een beter en duurzaam verblijfsaanbod	Toerisme Vlaanderen Toerisme Limburg Gemeenten
100% duurzame Nationaal Park logies	Toerisme Vlaanderen Toerisme Limburg Gemeenten

In 2040 is de HOGE KEMPEN een optimaal toegankelijk en beleefbaar landschap met performante route-structuren, éénduidige informatie en aantrekkelijke activiteiten die gericht zijn op diverse doelgroepen, zonder uitsluiting of barrières.

3.4 AMBITIE 4: BELEVING, VOOR IEDER WAT WIL(D)S

In 2040 is de HOGE KEMPEN een optimaal toegankelijk en beleefbaar landschap met performante routestructuren, éénduidige informatie en aantrekkelijke activiteiten die gericht zijn op diverse doelgroepen, zonder uitsluiting of barrières.

DOELSTELLINGEN:

20. WANDELEN

De regio van het Nationaal Park is een 'top-of-mind' bestemming voor wandeltoerisme in Vlaanderen, met een wervende kracht voor de Euregio.

MIKPUNTEN 2040

- + 10 Europees gekwalificeerde Premiumwandelingen
- + 1 Europees gekwalificeerde meerdaagse wandeling (Nationaal Park Pad)

PARTNERS

- Toerisme Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos
- Toerisme Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos

21. FIETSEN

Het fietsroutenetwerk in de regio van het Nationaal Park is volledig auto- en conflictvrij.

MIKPUNTEN 2040

- 100% auto- en conflictvrij

PARTNERS

- Toerisme Limburg
Agentschap Natuur & Bos
Gemeenten

22. RUITEREN

De twee aangrenzende ruiters- en menroutenetwerken in de regio van het Nationaal Park vormen één netwerk, met een differentiatie voor ruiters en menners.

MIKPUNTEN 2040

- + 1 kwaliteitsimpuls ruiters- & menroutenetwerk

PARTNERS

- Sport Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos

23. MOUNTAINBIKEN

De twee aangrenzende mountainbikenetwerken in de regio van het Nationaal Park vormen één netwerk, met een differentiatie op basis van technische uitdagingen.

MIKPUNTEN 2040

+ 1 kwaliteitsimpuls mountainbikenetwerk

PARTNERS

Sport Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos

24. SPORT & BEWEGING

Het Nationaal Park vormt een uitzonderlijk natuurlijk kader met ruimte voor sport & beweging. Het Nationaal Park Bureau (1) organiseert de ontwikkeling, promotie en onderhoud van recreatieve routenetwerken, (2) is aanspreekpunt voor sportevenementen en (3) anticipeert op nieuwe natuursportinitiatieven in het Nationaal Park.

MIKPUNTEN 2040

+ 1 operationeel routebureau

PARTNERS

Provincie Limburg
Sport Vlaanderen
Gemeenten

25. AVONTUUR & ACTIVITEIT

Het Nationaal Park heeft een divers aanbod van belevingsvolle activiteiten, die onder begeleiding van een Ranger een meerwaarde bieden op vlak van natuureducatie en draagvlakvorming.

MIKPUNTEN 2040

+ 25% rangerboekingen

PARTNERS

Toerisme Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos

26. SPELEN

Het Nationaal Park heeft een herkenbaar en kwaliteitsvol spelaanbod.

MIKPUNTEN 2040

+ min. 2 kwalitatief ingerichte locaties speelnatuur

actieplan om kwaliteit spelaanbod te verhogen

PARTNERS

Toerisme Vlaanderen
Agentschap Natuur & Bos

Agentschap Natuur & Bos

In 2040 is de HOGE KEMPEN een 'Nationaal Park' dat zijn ambities effectief waarmaakt dankzij de inspanningen van de partners, gecoördineerd door het Regionaal Landschap Kempen & Maasland met een multisectorale en geïntegreerde werking, die met een duidelijk mandaat en een stabiele financiering garant staat voor de uitvoering van het Masterplan 20-40 op lange termijn.

3.5 AMBITIE 5: IEDEREEN HOGE KEMPEN

In 2040 is de HOGE KEMPEN een “Nationaal Park” dat zijn ambities effectief waarmaakt dankzij de inspanningen van de partners, gecoördineerd door het Regionaal Landschap Kempen & Maasland met een multi-sectorale en geïntegreerde werking, die met een duidelijk mandaat en een stabiele financiering garant staat voor de uitvoering van het Masterplan 20-40 op lange termijn.

DOELSTELLINGEN:

27. ORGANISEREN

Een multidisciplinair Nationaal Park Bureau organiseert, dankzij een duidelijk mandaat, de uitvoering van het Masterplan 20-40.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
stuur- en mastergroep (2x per jaar)	Nationaal Park Bureau (RLKM)
thema-groep (volgens noodzaak)	Nationaal Park Bureau (RLKM)

28. FINANCIEREN

Een multidisciplinair Nationaal Park Bureau beschikt over een stabiele financiering voor de uitvoering en organisatie van het Masterplan 20-40.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
structurele financiering	Vlaamse Overheid Provincie Limburg Gemeenten

29. BETROKKENHEID

Bewoners, bezoekers, beheerders en ondernemers zijn 'mede-eigenaar' van het Nationaal Park Hoge Kempen en dragen, elk op hun eigen manier, bij aan de bescherming en ontwikkeling van het Nationaal Park Hoge Kempen.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
+ 1 systeem mede-eigenaarschap voor bezoekers (vb: Nationaal Park Pas)	Nationaal Park Bureau (RLKM)
+ 1 ondernemersplatform	Nationaal Park Bureau (RLKM)
Analyse en actieplan om betrokkenheid van (nieuwe) doelgroepen te verhogen	Nationaal Park Bureau (RLKM)

30. INFORMEREN

Alle externe communicatie is eenduidig en laagdrempelig op maat van elke doelgroep.

MIKPUNTEN 2040	PARTNERS
+ 1 richtlijn- en monitoringsysteem Nationaal Park communicatie	Nationaal Park Bureau (RLKM)

De doelstellingen van het Masterplan 20-40 passen binnen de 17 **DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN** (Sustainable Development Goals – **SDG's**) van de Verenigde Naties.

Deze **SDG's** vormen het kompas naar een duurzame wereld en samenleving waaraan iedereen, van individuele burgers tot organisaties en overheden, een bijdrage kan leveren.

3.6. DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN

De doelstellingen van het Masterplan 20-40 passen binnen de 17 DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN (Sustainable Development Goals – SDG's) van de Verenigde Naties.

Deze SDG's vormen het kompas naar een duurzame wereld en samenleving waaraan iedereen, van individuele burgers tot organisaties en overheden, een bijdrage kan leveren.

In dit Masterplan 20-40 is de relatie met 9 van deze SDG's zeer nadrukkelijk aanwezig.

⊕ SDG 3: Goede gezondheid en welzijn

Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden.

⊕ SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen.

⊕ SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen.

⊕ SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie.

⊕ SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen

Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam.

⊕ SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen.

⊕ SDG 13: Klimaatactie

Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden.

⊕ SDG 15: Leven op het land

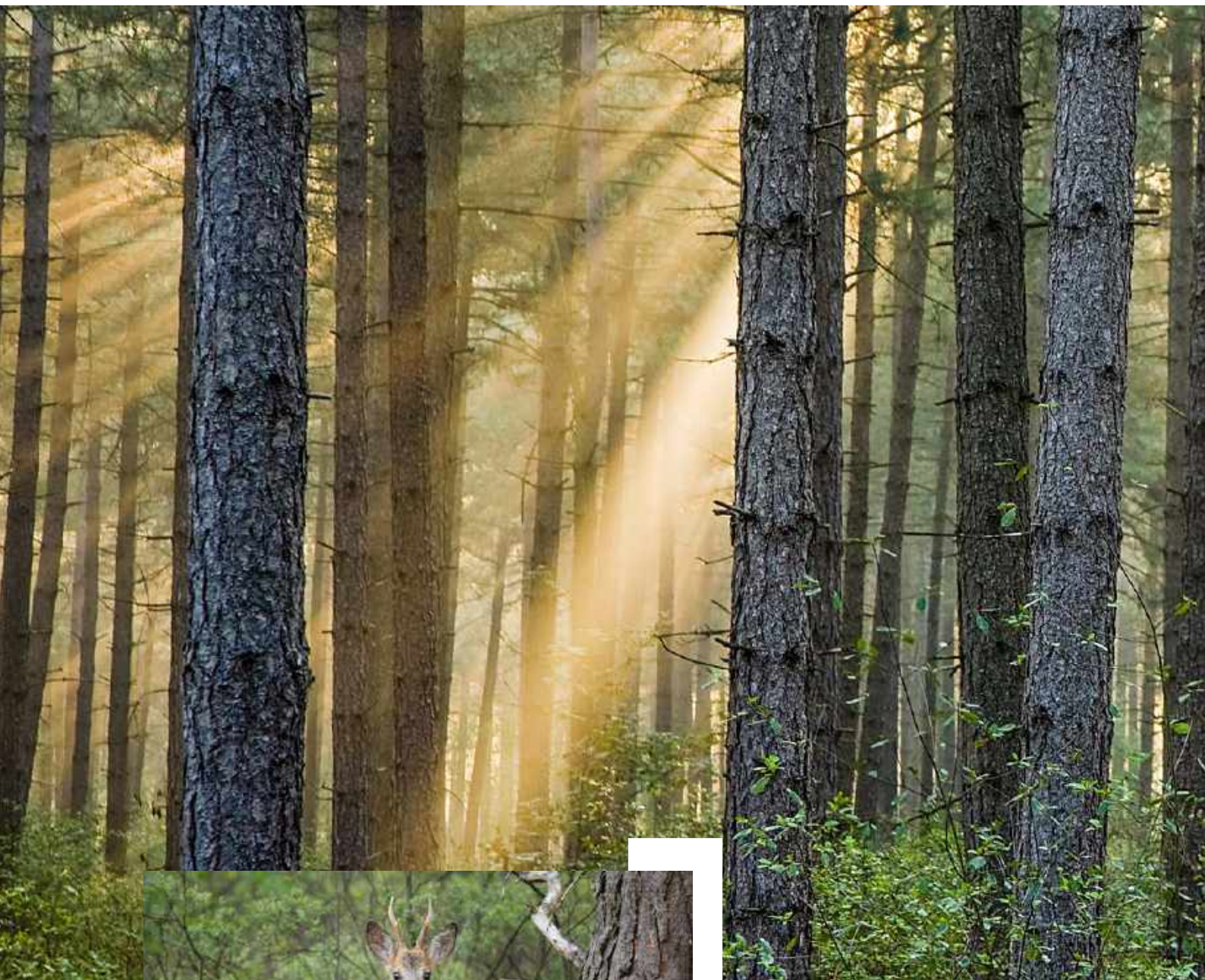
Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.

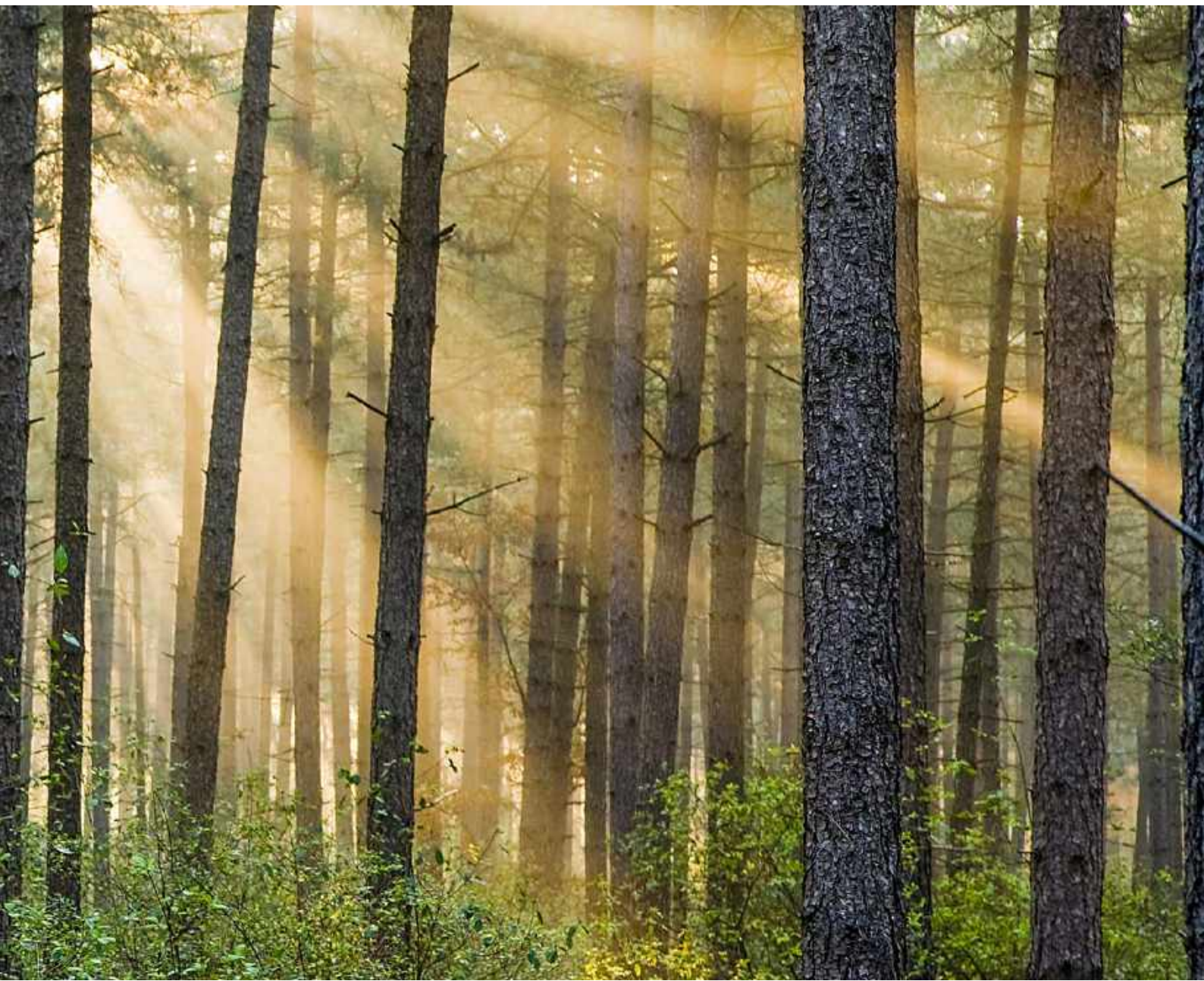
⊕ SDG 17: Partnerschap om doelstellingen te bereiken

Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling.

4. COALITIE

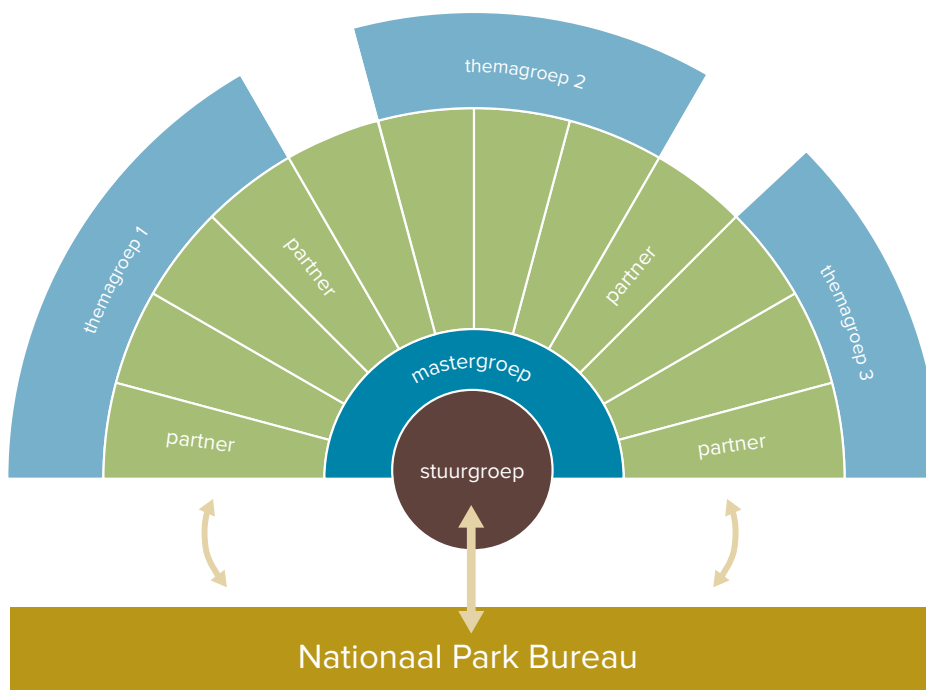
ALGEMEEN

In de samenwerking rond de uitvoering van dit Masterplan 20-40, staat het geheel van partners, de NATIONAAL PARK COALITIE, centraal.

Om dit informele samenwerkingsverband een formele stem te geven, wordt een bestuurlijke STUURGROEP en een ambtelijke MASTERGROEP opgericht. Waar nodig worden specifieke THEMAGROEPEN opgericht om de onderlinge afstemming tussen en wederzijdse versterking van acties van partners mogelijk te maken.

Een professioneel NATIONAAL PARK BUREAU, heeft namens en met een mandaat van de Nationaal Park Coalitie een informerende, inspirerende, ondersteunende, initiërende en coördinerende rol. Daar waar gemeenschappelijke acties nodig zijn, heeft het Nationaal Park Bureau ook een uitvoerende rol.

In wat volgt worden samenstelling en werking van de (1) Nationaal Park Coalitie, de (2) overlegstructuren (Stuurgroep, Mastergroep, Themagroepen) en het (3) Nationaal Park Bureau verder omschreven.

4.1 NATIONAAL PARK COALITIE

De natuurbeheerders (i.c. Agentschap Natuur & Bos, Limburgs Landschap vzw, Natuurpunt vzw, Orchis vzw, ...), gemeentebesturen (i.c. As, Bilzen, Bree, Dilsen-Stokkem, Genk, Lanaken, Maaseik, Maasmechelen, Oudsbergen, Zutendaal), provinciebestuur Limburg en de Vlaamse Overheid met hun relevante organisaties, diensten of agentschappen, vormen samen de NATIONAAL PARK COALITIE.

Partners in deze coalitie:

- ➔ onderschrijven de missie, ambitie, de ruimtelijke visie en doelstellingen van het Masterplan 20-40 voor het Nationaal Park Hoge Kempen;
- ➔ nemen actief deel aan de overlegstructuur van het Nationaal Park Hoge Kempen (i.c. Stuurgroep-Mastergroep-Themagroepen) en het projectmatig overleg over het uitvoeren van gebied- en sectorgrensoverschrijdende acties en projecten;
- ➔ zijn binnen hun territoriale en/of sectorale bevoegdheid en mogelijkheden (mede-) initiatiefnemers en/of uitvoerder van acties teneinde de doelstellingen te halen die nodig zijn om de vooropgestelde ambities en de ruimtelijke visie van het Masterplan 20-40 mogelijk te maken;
- ➔ werken constructief samen en wisselen kennis en informatie uit met de andere partners en het Nationaal Park Bureau (>>> p. 131);
- ➔ geven het Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw (RLKM) het mandaat en de middelen voor de langdurige organisatie van het Nationaal Park Bureau (>>> p. 131).

In totaal bestaat de Nationaal Park Coalitie momenteel uit 32 coalitiepartners. Een wijzigend bestuurs- en/of verenigingslandschap (bv. gemeentefusies, ...) kan er in de planperiode van 20 jaar toe leiden dat dit partnerschap wijzigt. De hierna volgende opsomming is een momentopname.

Coördinerende partner:

1. Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw (Opdrachthouder Nationaal Park Bureau)

Gemeentelijke partners:

2. Gemeente As
3. Stad Bilzen
4. Stad Bree
5. Stad Dilsen-Stokkem
6. Stad Genk
7. Gemeente Oudsbergen
8. Stad Maaseik
9. Gemeente Maasmechelen
10. Gemeente Lanaken
11. Gemeente Zutendaal

Vlaamse partners:

12. Agentschap Natuur & Bos
13. Departement Omgeving
14. Agentschap Onroerend Erfgoed
15. De Vlaamse Landmaatschappij
16. Departement Economie, Wetenschap & Innovatie
17. Agentschap Innoveren en Ondernemen
18. Agentschap Wegen & Verkeer
19. Departement Mobiliteit & Openbare Werken
20. De Vlaamse Waterweg NV
21. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin
22. Toerisme Vlaanderen
23. Sport Vlaanderen

Provinciale partners:

24. Provincie Limburg
25. Bosgroep Limburg vzw
26. Toerisme Limburg vzw
27. Limburgse Reconvertiemaatschappij (nv LRM)
28. Universiteit Hasselt

Andere:

29. Limburgs Landschap vzw
30. Natuurpunt vzw
31. Orchis vzw
32. Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren vzw

4.2 OVERLEGSTRUCTUREN

4.2.1 Stuurgroep

- **Samenstelling:**

De STUURGROEP omvat de bestuurlijke vertegenwoordigers van de partners die samen de Nationaal Park Coalitie vormen. Gelet op de (inter)nationale uitstraling, het hoge ambitieniveau en het sector overschrijdend karakter, zijn dat bij voorkeur de voorzitters van de relevante verenigingen, de burgemeesters van de betrokken gemeenten, gouverneur en/of gedeputeerden (Ruimte, Natuur en Toerisme) van de provincie Limburg en de (wettige vertegenwoordiger van de) bevoegde minister(s) van de Vlaamse Regering (Ruimte, Natuur en Toerisme). De minister bevoegd voor natuur (of haar/zijn vertegenwoordiger), neemt het voorzitterschap waar. Mits akkoord van de Stuurgroep, kunnen ambtelijke vertegenwoordigers van relevante diensten of agentschappen als waarnemer uitgenodigd worden.

- **Taakstelling:**

De Stuurgroep ziet op hoofdlijnen toe op de uitvoering van het Masterplan 20-40, geeft bestuurlijke feedback en neemt strategische beslissingen over de voortgang en waar nodig bijstelling of detaillering van ambities, doelen, projecten en acties uit dit plan. Leden van de Stuurgroep koppelen terug naar het bestuur van de partner die ze vertegenwoordigen. Vergaderfrequentie: halfjaarlijks (2 keer/jaar).

4.2.2 Mastergroep

- **Samenstelling:**

De MASTERGROEP omvat de ambtenaren en medewerkers die de partners van de Nationaal Park Coalitie vertegenwoordigen. Rekening houdend met het sector overschrijdend karakter van opgaves uit het Masterplan 20-40, en de samenstelling van de Stuurgroep, hebben deze vertegenwoordigers best een voldoende sterk mandaat (Directeur, Afdelingshoofd, ...).

- **Taakstelling:**

De Mastergroep komt samen rond dezelfde agenda als de Stuurgroep, aan wie ze aanbevelingen en feedback geeft vanuit een ambtelijk-organisatorisch en/of juridisch-regelgevend perspectief. Leden van de Mastergroep koppelen terug naar het professionele kader van de partner die ze vertegenwoordigen. Vergaderfrequentie: halfjaarlijks (2 keer/jaar)

4.2.3 Themagroep

- **Samenstelling:**

Naar behoefte kunnen permanente of tijdelijke THEMAGROEPEN opgericht worden, met een vertegenwoordiging van partners die direct betrokken zijn bij een thema (toerisme, natuur, ...), een deelgebied (bv. Duinengordel, ...) of de uitvoering van (een cluster van) acties.

- **Taakstelling:**

Naast informatie- en kennisuitwisseling, zijn afspraken en beslispunten binnen de themagroepen nadrukkelijk uitvoeringsgericht en operationeel van aard. Waar nodig geven zij input aan Master- en Stuurgroep. Vergaderfrequentie: naar behoefte.

4.3 NATIONAAL PARK BUREAU

Een multidisciplinair NATIONAAL PARK BUREAU is namens de Nationaal Park Coalitie belast met een reeks taken ten einde de missie, ambitie, ruimtelijke visie en doelstellingen uit het Masterplan 20-40 waar te maken. Het Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw is de opdrachthouder voor de uitbouw van het Nationaal Park Bureau binnen haar werking.

4.3.1 Mandaat

Het mandaat van de Nationaal Park Coalitie aan het Regionaal Landschap Kempen en Maasland voor de uitbouw van het Nationaal Park Bureau omvat:

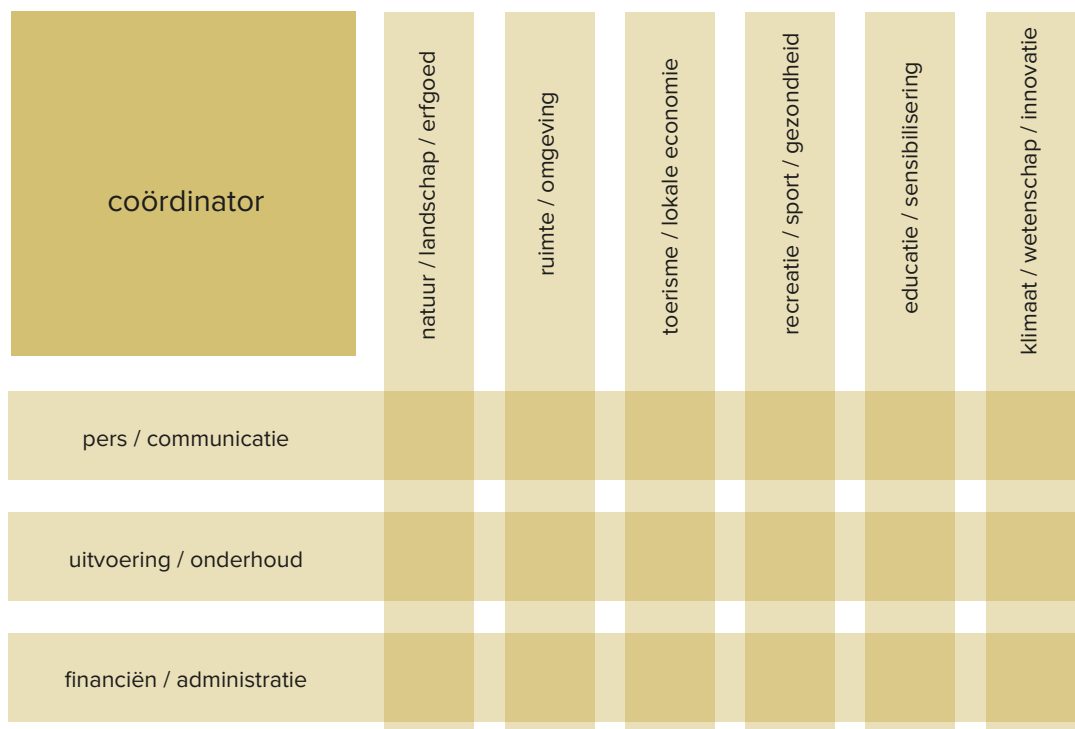
- ⊕ Organisatie van de overlegstructuren (i.c. secretariaat van Stuurgroep, Mastergroep, Themagroepen Toerisme, Natuur, ...) en organisatie en/of deelname aan projectmatig overleg;
- ⊕ Actieve ondersteuning van partners in het realiseren van acties die noodzakelijk zijn om de vooropstelde missie, ambities, ruimtelijke visie en doelstellingen van het Masterplan 20-40 mogelijk te maken. Dit kan onder andere door acties te detecteren, plannen te detailleren, te clusteren, onderling af te stemmen, partners te inspireren, te informeren, te stimuleren en/of te coördineren en waar nodig zelf uit te voeren;
- ⊕ Toetsen van plannen, projecten, acties of activiteiten van derden aan de missie en ambities van het Masterplan 20-40 en zo nodig hen constructief te ondersteunen om, in voorkomend geval, bij te sturen;
- ⊕ Een voortrekkersrol opnemen en innovatie mogelijk maken inzake gebiedsgerichte werking: grensoverschrijdend en grensverleggend;
- ⊕ Organiseren en stimuleren van bewoners-, bezoekers- en ondernemersparticipatie;
- ⊕ Ombudsdienst voor partners, omwonenden en bezoekers bij klachten, voorstellen en vragen;
- ⊕ Belangenbehartiging van het merk/beeld/concept 'Nationaal Park Hoge Kempen' (i.c. voorkomen van misbruik en optimaliseren commercieel gebruik);
- ⊕ Organisatie van het 'Nationaal Park Fonds' van het Streekfonds Hart voor Limburg/Koning Boudewijnstichting (i.c. actieve fondsenwerving en doelmatige aanwending van de middelen);
- ⊕ Organisatie van een éénduidig, performant en innovatief educatief aanbod waarin vrijwillige 'Rangers' centraal staan;
- ⊕ Overkoepelende communicatie over en promotie van het Nationaal Park Hoge Kempen;
- ⊕ De 'joint branding' van de 'Poorten tot het Nationaal Park';
- ⊕ Stroomlijning, realisatie en kwaliteitsbewaking van interne en externe signalisatie en communicatie;
- ⊕ Optimalisatie, monitoring, kwaliteitsbewaking en de organisatie van het onderhoud van de recreatieve route-structuren voor wandelaars, fietsers, mountainbikers, ruiters en meners in en om het Nationaal Park Hoge Kempen;
- ⊕ Samenwerking stimuleren met en vertegenwoordiging van het Nationaal Park Hoge Kempen in provinciale, regionale, nationale en internationale overlegstructuren, fora, netwerken, organisaties, ...

Bovengenoemde taken worden uitgevoerd in nauw overleg en in samenspraak met de relevante partners van de Nationaal Park Coalitie.

4.3.2 Organisatie

De financiering en personele samenstelling van het Nationaal Park Bureau (NP-Bureau), moet een afspiegeling zijn van de diversiteit aan partners van de Nationaal Park Coalitie (NP-Coalitie), en van de aard en omvang van de uiteenlopende doelen uit verschillende beleidsniveaus en sectorale invalshoeken (natuur, ruimte, erfgoed, toerisme, recreatie, sport, ...).

Medewerkers van het NP-Bureau functioneren als een professioneel collectief dat binnen de klijlijnen van het Masterplan 20-40 en met een sterk mandaat en voldoende middelen van de NP-Coalitie, verantwoordelijk is voor en/of toeziet op een kwaliteitsvolle uitvoering van projecten en acties.

Medewerkers van het NP-Bureau hebben allen, op hoofdlijnen, een 5-ledige opdracht:

- ⊕ Uitvoeren van de gemeenschappelijke en overkoepelende acties;
- ⊕ Inspireren, coördineren en faciliteren van partners in uitvoering van acties;
- ⊕ Cohesie en synergie mogelijk maken tussen de (acties van de) partners onderling;
- ⊕ Actief bijdragen aan en/of leiding nemen in projecten van partners;
- ⊕ Tendensen en kansen detecteren en innovatie mogelijk maken en vertalen naar al dan niet bijgestelde doelen en acties.

De werkstructuur is hiërarchisch vlak, met een onderscheid tussen 'verticale' en 'horizontale' functies.

Medewerkers met een 'verticale' functie zijn verantwoordelijk voor een cluster van sterk verwante thema's:

- NATUUR, LANDSCHAP & ERFGOED
- RUIMTE & OMGEVING
- TOERISME & LOKALE ECONOMIE
- RECREATIE, SPORT & GEZONDHEID
- EDUCATIE & SENSIBILISERING
- KLIMAAT, WETENSCHAP & INNOVATIE

Medewerkers met een 'horizontale' functie scheppen voorwaarden en/of ondersteunen de thematisch georiënteerde collega's en partners:

- PERS & COMMUNICATIE
- TECHNISCHE UITVOERING & ONDERHOUD
- FINANCIËN & ADMINISTRATIE

Overkoepelend wordt het NP-Bureau operationeel geleid door een COÖRDINATOR. Hij/zij heeft een verbindende rol tussen de medewerkers onderling, het Regionaal Landschap Kempen en Maasland als opdrachthouder, de partners van de NP-Coalitie en de (inter)nationale netwerken.

Dit brengt de omkadering van het NP-Bureau op minimaal 10 VTE's. Projectmatig kunnen hier waar nodig, haalbaar en/of wenselijk is, medewerkers aan toegevoegd worden. Verder zal ondersteuning en expertise ingebracht worden vanuit de algemene werking van de opdrachthouder, de vzw Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

BIJLAGEN

WAT IS EEN NATIONAAL PARK? EEN INTERNATIONALE DEFINITIE...

IUCN (International Union for Conservation of Nature) is een niet-gouvernementele organisatie, opgericht in 1948, die meer dan 1300 organisaties verenigt, waaronder het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, en is actief in 164 landen. Ze leverde met meer dan 15.000 experts en wetenschappers een belangrijke bijdrage aan het tot stand komen van internationale verdragen (CITES, Ramsar ...) en lag aan de basis van het WWF. Ze heeft een waarnemersstatus bij de Verenigde Naties en dus spreekrecht in het debat. Een bekende activiteit van deze unie is de jaarlijks publicatie van 'Rode Lijsten' van bedreigde planten- en diersoorten.

Belangrijk in de context van dit Masterplan zijn haar inspanningen op het vlak van het categoriseren van beschermde natuurgebieden over continenten en landsgrenzen heen. Om eenheid in verscheidenheid te brengen en om internationale vergelijkingen mogelijk te maken, definieert ze sinds de jaren 1960 categorieën van 'Protected areas'. In de meest recente indeling (2008) worden 6 categorieën gedefinieerd, met 2 subcategorieën in de eerste categorie (>>> tabel p. 139). Het gaat daarbij niet om een hiërarchische lijst waarbij een 'orde van belangrijkheid' uit het cijfer moet blijken. Wel neemt de mate van natuurlijkheid af en de invloed van menselijk handelen toe van I tot VI. Voor een juiste interpretatie is het uiteraard noodzakelijk de meer uitvoerige criteria en omschrijvingen te raadplegen.

Een nationaal park (Cat.2) is, volgens een internationaal gehanteerde definitie van IUCN:

... een groot natuurlijk of grotendeels natuurlijk gebied dat gereserveerd is voor het beschermen van grootschalige ecologische processen, met inbegrip van alle soorten en ecosystemen die kenmerkend zijn voor het gebied. Het gebied geeft kansen aan spirituele, wetenschappelijke, educatieve, recreatieve, ... ontwikkelingen, in zoverre die in overeenstemming te brengen zijn met de ecologische en culturele waarden van het gebied.

Uit de aard van deze definitie omvatten nationale parken in Europa belangrijke onderdelen van het NATURA 2000-netwerk van vogel- en habitatrichtlijngebieden.

Verder werken nationale parken in Europa samen binnen de koepelorganisatie EUROPARC Federation.

EUROPARC
FEDERATION

Categorie	Omschrijving	Gericht doel
I.a. Strikt natuurreservaat (Strict nature reserve)	Strikt beschermd gebied dat is gereserveerd voor de bescherming van biodiversiteit en geologische en geomorfologische processen. Bezoek, gebruik en impact door mensen zijn streng gecontroleerd en beperkt, om het behoud van die waarden te garanderen. Een dergelijk gebied kan bovendien worden ingezet als referentiegebied voor wetenschappelijk onderzoek.	De bescherming van uitzonderlijke ecosystemen, (een geheel van) soorten en/of geologische systemen met een regionaal, nationaal of mondiaal belang. Ze zijn het resultaat van hoofdzakelijk niet-menselijke krachten en kunnen al bij de minste menselijke tussenkomst beschadigd worden of verdwijnen.
I.b. Wildernis (Wilderness area)	Groot, grotendeels onaangetast beschermd gebied dat zijn natuurlijk karakter heeft behouden en waarin zich geen permanente bewoning bevindt. Het wordt zo beschermd en beheerd dat de natuurlijke omstandigheden behouden blijven.	De bescherming op lange termijn van de ecologische integriteit van natuurlijke gebieden zonder menselijke activiteit of infrastructuur van betekenis. Natuurlijke krachten en processen staan voorop, zodat huidige en toekomstige generaties de kans hebben dergelijk gebieden te leren kennen.
II. Nationaal Park (National Park)	Groot natuurlijk of grotendeels natuurlijk beschermd gebied waarbinnen grootschalige ecologische processen, met inbegrip van voor de regio karakteristieke soorten en ecosystemen plaatsgrijpen. Ze bieden kansen aan spirituele, wetenschappelijke, educatieve en recreatieve ontwikkelingen, in zoverre die in overeenstemming te brengen zijn met de ecologische en culturele waarden van het gebied.	De bescherming van biodiversiteit en de ecologische systemen en processen die daarbij aan de basis liggen, evenals de versterking van de educatieve en recreatieve mogelijkheden.
III. Natuurmonument (Natural monument or feature)	Een gebied dat beschermd is omwille van een specifiek natuurfenomeen zoals een bepaalde landvorm, geologisch of ecologisch fenomeen. Ze zijn vaak in vergelijking met de voorgaande categorieën relatief klein en hebben vaak een grote attractiewaarde voor bezoekers.	De bescherming van uitzonderlijke natuurfenomenen en hun bijbehorende biodiversiteit en habitats.
IV. Zone voor beheer van soorten en habitats (Habitat/species management area)	Een gebied waarbinnen specifieke soorten en habitats worden beschermd en waar het beheer prioriteit is afgestemd op het duurzaam behoud van die waarden. Hoewel geen uitsluitend criterium, vragen deze gebieden voor hun instandhouding menselijke tussenkomst en vaak actief beheer.	De bescherming, het behoud en het herstel van soorten en habitats.
V. Beschermd landschappen (Protected Landscape/seascape)	Een beschermd gebied waar de langdurige wisselwerking tussen mens en natuur heeft geleid tot een specifiek landschap met een onderscheidende kwaliteit en belangrijke ecologische, biologische, culturele of landschappelijke waarden. Het verzekeren van de interactie tussen mens en natuur is essentieel voor het behoud van die waarden.	De bescherming en het behoud van belangrijke landschappen en de daarbij behorende natuur- en andere waarden die ontstaan zijn door de interactie met mensen en door traditioneel landgebruik.
VI. Beschermd gebied met duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen (Protected area with sustainable use of natural resources)	Een gebied waarbinnen ecosystemen en habitats worden beschermd die onlosmakelijk zijn verbonden met culturele waarden en traditioneel landgebruik. Het zijn in regel grote gebieden, met een belangrijk areaal natuurgebieden, waar deels een duurzaam beheer van de natuurlijke hulpbronnen mogelijk blijft. Het in overeenstemming brengen van laag-dynamisch, niet-industrieel gebruik van de natuur met natuurbescherming, is een van de belangrijkste doelstellingen binnen die gebieden.	De bescherming van natuurlijke ecosystemen en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, in zoverre een win-winsituatie mogelijk is.

- Vrije vertaling van de 'Protected area management categories' van IUCN (2008)

WAT VAN DE HOGE KEMPEN EEN NATIONAAL PARK MAAKT(E)

Van de Kempen...

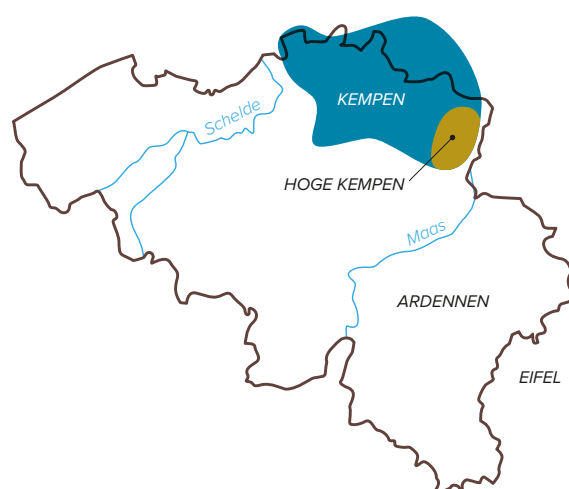
De 'Kempen' is een geografische streek die zich uitstrekt over het noorden van Vlaanderen (provincies Antwerpen en Limburg) en het zuiden van Nederland (provincies Noord-Brabant en Limburg). De kenmerkende begroeiing van eiken-berkenbossen en heide, momenteel grotendeels verdreven door urbanisatie, naaldboutplantages, landbouw, akkers en graslanden, is het gevolg van een ongeveer 1 meter dikke laag 'dekzand' die tijdens de laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden) door de overheersende noordenwind werd afgezet. Het is een vlakke regio, gemiddeld 30 meter boven de zeespiegel, waar landduinen de enige 'bergen' zijn.

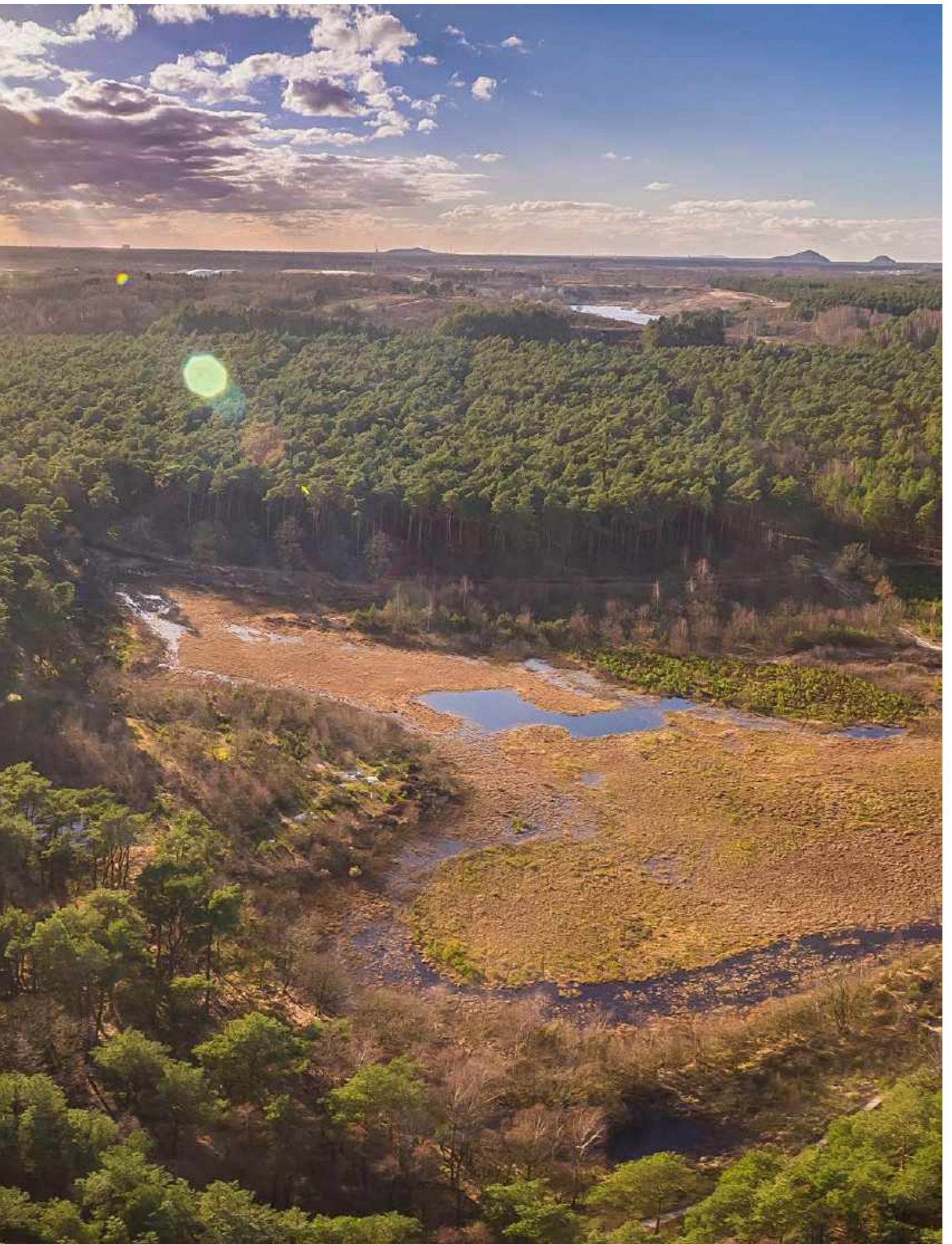
...naar de Hoge Kempen

Enige uitzondering hierop is de uiterste zuidoosthoek van de Kempen. Hier werd door de Maas in het Pleistoceen (400.000 tot 250.000 jaar geleden) een pakket 'puin' afgezet. Dit puin is een bonte verzameling van stenen en keien, het resultaat van een erosieproces van de Ardennen en de Eifel.

Deze zogenaamde 'puinkegel' beslaat ongeveer een derde van de oppervlakte van Belgisch-Limburg (ongeveer 300 km²). De hoogte neemt van noord-west en van zuid-oost geleidelijk toe en bereikt, ten zuiden van de Bosbeek, haar grootste hoogte met 'toppen' tot 100 meter boven de zeespiegel. Aan de oostgrens van dit gebied, dat traditioneel de Hoge Kempen (of Kempens Plateau) wordt genoemd, eindigt dit plateau bruusk, omdat de huidige Maas er zich een vallei heeft uitgeschuurd in haar eigen puinkegel. Over een

afstand van amper 2 kilometer daalt de hoogte van ongeveer 100 meter naar gemiddeld 50 meter boven zeeniveau. Deze steilrand van het Kempens Plateau slingert van noord (Maaseik) naar zuid (Lanaken) over een lengte van 20 kilometer.

De Hoge Kempen als buitenbeentje

De Hoge Kempen is in vele opzichten voor de Vlaamse natuur een buitenbeentje. Het begint al met de omvang: ongeveer 15.000 ha bos en heide zijn gespaard gebleven van intensieve ontginning of verstedelijking. Van oudsher is het een onvruchtbaar en dunbevolkt gebied. De drukke handels- en verkeersassen gaan aan de Hoge Kempen voorbij en situeren zich vooral in de vruchtbare noord-zuid-as van de Maasvallei, met belangrijke handelssteden als Maastricht en Maaseik.

Enkel de ontdekking van steenkool in 1901 brengt hierin verandering en zorgt voor een explosieve groei van dorpen als Genk, Waterschei, Winterslag of Eisden. Daardoor raakt de resterende natuur erg versnipperd en verstrikt in lintbebouwing, spoor-, kanaal- en wegeninfrastructuur. Deze industriële omwenteling voegt echter ook iets aan het landschap toe, met name mijnsteenbergen en tuinvijken. Beide drukken hun stempel op het huidige landschap en de aanwezige natuur.

Verder bestaat de Hoge Kempen, als enige streek in Vlaanderen, bijna uitsluitend uit een zeer heterogene mengeling van zand, leem en keien in allerlei formaten. De Hoge Kempen is immers de puinkegel van de Maas. Samen met de zand- en grindwinningslocaties en de mijnsteenbergen is daarmee de Hoge Kempen een exclusieve toontuin voor tal van geologische processen en fenomenen met een tijdspectrum van meer dan 20 miljoen jaar.

Tot slot bevindt de Hoge Kempen zich op de overgang van een Atlantische naar een continentale klimaatzone en combineert ze het beste van twee werelden. Dit komt vooral tot uiting in de plantengroei, met onder andere de aanwezigheid van winterreiken op de oostflank van de Hoge Kempen.

Een nationaal park, van eerste idee naar realisatie

De Hoge Kempen is sinds de opgang van de natuurbehoudsgedachte in het begin van de twintigste eeuw voorwerp van heel wat initiatieven. Prof. Massart schenkt in zijn referentiewerk 'Pour la protection de la Nature en Belgique (1912)' ruime aandacht aan de Hoge Kempen en pleit voor de realisatie van een groot 'natuurpark'.

De eerste expliciete vermelding van dit idee is af te leiden uit een krantenartikel uit 1938, zij het dan naar aanleiding van politieke weerstand tegen dit vanuit Brussel geopperde idee: 'Wij zijn volmondig 't akkoord over de schoonheid en het aangename van een grootsch natuurreservaat (...), maar kunnen ons niet indenken dat, met aan de opbloei van ons nijverheidsgebied een beperking te stellen een voor Limburg voordeelige weg gevolgd wordt' (Anoniem, 1938).

Tijdens de Duitse bezetting wordt een aanzet tot een ruimtelijk structuurplan voor Limburg opgesteld (Verwilghen & Soetewey, 1942). Ook hier is er sprake van een 'natuurreserve' op de ooststrand van het Kempens Plateau.

Omwille van de bestuurlijke en economische chaos die het einde van de Tweede Wereldoorlog met zich brengt, is het tot 1966 wachten op een nieuw initiatief dat aandacht vraagt voor de onvervangbare natuurwaarden. Men richt in Limburg een Commissie voor Natuurparken en Toeristische Recreatieoord op. Het boek Groen in Limburg (Provinciebestuur Limburg, 1971) geeft de resultaten van de werkzaamheden van deze commissie weer en stelt de 'natuurparken' voor. Er worden 8 min of meer samenhangende gebieden afgebakend, waaronder het 120 km² grote 'Park van de Hoge Kempen'. Het meest tastbare resultaat van dit goedbedoelde initiatief was de aanleg van zogenaamde 'Toeristische Wegen', zoals o.a. door de Mechelse Heide.

In diezelfde periode neemt ir. Mark Roskams van het toenmalige Bestuur van Waters en Bossen (het huidige Agentschap Natuur & Bos) het initiatief tot de oprichting van 'staatsnatuurreservaten', met de ambitie de laatste grote heidegebieden van Limburg te behouden. In een recordtempo komen de staatsnatuurreservaten Mechelse Heide, De Teut, Ten Haagdoreneide, Neerharenheide, Ven onder de Berg en Heiderbos (samen meer dan 1500 ha) tot stand. Zijn collega ir. Norbert Martens levert

ten noorden van de Bosbeek vergelijkbare inspanningen rond het Turfven en Ruiterskuilen en het stuifzand van de Oudsberg. Terreinbeherende verenigingen als Orchis, Stichting Limburgs Landschap (het huidige Limburgs Landschap) en Natuurreservaten (het huidige Natuurpunt) kijken niet langer de kat uit de boom en verwerven gronden met als doel er een natuurreservaat uit te bouwen.

Dit alles kan echter grote ingrepen ten koste van natuur niet verhinderen: de aanleg van de E314 en de ontginning van zand en grind over honderden hectaren worden niet gestopt.

Eind jaren tachtig komt daar nog een bedreiging bij: in een sfeer van economische crisis en de sluiting van de Limburgse steenkoolmijnen is er het plan om een bungalowpark uit te bouwen in het zogenaamde Prinsenspark, nabij de Mechelse Heide en het Ven onder de Berg. Ook rond Bergerven zien vergelijkbare plannen het daglicht en het Fenix-project in Genk (Klaverberg) zou belangrijke bos- en heidegebieden van de Hoge Kempen opslokken.

Het vormt de aanleiding voor lokale actiegroepen en de vzw Natuurreservaten (het huidige Natuurpunt) om een maatschappelijk aanvaardbaar alternatief uit te werken. Ideeën daarvoor werden gezocht in de Veluwe (Nederland, Provincie Gelderland), waar al langer een traditie van natuurgericht toerisme bestond.

De vage ideeën rond een natuurpark, nationaal park of landschapspark werden in 1990 geconcretiseerd in de oprichting van de vzw Regionaal Landschap Hoge Kempen (kort daarna omgevormd tot vzw Regionaal Landschap Kempen & Maasland).

Hoewel het Regionaal Landschap de regio van de Hoge Kempen en het Maasland wil ontwikkelen als dé regio in Vlaanderen voor natuurbehoud, landschapszorg en natuurtoerisme, is de idee van een groot aaneengesloten natuurreservaat nooit ver weg. In 1998 waagt men het er dan ook op door met de lancering van de campagne 'Hoge Kempen, Groene Kans', steun te vragen voor de oprichting van een nationaal park in de Hoge Kempen. Dankzij de weerklank in de media en de publieke en politieke steun voor dit idee, verzoeken de beleidsgroepen van het Limburgplan gouverneur Hilde Houben-Bertrand om de Vlaamse Regering te vragen naar een initiatief ter zake.

In 2000 verleent de Vlaamse Regering een opdracht aan de vzw Regionaal Landschap Kempen & Maasland om in nauw overleg met de 6 betrokken gemeentebesturen, het provinciebestuur en de bevoegde administraties een Masterplan op te maken.

In 2002 neemt de Vlaamse Regering akte van dit plan en zet ze de nodige stappen om tot de realisatie ervan over te gaan. Daartoe wordt in de schoot van de vzw Regionaal Landschap Kempen & Maasland het projectbureau Nationaal Park Hoge Kempen opgericht. Hoewel de realisatie van het Nationaal Park nog jaren in beslag zou nemen en een permanent toezicht en beheer altijd nodig zullen zijn, oordelen de betrokken partners begin 2006 dat voldoende voorwaarden ingevuld zijn om met recht en rede van een nationaal park te kunnen spreken.

Op 23 maart 2006 vindt de officiële opening van het eerste nationaal park in Vlaanderen, dat van de Hoge Kempen, plaats.

NATIONAAL PARK
HOGE
23 - 3 -
KEMPEN
2006

Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen '2002-2020'

Op basis van het eerste Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen werden door diverse partners tal van acties gerealiseerd om stap voor stap het Nationaal Park uit te bouwen, met een focus op natuur, landschap, erfgoed, toerisme, recreatie en educatie.

Voor natuur en landschap was het Agentschap Natuur & Bos bijzonder actief in het verwerven en beheren van gronden, in eigendom of als technisch beheerder (eigendom gemeentebesturen). Zo nam, binnen de grenzen van het Nationaal Park, in een periode van 15 jaar de beheerde oppervlakte via verwerving toe met 515 ha en werden tal van zand- en grindontginningsgebieden (zoals de Kikbeekbron, witzandgroeve Berg, Mechelse Heide Noord en de oude grindgroeve LKW) omgevormd en heringericht tot 320 ha nieuwe natuur.

Het proces voor het uitdoven van enclaves werd afgerond voor het 'Kinderdorp Molenberg' (30 ha) en enkele zandgroeves (met actieve medewerking van SCR Sibelco) werden heringericht voor natuur. Voor andere meer complexe enclaves, zoals het bedrijventerrein 'Op de Berg', werd het proces opgestart.

De Vlaamse overheid (Agentschappen Wegen & Verkeer en Natuur & Bos) realiseerde het Ecoduct Kikbeekbron over de E314 in 2005 en sloot de gewestweg 'Asserweg' af voor autoverkeer.

Voor de toeristisch-recreatieve uitbouw werden in deze periode, voornamelijk onder impuls van de betrokken gemeentebesturen, 5 toegangspoorten (Kattevennen, Station As, Pietersheim, Lieteberg, Mechelse Heide) gerealiseerd en de ontwikkeling 'Bipool Eisden-Lanklaar' (het huidige Connecterra/Terhills) tot hoofdtoegangspoort opgestart. Uitgebreide routestructuren voor wandelaars, fietsers, ruiters en mountainbikers werden uitgerold in en om het Nationaal Park.

De Universiteit Hasselt verrijkte de hoofdtoegangspoort met een 'Field Research Centre', dat vooraanstaand klimaat- en biodiversiteitsonderzoek doet in de Ecotron, een wereldprimeur.

Het fietsroutenetwerk 'Hoge Kempen' werd verder uitgebouwd via o.a. het omvormen van de Asserweg en de Weg naar Heiwick tot fietspad. In deze projecten werden ook de bruggen over de E314 omgevormd naar ecoveloducten.

Voor het onderhoud van bezoekersinfrastructuur en routenetwerken werd in 2006 een permanente onderhoudsdienst (Parkrangers) in het leven geroepen.

En om de educatieve werking extra slagkracht te geven, werden vrijwillige 'Rangers' opgeleid, die via tal van activiteiten het publiek op sleeptouw nemen om de natuur in het Nationaal Park te ontdekken.

Heel de Hoge Kempen

Inspanningen voor meer en betere natuur in een aantrekkelijk landschap met een goede ontsluiting, bleven niet beperkt tot het Nationaal Park en de in het Masterplan opgenomen acties. In andere bos- en natuurgebieden van de Hoge Kempen werden eveneens initiatieven opgezet.

Terreinbeherende verenigingen bouwden natuurreervaten uit. Limburgs Landschap engageerde zich voor de Platte Lindenberg, Vossenbergh, Bergerven, Itterbeek en Zwarte Berg. Natuurpunt versterkte haar reservaten in de Stiemervallei, Bosbeekvallei en het Munsterbos. Orchis bouwde een mooi natuurreervaat uit rond Den Hoefaert.

Met onder andere de verwerving van de mijnsteenbergh van Waterschei door het Agentschap Natuur & Bos en de opmaak van een ruimere beheervisie, groeide Klaverbergh uit tot een samenhangend natuurgebied.

Tot slot engageerden 4 betrokken gemeenten en het Agentschap Natuur & Bos zich voor een ambitieuze gebiedsontwikkeling voor Duinengordel, met het herstel van het landduinlandschap als één van de belangrijkste resultaten.

(Inter)nationale erkenning

Met onder andere de nominatie voor de Prijs van de Vlaamse Bouwmeester (2007), Prijs Publieke Ruimte (2008) en Gouden Vakantiemaker Toerisme Vlaanderen (2009), geniet het partnerschap van het Nationaal Park waardering in Vlaanderen.

Maar ook internationaal liet dit enige nationaal park in België zich opmerken: in 2012 was de Hoge Kempen gastheer voor de jaarlijkse conferentie van EUROPARC Federation en de viering door de Europese Commissie van 25 jaar NATURA 2000. In 2016 erkende het prestigieuze 'Deutsche Wanderinstitut' twee wandelingen in het Nationaal Park in Lanaken als "Premiumroute", een primeur voor België.

Met de Goldman Environmental Prize (2008) voor directeur Ignace Schops, geniet het Nationaal Park bekendheid tot ver buiten Europa.

In 2012 was de Hoge Kempen de Belgische laureaat voor de Landschapsprijs van de Raad van Europa en sinds 2011 kandideert het Nationaal Park met zijn aangrenzende tuinvijken en voormalige steenkoolmijnen voor een erkenning als UNESCO Werelderfgoed.

Mede dankzij de inspirerende en coördinerende rol in de uitbouw van het Nationaal Park, ontving het Regionaal Landschap Kempen en Maasland in 2018 de 'Gouden Erepenning' van het Vlaams Parlement.

2 keer zo groot, 2 keer zo mooi & 2 keer zo sterk

In 2016, naar aanleiding van de 10de verjaardag van het Nationaal Park Hoge Kempen, sprak de toenmalige minister van Leefmilieu, Joke Schauvliege, de wens uit om het Nationaal Park "2 keer zo groot, 2 keer zo mooi en 2 keer zo sterk" te maken. Een ambitie die aanleiding gaf tot een ruimtelijk haalbaarheidsonderzoek en een intensief partneroverleg met als doel het opstellen van voorliggend Masterplan 20-40.

SAMENVATTING GEMEENTELIJKE BESLUITVORMING

De 10 betrokken gemeentebesturen keurden in 2019 allen het Masterplan 20-40 goed. Bij deze goedkeuring werden soms opmerkingen geformuleerd die een opname in het Masterplan vereiste. Deze opmerkingen zijn aangegeven met een (*). Suggesties, die niet hebben geleid tot een inhoudelijke wijziging, worden in het verdere proces meegenomen als een aanbeveling of aandachtspunt.

Gemeente As

De gemeente As keurde bij collegebesluit van 9 augustus 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden geen opmerkingen geformuleerd.

Stad Bilzen

De Stad Bilzen keurde bij collegebesluit van 23 september 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werd volgende opmerking geformuleerd:

- Edelhof: Het Edelhof is een instapplaats met vensterfunctie. In het plan wordt geen onderscheid gemaakt tussen een gewone instapplaats en instapplaats met vensterfunctie. De stad Bilzen vraagt een duidelijker onderscheid en explicietere opname van het Edelhof als instapplaats met vensterfunctie. (*)

Stad Bree

De Stad Bree keurde bij collegebesluit van 10 juli 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden geen opmerkingen geformuleerd.

Stad Dilsen-Stokkem

De Stad Dilsen-Stokkem keurde bij collegebesluit van 3 mei 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden volgende opmerkingen geformuleerd:

- Standpunt Complex project Op De Berg:
De stad zal zich blijven verzetten tegen het onderzoeksscenario waarbij ontgrinding wordt voorgesteld op haar grondgebied om de uitdoving van deze enclave te kunnen financieren.
- Suggestie N75-Wijken Groot en Nieuw Homo:
Ter hoogte van deze wijken is het wenselijk om te werken aan een veilige oversteek voor bewoners en recreanten.
- Suggestie Pannenhuisstraat:
In relatie tot de realisatie van de Limbrug dient er hier een veilige oversteek te worden gerealiseerd.
- Suggestie Groot Homo- fietspad As/Maaseik:
Er is vraag naar een verhard fietspad over de bestaande semi-verharde bosweg die de verbinding maakt met het toeristisch fietspad As-Maaseik.
- Suggestie Europalaan N771:
In relatie tot dit project is het zinvol om een ecoraster te plaatsen langs de gewestweg tot Opoeteren.
- Suggestie Uniform Bosbeheer:
Bossen die in het Nationaal Park liggen zouden het FSC label moeten dragen. Een betere afstemming inzake beheerwerken, met het oog op verstoring, is wenselijk.

Stad Genk

De Stad Genk keurde bij collegebesluit van 1 oktober 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden volgende opmerkingen geformuleerd:

- Landschappelijke impulsgebieden:
Naast landelijke woonzones en recreatiegebied liggen er voor Genk enkele hoogdynamische functies (bedrijvigheid, stedelijke ontwikkeling, bestaande luchtvaartactiviteit, wonen, zone voor gemeenschapsvoorziening) in deze impulsgebieden. Deze bestemmingen kunnen ter verduidelijking best aan de tekst worden toegevoegd. Hier dient duidelijk te worden gesteld dat dit statuut voor wat betreft deze hoogdynamische functies uitsluitend gaat over de verbetering van de landschappelijke kwaliteit van de omgeving. (*)
- Natuurverbindingen:
Explicietere opname van het Kolenspoor als externe natuurverbinding. (*)
- Suggestie i.f.v. ontsnippering en ontwikkeling toegangspoor-ten: opmaak van een investeringsprogramma.
- Suggesties productontwikkeling- Toerisme & Beleving:
  - o Creatie van een nog sterker basisaanbod, via evaluatie, bijsturing en doorontwikkeling.
  - o Ontwikkeling van vernieuwende natuurgerichte producten gebaseerd op nieuwe tendensen rond natuurgericht toerisme.
- Communicatiestrategie:
Opmaak van een duidelijke communicatievisie afgestemd op het bereik van diverse doelgroepen. (*)

Gemeente Lanaken

De gemeente Lanaken keurde bij collegebesluit van 14 augustus 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden geen opmerkingen geformuleerd.

Stad Maaseik

De Stad Maaseik keurde bij collegebesluit van 19 augustus 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden geen opmerkingen geformuleerd.

Gemeente Maasmechelen

De gemeente Maasmechelen keurde bij collegebesluit van 14 augustus 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden volgende opmerkingen geformuleerd:

- **Hoofdtoegangspoort Connecterra/Terhills:**
De ambitie om de Hoofdtoegangspoort in Maasmechelen effectief te realiseren dient behouden te blijven. De middelen die hiervoor bij LSM gereserveerd zijn dienen spoedig ter realisatie van deze doelstelling te worden aangewend en uitgebreid met extra middelen welke ter realisatie van de poort noodzakelijk zijn.
- **Hoofdtoegangspoort Connecterra/Terhills:**
Aanbeveling om de doelstellingen in het Masterplan te prioriteren, en daarbij voorrang te geven aan de uitbouw van de Hoofdtoegangspoort.
- **Hoofdtoegangspoort Connecterra/Terhills:**
Het Nationaal Park mag door de verdubbeling in oppervlakte niet inbinden qua sterkte. Hierbij wordt aanbevolen om de Hoofdtoegangspoort regionaal te communiceren als bepalende factor voor de sturing en het succes van het toeristische en recreatief medegebruik.
- **Enclave Duivelsberg:**
De deputatie is de bevoegde overheid in dit dossier alsook in de materie "lawaaisporten". Het gemeentebestuur is van mening dat als er geen herlocalisatie mogelijk is, de perimeter moet herzien worden. (*)

Gemeente Oudsbergen

De gemeente Oudsbergen keurde bij collegebesluit van 2 september 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werden volgende opmerking geformuleerd:

- **Complex Project Donderslag:**
Binnen het Complex Project kan de perimeter nog niet definitief worden vastgelegd. De gronden die, in het complex project, bestemd worden voor landbouw worden achteraf uitgesloten uit de perimeter.
- **Landschappelijk impulsgebied Luciebos (nr. 20):**
Dit impulsgebied is voorwerp van een lopend PRUP Uitbreiding regionaal bedrijventerrein Opglabbeek. Binnen dit PRUP kan de perimeter nog niet definitief worden vastgelegd. De perimeter van het impulsgebied wordt achteraf bijgesteld. (*)

Gemeente Zutendaal

De gemeente Zutendaal keurde bij collegebesluit van 8 juli 2019 het Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen 20-40 goed en gaf aan het RLKM het mandaat voor de oprichting van het Nationaal Park Bureau. Hierbij werd volgende opmerking geformuleerd:

- **Ontwikkeling van toegangspoorten:**
Bij de financiële ondersteuning voor de nieuwe toegangspoorten moet een evenredige ondersteuning verleend worden aan de bestaande toegangspoorten. De gemeentelijke ondersteuning bij investeringen aan de toegangspoorten moet gehonoreerd worden.

COLOFON

Coördinatie: Jeroen Gilissen

Tekst: Jeroen Gilissen, Jan Nuijens, Johan Van Den Bosch

Kaartmateriaal & GIS-werk: Jeroen Gilissen, Nóra Tarnócai

Coördinatie ontwerp en uitgifte: Ilse Olaerts

Ontwerp en vormgeving: Hands Mediarouting,
www.hands.be

Drukwerk: Drukkerij Hendrix, www.drukkerijhendrix.be

Oplage: 1 500 exemplaren,
gedrukt op FSC-gelabeld papier

Projectbureau Nationaal Park Hoge Kempen: Johan Van Den Bosch (coördinator), Jeroen Gilissen, Natalie Henseler, Anneleen Mengels, André Mulders, Ilse Olaerts, Tamara Schuermans, Els Van Goethem, Hanne Vercamp

Projectbureau Duinengordel: Luc Flipkens (coördinator), Hanne Haels

Kaartondergrond: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

Fotoverantwoording:

Anneleen Mengels: p. 80; 86 (links); 134-135.

Buiten-Beeld - Jelger Herder: p. 11.

Buiten-Beeld - Wouter Pattyn: p. 79.

De Kijkhut - Frank Ressler: cover, p. 119; 120-121; 128-129; 136-137; 138; 142; 152-153.

Erwin Christis: binnenzijde cover; p. 4-5; 6-7; 8-9; 10; 12; 14; 16 (onder); 18-19; 24 (links + rechts); 25 (links + rechts); 26; 26-27; 28; 49; 50-51; 58; 60; 62; 66; 68; 70-71; 72; 74-75; 76; 86 (rechts); 87 (rechts); 88 (links); 89; 90 (links); 92 (boven + onder); 96-97; 98-99; 100-101; 102-103; 104-105; 106-107; 115; 116-117; 122-123; 122 (onder); 124-125; 126-127; 130-131; 134 (onder); 140-141; 144-145; 146-147; 148 -149; backcover.

Misjel Decler: p. 15.

Peter Baas: p. 16-17; 82-83.

Rudi Van Beek: p. 84; 85; 87 (links); 88 (rechts); 94; 108-109; 111; 112-113.

Stad Genk: p. 90 (rechts).

UHasselt - Liesbeth Driessen: p. 81.

Vilda - Rollin Verlinde: p. 8; 13.

Vilda - Jeroen Mentens: p. 98.

Verantwoordelijke uitgever: Ignace Schops, Regionaal Landschap Kempen en Maasland zvw, Winterslagstraat 87, 3600 Genk

Deze uitgave en het proces dat er aan voorafging werden mogelijk dankzij de financiële steun van de Vlaamse Overheid (Agentschap Natuur & Bos) in het kader van het project 'Natuur 3.0'.

D/2020/8362/3

NATIONAAL PARK HOGE KEMPEN

MASTERPLAN 20 – 40

Het 'Masterplan 20-40' is de blauwdruk voor een nationaal park dat 2 keer zo groot, 2 keer zo mooi en 2 keer zo sterk is, als het in 2006 opgerichte Nationaal Park Hoge Kempen.

Het omvat een eenduidige **MISSIE** en heldere **VISIE** voor het behoud, het herstel en de maatschappelijke valorisatie van de open ruimte van de Hoge Kempen. Het beoogt een hoge mate van sectorale en bestuurlijke integratie binnen een breed spectrum aan thema's en uitdagingen, gedragen door een diverse groep partners en dat over een tijdspanne van 20 jaar (2020-2040).

Het is een evenwichtsoefening tussen ambitie en realiteitszin, die vijf prikkelende **AMBITIES** omzet in concrete doelstellingen en acties.

Daarbij worden opgaven geformuleerd door en voor een gebieds**COALITIE** van gemeentebesturen, provinciebestuur Limburg, natuurverenigingen, het Agentschap Natuur & Bos en andere diensten van de Vlaamse, provinciale en gemeentelijke overheden.

met de financiële steun van:

**AGENTSCHAP
NATUUR & BOS**

Vlaanderen
is natuur